acces la istorie

HENRIC AL VII-LEA

Caroline Rogers

ALL

Henry VII
Caroline Rogers
Copyright © 1991 Caroline Rogers
First published in English by Hodder & Stoughton.

Henric al VII-lea
Caroline Rogers
Copyright © 2001 **ALL EDUCATIONAL**
Toate drepturile rezervate Editurii **ALL EDUCATIONAL**.
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL EDUCATIONAL**.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate Editurii **ALL EDUCATIONAL**.
All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **ALL EDUCATIONAL**, is strictly prohibited.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
ROGERS, CAROLINE
Henric al VII-lea/Caroline Rogers; trad.: Cornelia Bucur - București: Editura ALLEDUCATIONAL, 2001
184 p.; 21 cm (Acces la istorie)
Bibliogr.
Index
ISBN 973-684-391-2

I. Bucur, Cornelia (trad.)

94(420) Henry VII

Editura **ALL EDUCATIONAL** Bd Timișoara nr. 58, sector 6
București, cod 76548
☎ 402 26 00
Fax: 402 26 10

Departamentul difuzare ☎ 402 26 20
Fax: 402 26 30

Comenzi la: comenzi@all.ro
URL: http://www.all.ro

Redactor: Simona Ceaușu
Procesare copertă: Daniel Țuțunel
Ilustrația copertei: *Portret al lui Henric al VII-lea de Sittow*

Acces la istorie 30

HENRIC AL VII-LEA

Caroline Rogers

Traducere de
Cornelia Bucur

ALL

CUPRINS

CAPITOLUL 1. Introducere 1
1. Contextul istoric 1
2. Datele geografice ale noului regat al lui Henric 5
3. Societatea și economia 7
4. Guvernarea în Anglia la sfârșitul epocii feudale 8
5. Aspecte culturale 9
6. Cum l-a tratat istoria pe Henric al VII-lea 10
Îndrumări pentru studiu 12

CAPITOLUL 2. Întemeierea dinastiei Tudor 14
1. Pretențiile lui Henric la tron 14
a) Copilăria 15
b) Anii de exil 16
2. Bătălia de la Bosworth: Henric devine rege 18
a) Drumul până la Bosworth 18
b) Caracterul noului rege 20
3. Cum și-a asigurat Henric tronul 24
4. Revolte mărunte 25
5. Lambert Simnel, 1486-1487 27
a) Originile rebeliunii lui Simnel 27
b) Înăbușirea rebeliunii: bătălia de la Stoke, 1487 28
6. Perkin Warbeck, 1491-1499 30
a) Originile rebeliunii lui Warbeck 30
b) Sprijinul acordat lui Warbeck 31
c) Eșecul rebeliunii 32
7. Alte amenințări yorkiste, 1499-1506 34
8. Contestări ale domniei lui Henric: rebeliunile din Yorkshire (1489) și Cornwall (1497) 36
9. Concluzie: Când s-a simțit Henric în siguranță pe tron? 39
Îndrumări pentru studiu 41

CAPITOLUL 3. Instaurarea unei bune guvernări 47
1. Contextul 47
a) Teoria obligației 47
b) Marele lanț al existenței 48
2. Nobilimea 49
a) Mărimea clasei nobiliare 49
b) Supușii preaputernici 51
c) A încercat Henric în mod deliberat să limiteze puterea nobilimii? 52
d) Atitudinea lui Henric față de patronaj 52
e) Presiuni de natură financiară asupra nobilimii 54
3. Serviciul comandat 56
a) Ce era „livery and maintenance"? 56
b) Legislația lui Eduard al IV-lea cu privire la serviciul comandat 57
c) Atitudinea lui Henric al VII-lea față de practica serviciului comandat 58
d) În ce măsură a reușit Henric să elimine această practică? 59
4. Guvernarea locală 61
a) Efectele Războiului celor două roze asupra guvernării locale 61
b) Cât le-a permis Henric magnaților să acumuleze puterea în regiuni? 62
c) Cât de departe a mers regele cu centralizarea puterii în provincii? 63
d) Rolul judecătorilor de pace 64
5. Guvernarea centrală 66
a) Consiliul regal 66
b) Învățatul Consiliu în ale Legii 69
c) Rolul lui Empson și Dudley 69
d) Consiliile provinciale 70
e) Irlanda 70
6. Parlamentul
a) Contextul 72

b) Parlamentul în timpul domniei lui Henric al VII-lea 73
7. Concluzie: În ce măsură a reușit Henric să instaureze o bună guvernare și să restaureze legea și ordinea? 74
Îndrumări pentru studiu 76

CAPITOLUL 4. Politica financiară 81
1. Introducere 81
2. Administrația financiară 82
a) Instituțiile financiare: Trezoreria și Camera 82
b) Personalul financiar 84
3. Resursele financiare ale Coroanei 86
4. Veniturile ordinare 86
a) Domeniile Coroanei 86
b) Taxele vamale 88
c) Dările feudale 89
d) Profiturile din justiție 89
5. Veniturile extraordinare 90
a) Subsidiile parlamentare 90
b) Împrumuturile și benevolențele 92
c) Taxele impuse clerului 94
d) Obligațiile feudale 94
e) Pensia franceză 95
f) Obligațiile și zălogurile 95
i) Definiții 95
ii) Henric a exploatat acest expedient financiar? 96
6. Cât de rapace a fost Henric al VII-lea? 99
Îndrumări pentru studiu 100

CAPITOLUL 5. Economia 106
1. Societatea rurală 106
2. Împrejmuirile 107
3. Industria 111
4. Comerțul 114

a) Legile navigației 114
b) Comerțul cu postavuri 115
5. Expansiunea comerțului exterior 119
6. Explorările 123
Îndrumări pentru studiu 125

CAPITOLUL 6. Diplomația 130
1. Situația din Europa în 1485 130
a) Relațiile dintre Anglia și Franța înainte de 1485 130
b) Efectele unificării Spaniei asupra Angliei 131
c) Obiectivele lui Henric 131
2. 1485-1492: Elaborarea unei diplomații 132
a) Consolidarea sprijinului 132
b) Probleme cauzate de rebeliunea lui Simnel 133
c) Bretania 134
d) Tratatul de la Étaples 138
e) Tratatul de la Medina del Campo, 1489 ... 140
3. 1493-1502: succesul diplomației 141
a) Rolul Angliei în Europa anului 1493 141
b) Revolta lui Warbeck: cum a afectat ea relațiile cu celelalte puteri 142
c) Armistițiul de la Ayton, 1497 143
d) Căsătoria prințului Arthur cu Caterina de Aragon, 1501 144
4. 1503-1509: diplomația în schimbare 144
a) Efectul morții prințului Arthur, a reginei Elisabeta și reginei Isabela a Spaniei asupra politicii externe 144
b) Relațiile cu Burgundia 146
c) Restabilirea legăturilor cu Spania 146
d) Liga de la Cambrai, 1508 147
5. Concluzii: cât de mare a fost succesul politicii externe a lui Henric? 148
Îndrumări pentru studiu 150

CAPITOLUL 7. Concluzie 156
Îndrumări pentru studiu 163

Lecturi suplimentare 165
Izvoare suplimentare 167
Index 169

Cuvânt înainte

Către cititorul obișnuit

Seria „Acces la istorie" a fost inițiată mai ales la nivelul cerințelor studenților și elevilor care susțin examene legate de subiectele respective, dar oferă o mulțime de informații interesante și cititorului obișnuit. Partea principală a cărții (textul propriu-zis, mai puțin îndrumările de la sfârșitul capitolelor) reprezintă un studiu ușor de citit și incitant totodată, ce are coerența necesară unei cercetări istorice. Intenția autorilor a fost nu doar să ofere o prezentare clară și concisă a unor evenimente din trecut, ci să stimuleze cititorii (chiar și pe cei neinițiați) în a-și forma o opinie despre subiectul pus în discuție. Astfel, în loc să transmită o sumă de „adevăruri istorice" plate, lucrările din această colecție conțin puncte de vedere și interpretări diferite.

Către studenți și elevi

În funcție de subiectele care vă interesează și de timpul de studiu pe care îl aveți la dispoziție, puteți proceda în mod diferențiat atunci când folosiți această carte pentru pregătirea unui examen.

De exemplu, dacă doriți să vă formați o idee generală asupra subiectului, în cel mai scurt timp posibil, următoarele căi ar fi, probabil, cele mai eficiente:

- Citiți capitolul 1 în întregime.
- Pentru fiecare dintre capitolele următoarele, începeți cu secțiunea „Să luăm notițe" și, dacă subiectul vă interesează, citiți tot capitolul, oprindu-vă la fiecare subcapitol pentru a nota principalele probleme dezbătute.

Dacă doriți totuși să abordați întreaga tematică a cărții și dispuneți de timpul necesar, ar fi avantajos să folosiți pentru fiecare capitol următoarea procedură:

1. Citiți tot capitolul, de preferat într-o singură ședință.

2. Studiați schema de la sfârșitul capitolului, asigurându-vă că în linii mari l-ați înțeles.

3. Citiți secțiunea „Să luăm notițe" (și secțiunea „Să răspundem la întrebări-eseu") și decideți dacă mai aveți de lucrat la capitolul respectiv. În anumite secțiuni importante ale cărții, va trebui să citiți capitolul a doua oară, să vă opriți la fiecare titlu și paragraf și să vă gândiți (să scrieți un rezumat) la ceea ce ați citit.

4. Abordați secțiunea „Întrebări bazate pe izvoare". Citiți întrebările și formulați-vă răspunsurile mintal sau în scris.

După ce ați citit întreaga lucrare, studiați secțiunea „Lecturi suplimentare" și alegeți acele titluri care v-ar putea completa informațiile.

Scopul nostru a fost să vă trezim interesul și să vă facem studiul cât mai agreabil. Sperăm că la încheierea lecturii veți aprecia că el a fost atins.

CAPITOLUL 1

Introducere

1. Contextul istoric

1 Uni-vom, apoi, roșul trandafir cu trandafirul alb,
Precum jurarăm. Tu, Cer – prea des mâhnit de vrajba lor –
Zâmbește azi, văzându-i în mănunchi!
Lăuntricul pârjol s-a stins; învie iarăși
5 Pacea; ține-o, Doamne, pururi vie![1]

Acestea sunt cuvintele pe care William Shakespeare, scriind la aproape un secol de la evenimentele pe care le prezenta, le-a pus în gura lui Henric al VII-lea în momentul încoronării. Ele reflectă opinia englezului tipic de la sfârșitul secolului al XVI-lea cu privire la natura realizărilor fondatorului dinastiei care domnea în momentul acela în țară; Henric Tudor era privit ca monarhul care pusese capăt tulburărilor recentului război civil, unind casele rivale de Lancaster și York. Vom cerceta în cartea de față măsura în care această judecată s-a dovedit a fi exactă și completă.

Pe 22 august 1485, Henric Tudor, conte de Richmond, îl învingea pe Richard al III-lea în bătălia de la Bosworth, pentru a fi încoronat după aceea ca Henric al VII-lea al Angliei. Domnia lui a durat 24 de ani. La moartea sa naturală, în 1509, fiul său a fost proclamat imediat rege și încoronat două luni mai târziu. Faptul că Henric a fost primul rege, după aproape o sută de ani, care i-a lăsat fiului său coroana fără ca aceasta să fie subiectul unei dispute se constituie într-un tribut adus succesului guvernării lui Henric al VII-lea. Caracterul lui rămâne încă în umbră, aluziv, dar realizările lui au fost reale. Deși

[1] Shakespeare, Richard al III-lea, trad. de Dan Duțescu.

eclipsată în cărțile de istorie de către Henric al VIII-lea și Elisabeta I, domnia lui a fost aceea care a făcut posibil succesul lor.

Bosworth a constituit actul final în conflictul civil cunoscut sub numele de Războiul celor două roze, care a dominat viața politică, socială și economică a Angliei pe tot parcursul secolului al XV-lea. Din acest motiv, anul 1485 este adesea privit ca un punct nodal în istoria Angliei. Este o dată definită frecvent ca momentul de diviziune între ceea ce istoricii numesc perioada medievală și cea modernă timpurie. Domnia lui Henric al VII-lea a pus capăt războiului civil și a anunțat fondarea unei noi dinastii, cea a Tudorilor, sub care Anglia și-a schimbat existența în toate aspectele sale. Domnia lui a coincis de asemenea cu cele mai dramatice evenimente de pe continent, Renașterea și Reforma. O asemenea împărțire a istoriei este convenabilă, dar trebuie să ne amintim că ea se realizează numai pentru a ne face nouă trecutul mai inteligibil. Deși există tendința ca perioadele istorice să se studieze izolat, trebuie să înțelegem contextul în care se plasează fiecare dintre ele, dacă vrem să putem aprecia gradul pronunțat de continuitate de la o „perioadă" la alta. Ne va fi de ajutor, în consecință, o scurtă privire aruncată evenimentelor care au constituit moștenirea lui Henric al VII-lea atunci când s-a urcat pe tron, în 1485.

Războiul celor două roze a reprezentat disputa dinastică între două familii (și susținătorii lor) care nutreau convingerea că tronul Angliei li se cuvine. Plantageneții conduseseră țara aproape necontestați din 1399, când o parte a clasei de sus s-a arătat nemulțumită de domnia slabă, arbitrară și autoritară a lui Richard al II-lea. Vărul său, Henric Bolingbroke, conte de Derby, un îndepărtat pretendent la tron, a reușit să își mobilizeze suficienți sprijinitori pentru a-și asigura coroana. Henric al IV-lea, cum avea să se numească, era fiul lui John de Gaunt, duce de Lancaster, el însuși fiul mai tânăr al lui Eduard al III-lea (vezi arborele genealogic). Sub domnia lui Henric, Anglia și-a recăpătat stabilitatea, iar succesul său este confirmat și de ascensiunea nedisputată la tron a fiului său, Henric al V-lea, în 1413. Englezii i-au deplâns moartea prematură, în 1422, nu numai pentru că obținuse în numele lor victoria importantă de la

Familiile Lancaster, York şi Tudor

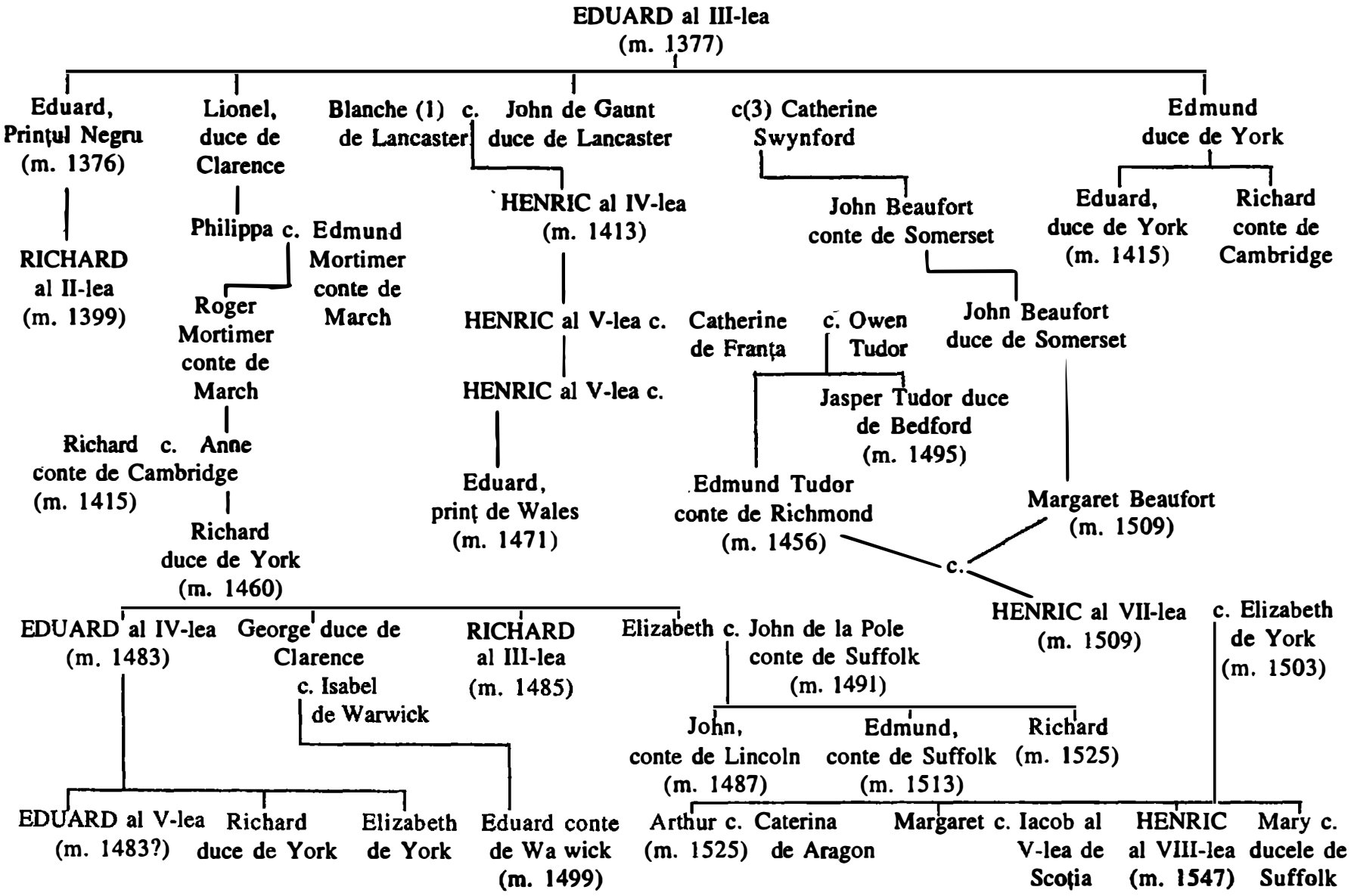
EDUARD al III-lea
(m. 1377)
Eduard, Prinţul Negru (m. 1376)
Lionel, duce de Clarence
Blanche (1) de Lancaster
c. John de Gaunt duce de Lancaster
c(3) Catherine Swynford
Edmund duce de York
RICHARD al II-lea (m. 1399)
Philippa c. Edmund Mortimer conte de March
HENRIC al IV-lea (m. 1413)
John Beaufort conte de Somerset
Eduard, duce de York (m. 1415)
Richard conte de Cambridge
Roger Mortimer conte de March
HENRIC al V-lea c. Catherine de Franţa
c. Owen Tudor
John Beaufort duce de Somerset
Richard c. Anne conte de Cambridge (m. 1415)
HENRIC al V-lea c.
Jasper Tudor duce de Bedford (m. 1495)
Eduard, prinţ de Wales (m. 1471)
Edmund Tudor conte de Richmond (m. 1456)
Margaret Beaufort (m. 1509)
Richard duce de York (m. 1460)
c.
HENRIC al VII-lea (m. 1509)
c. Elizabeth de York (m. 1503)
EDUARD al IV-lea (m. 1483)
George duce de Clarence
RICHARD al III-lea (m. 1485)
Elizabeth c. John de la Pole conte de Suffolk (m. 1491)
c. Isabel de Warwick
John, conte de Lincoln (m. 1487)
Edmund, conte de Suffolk (m. 1513)
Richard (m. 1525)
EDUARD al V-lea (m. 1483?)
Richard duce de York
Elizabeth de York
Eduard conte de Wa wick (m. 1499)
Arthur c. Caterina de Aragon (m. 1525)
Margaret c. Iacob al V-lea de Scoţia
HENRIC al VIII-lea (m. 1547)
Mary c. ducele de Suffolk

Agincourt (Azincourt) împotriva francezilor și pentru că unise cele două țări căsătorindu-se cu prințesa moștenitoare a Franței, dar și pentru că lăsa în urmă un rege minor, pe Henric al VI-lea, copil încă. Ironia a făcut ca Anglia să supraviețuiască relativ neatinsă perioadei de domnie a unui rege minor, pentru ca abia când Henric, ajuns la vârsta maturității, a preluat el însuși frâiele puterii, să înceapă problemele mai grave. Aceasta se datora în parte acceselor sale periodice de instabilitate mentală, dar și faptului că personalitatea sa de tip auster și cuminte nu era adecvată cerințelor unei domnii medievale. Henric era ușor de manipulat de către nobilii ambițioși care se uniseră formând facțiuni, fiecare încercând să câștige controlul asupra regelui. Încrederea în el s-a zdruncinat încă și mai tare o dată cu pierderea teritoriilor franceze, câștigate cu atât de puțină vreme în urmă de către tatăl său. Legea și ordinea s-au dezintegrat definitiv când, într-un acces de disperare, oamenii s-au ridicat cu armele împotriva regelui și a favoriților lui. În acest climat instabil, și-a făcut apariția un alt pretendent la tron – Richard, duce de York (vezi arborele genealogic). Pe tot parcursul deceniului al cincilea, cele două familii, de Lancaster și York, și-au disputat coroana. În trecut, istoricii au exagerat distrugerile cauzate de această dispută. În realitate, cele mai multe dintre bătălii nu au fost mai mult decât simple ambuscade care au afectat doar o mică parte a populației. După cum vom vedea mai departe, efectul lor real s-a făcut simțit în structura societății.

În 1461, pretendentul familiei de York, Eduard, duce de York (fiul lui Richard, duce de York) a reușit să îl înfrângă pe Henric al VI-lea și să preia controlul asupra Londrei, unde s-a încoronat sub numele de Eduard al IV-lea. O dată mai mult, Anglia avea un conducător puternic, care s-a străduit să mențină pacea în țară și prestigiul țării în afara ei. Din nefericire, el a murit pe neașteptate în 1483, lăsând ca moștenitor un fiu în vârstă de 12 ani. Succesiunea a fost din nou bulversată atunci când fratele lui Eduard, Richard, a pus mâna pe tron. Istoricii s-au întrebat multă vreme de ce a acționat Richard în această manieră agresivă, dat fiind că îi fusese atât de loial lui Eduard pe tot parcursul domniei. Opinia cea mai răspândită

este aceea că el a acționat dintr-un impuls de moment, pentru a împiedica familia reginei să îl priveze de poziția de regent. S-au făcut de asemenea nenumărate speculații în legătură cu soarta celor doi fii minori ai lui Eduard, „prinții din Turn", dintre care nici unul nu a mai fost văzut vreodată în viață. Dar lucrurile nu aveau să-i iasă lui Richard așa cum se așteptase. În urma actului uzurpator, el și-a pierdut mulți susținători, iar curtea și țara au căzut din nou pradă dezbinării. În această atmosferă, un pretendent îndepărtat, Henric Tudor, a decis că venise momentul potrivit pentru a încerca să obțină coroana Angliei.

2. Datele geografice ale noului regat al lui Henric

Întinderea geografică a moștenirii lui Henric al VII-lea consta din Anglia așa cum o cunoaștem astăzi, întinzându-se din Cornwall, la sud-vest, și pâna la granița nordică formată de Zidul lui Hadrian. Ea cuprindea de asemenea Țara Galilor și Irlanda, dar acestea două conduse într-o manieră ușor diferită de restul regatului datorită modului în care ajunseseră să facă parte din el. Țara Galilor se compunea din Principat (în care intrau ceea ce mai târziu aveau să fie ținuturile Anglesey, Caernarvon, Merioneth, Flint, Cardigan și Carmarthen), domeniile de la graniță (adică ținuturile de o parte și de cealaltă a frontierei moderne dintre Anglia și Țara Galilor) și, la sud, ținuturile coroanei Glamorgan și Pembrokeshire. Acestea își aveau propriile sisteme de guvernare, care difereau și între ele, dar și toate față de cel englez. Atât Principatul cât și domeniile nobiliare datorau supunere regelui Angliei, care deținea puterea supremă asupra lor, dar absența unei stăpâniri continue și eficiente din partea Londrei dusese la multe acte de nesupunere. Mai îndepărtată din punct de vedere geografic și mai problematică era Irlanda, unde regele primea titulatura de „lord". Singura zonă de pe insulă unde poruncile regelui erau ascultate era porțiunea din jurul Dublinului cunoscută sub numele de Pale. Restul Irlandei era divizat în domenii aparținând unor conți anglo-irlandezi (descendenți ai englezilor sosiți

Noul regat al lui Henric al VII-lea

în căutarea norocului ceva mai înainte, în Evul Mediu) și clanurilor gaelice, ale căror căpitani erau irlandezi get-beget. Nici un rege nu reușise să îi stăpânească pe toți acești lorzi, astfel încât Irlanda rămăsese un stat în stat. Ea ridica o problemă potențială pentru orice rege al Angliei, mai cu seamă însă pentru unul tânăr și lipsit de experiență. Scoția era în mod oficial independentă față de Anglia și își avea propriul rege, dar faptul că el îi datora supunere regelui Angliei dăduse naștere unei ostilități amare și vechi între cele două țări. O altă problemă gravă pe care o punea Scoția era poziția sa strategică pe post de ușă din dos către Anglia, mai ales la îndemâna Franței, inamicul tradițional. Acesta constituia un element familiar în politica externă engleză, un factor pe care Henric va trebui să îl ia în considerare. Regii englezi continuau să își spună și regi ai Franței, în ciuda faptului că, după domnia lui Henric al VI-lea, unicul teritoriu francez pe care îl mai posedau era Calais-ul. Lucrul acesta displăcea profund francezilor și nu a contribuit cu nimic la îmbunătățirea relațiilor dintre cele două țări.

3. Societatea și economia

Spre sfârșitul secolului al XV-lea, Anglia era o societate fundamental rurală, cu aproape 95% din populație trăind din roadele pământului. Împrăștiate printre numeroasele sate care compuneau peisajul englez, se găseau cam 700 de orașe, toate de mici dimensiuni, cu excepția Londrei, care număra cam 50 000 de locuitori, aproape două procente din populația totală a țării. Toate celelalte orașe de provincie la un loc însumau încă două procente, dar chiar și cele mai importante dintre ele, ca de pildă Norwich sau Bristol, nu depășeau 10 000 de locuitori, iar cele mai multe nu aveau mai mult de 1 000.

La sfârșitul secolului, populația Angliei era de circa 2 250 000 locuitori. În timpul domniei lui Henric ea a început să crească în mod constant, pentru prima dată după fatala izbucnire a Marii Ciume care bântuise în 1348-1349 și care ucisese o treime din populația Europei. Această creștere a continuat până pe la mijlocul secolului

al XVII-lea și este de o importanță majoră în studierea acestei perioade. Ceea ce înseamnă că existau mai puține locuri de muncă decât brațe de muncă și mai multe guri de hrănit. O recoltă proastă aducea foametea pentru un număr mare de locuitori și putea duce la tulburări sociale.

O altă trăsătură a societății engleze din partea a doua a Evului Mediu o constituie dezmembrarea sistemului feudal, înființat de Wilhelm Cuceritorul după cucerirea normandă, ca modalitate de a ține noul regat sub control. El se baza pe relația dintre stăpân și vasal: vasalul presta servicii în schimbul pământului pe care îl primea de la stăpân. Unul dintre aceste servicii de tip feudal era obligația vasalului de a lupta pentru stăpânul său atunci când i se cerea. Astfel, monarhul dispunea la nevoie de o armată relativ eficientă. Cu trecerea timpului, datoriile au început să fie plătite mai degrabă în bani sau produse decât în muncă fizică, proces grăbit de declinul populației după Marea Ciumă. Țăranii au constatat că munca lor era la mare preț, fapt pe care l-au exploatat. Sistemul feudal a început să se prăbușească atunci când țăranii au început să migreze, în căutarea salariilor mai mari sau a pământurilor ce puteau fi arendate fără obligații de tip feudal.

4. Guvernarea în Anglia la sfârșitul epocii feudale

Guvernarea Angliei medievale stătea în mâinile regelui și a celor pe care el și-i alegea drept sfetnici și consilieri. A fost o perioadă a monarhiei personale, când regele conducea în sensul cel mai deplin al cuvântului, ceea ce însemna că țara prospera sau stagna, în funcție de abilitatea fiecărui conducător în parte. În 1471, Sir John Fortescue, președintele secției regale a Înaltei Curți de Justiție sub Henric al VI-lea, a scris lucrarea *Guvernarea Angliei*, prin care îi oferea lui Eduard al IV-lea sfaturi privind restaurarea puterii politice și a stabilității. Fortescue considera slăbiciunea financiară a coroanei ca problema principală și recomanda o politică de restrângeri bugetare (reducerea cheltuielilor) și re-dotare (reinvestirea sau găsirea altor surse financiare

pentru coroană) care să îi oprească declinul. Pe perioada Războiului celor două roze, nobilii profitaseră de ocazie pentru a prelua controlul asupra provinciilor, astfel încât acestea se supuneau acum mai degrabă poruncilor lor decât acelora ale regelui. Dacă voia să se dovedească a fi un rege puternic și să își recapete controlul deplin asupra teritoriilor care îi aparțineau, Henric va trebui să îi domine pe toți acești mult prea puternici supuși și să inverseze procesul.

De departe cea mai mare deținătoare de pământuri din țară, alături de rege, era Biserica. În 1485, aceasta era Biserica Romano-Catolică, al cărei prim legământ de supunere era nu față de rege, ci față de Papa de la Roma. Ea forma un stat în stat, cu propriul său sistem de tribunale și privilegii pentru cler, rămase în afara autorității regelui. Deși situația era potențial explozivă, Coroana și Biserica reușiseră să conviețuiască într-o relativă armonie. Henric al VII-lea s-a dovedit un bun fiu al Bisericii, nefăcând nimic care să pună în primejdie această relație. Problema a rămas pe seama fiului său, Henric al VIII-lea, care avea să îi urmeze la domnie.

5. Aspecte culturale

Dramaticele evenimente culturale care aveau loc pe continent în cadrul unei mișcări ce avea să se numească Renaștere (re-„nașterea" artelor, a arhitecturii și literelor) au ajuns târziu în Anglia. În principal, ele au luat forma literară cunoscută sub numele de umanism, și nu atât forma artistică mai degrabă tipică pentru Italia. Umanismul reprezenta întoarcerea la studiul textelor clasice originale și la predarea științelor umaniste ca bază a civilizației. El și-a făcut apariția pentru prima dată în Anglia pe la mijlocul secolului al XV-lea. Dat fiind că nivelul de alfabetizare se limita la eșaloanele superioare ale societății, marii umaniști au fost membri ai claselor de sus, educate. Cel mai cunoscut savant umanist, Erasmus, a vizitat Anglia pentru prima oară în 1499, impresionat de standardele înalte de învățătură clasicistă impuse de John Colet, decanul catedralei St. Paul și fondatorul Școlii St. Paul. Dar acesta a rămas un eveniment izolat și un

cerc umanist extins nu s-a manifestat până în timpul domniei lui Henric al VIII-lea.

Poate cel mai însemnat eveniment al acestei perioade a fost inventarea tiparului, adus în Anglia în 1476 de către William Caxton, din Germania. Eduard al IV-lea s-a bucurat să fie patronul acestui instrument și, de aici încolo, o serie constantă de importante texte englezești și de traduceri din franceză și latină au ieșit de sub tipar. Astfel s-a ajuns la creșterea numărului de cititori, la începuturile standardizării limbii engleze și la intensificarea circulației ideilor radicale ale lui Erasmus și, după 1517, ale lui Martin Luther.

Henric al VII-lea s-a folosit de el și în scopuri propagandistice, justificându-și ascensiunea pe tron și condamnând domnia lui Richard al III-lea. În cartea de față veți găsi diverse fragmente dintr-o istorie a Angliei scrisă de Polydore Vergil la comanda regelui.

Majoritatea englezilor urmau cu devoțiune practicile și credințele tradiționale ale Bisericii. Preocuparea lor principală o constituiau moartea și Judecata de Apoi, raiul și iadul. Fervoarea religioasă a supușilor se exprima adesea în mod materialist, iar în secolul al XV-lea, multe dintre parohiile englezești au fost fie construite, fie îmbunătățite de indivizi care nădăjduiau că generozitatea lor le va asigura un loc în paradis. Singurul om ale cărui erezii prinseseră cât de cât în Anglia Evului Mediu târziu a fost Lollardy. Acesta punea accentul pe citirea Bibliei și îndemna clerul să se limiteze la îndatoririle sale religioase. Dar persecuțiile sistematice de la începutul veacului al XV-lea au obligat aceste principii la o circulație subterană, de unde ele nu au mai reapărut în timpul lui Henric al VII-lea.

6. Cum l-a tratat istoria pe Henric al VII-lea

Opiniile istoricilor cu privire la realizările lui Henric al VII-lea au variat peste secole. Judecata istoricilor timpurii a fost influențată de aprecierea tradițională asupra secolului al XV-lea, marcată de informațiile insuficiente și colorată de perspectiva tradițională conform căreia această perioadă era considerată plină de superstiții și necivilizată. De pildă,

Edward Hall și-a publicat *Cronica* în 1547, intitulând-o „Unirea celor două nobile și ilustre familii de Lancaster și de York, multă vreme aflate în disputa pentru coroana acestui nobil tărâm". El a văzut în Henric un salvator al Angliei după războiul civil care bântuise țara începând cu actul uzurpator al lui Henric al IV-lea, în 1399. Shakespeare a preluat tema în piesele sale istorice, atribuindu-i lui Henric al VII-lea ca țel principal unirea „roșului trandafir cu cel alb". Una dintre cele mai influente opinii asupra domniei lui Henric al VII-lea până în secolul nostru a fost cea emisă în *Viața regelui Henric al VII-lea* de către Francis Bacon, publicată pentru prima dată în 1622. Laudele aduse lui Henric al VII-lea erau probabil menite să îi asigure autorului favorurile urmașului său, Iacob I, având în vedere că portretul pe care i-l face lui Henric al VII-lea este foarte asemănător imaginii lui Iacob despre sine. Aici își au originea sintagme memorabile, precum „minunea învățaților", sau „acest Solomom al Angliei". Bacon l-a descris pe Henric ca stăpân în țara sa și „arbitru al Europei". Elogiile i-au indus în eroare pe istoricii de mai târziu, făcându-i să exagereze meritele lui Henric. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea s-a născut teoria „noii monarhii". Ea reieșea din credința că Henric, care salvase țara de ravagiile războiului civil, procedase în mod dinamic la restructurarea stilului de guvernare. Regele era portretizat ca inovator în arta guvernării. Astăzi, date fiind metodele perfecționate de cercetare asupra Evului Mediu târziu, stilul de guvernare al lui Henric apare ca ceva mai puțin revoluționar și, în realitate, foarte asemănător celui al predecesorilor săi imediați din familia de York. Lucrarea cea mai importantă scrisă în acest secol este studiul făcut asupra domniei lui Henric al VII-lea de către S.B. Chrimes. El susține că Henric a fost un monarh de tip medieval, dar care a oferit Angliei stabilitatea de care avea nevoie după Războiul celor două roze. Metodele lui de guvernare pot fi privite ca medievale, dar trebuie ca toți aceia care studiază istoria începutului perioadei Tudor să înțeleagă de ce Henric a preferat instrumentele dovedite ca eficiente și abia apoi să îi evalueze constanța și succesul în folosirea lor.

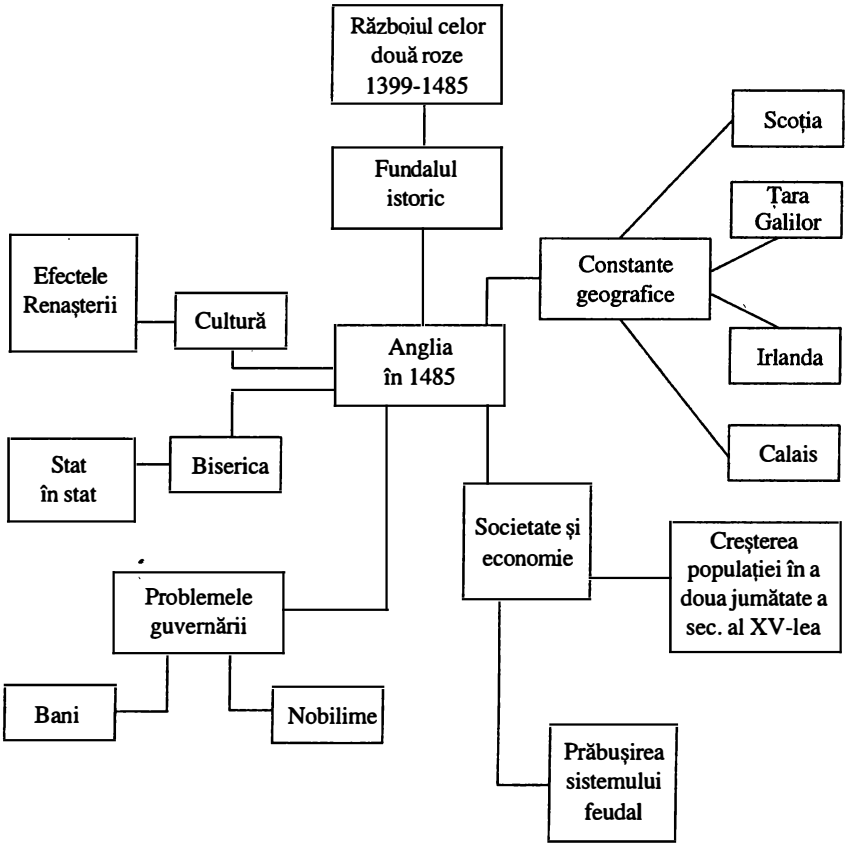

Rezumat – Introducere

Să luăm notițe despre „Introducere"

Scopul acestui capitol este acela de a vă oferi un context sumar al Angliei de la sfârșitul perioadei medievale, în așa fel încât să puteți înțelege conceptele principale înainte de a trece la studierea detaliată a domniei lui Henric al VII-lea. Nu este necesar să luați notițe prea cuprinzătoare; este mult mai bine să înțelegeți și să rețineți ceea ce

ați citit. Nu uitați să notați sensul oricărui cuvânt pe care nu l-ați mai întâlnit până acum. Dacă doriți să luați niște notițe sumare, următoarele titluri, subtitluri și întrebări vă vor fi de folos:

1. Context istoric
1.1 Ce este Războiul celor două roze? Copiați reperele în date, sau construiți o diagramă proprie.
2. Date geografice
2.2 Faceți o descriere a noului regat al lui Henric al VII-lea.
3. Societatea și economia
3.1 Care era structura societății engleze de la sfârșitul Evului Mediu?
3.2 Populația. Cum s-a modificat populația ca dimensiuni și cu ce efecte?
3.3 De ce a luat sfârșit sistemul feudal?
4. Guvernarea în Anglia de la sfârșitul Evului Mediu
4.1 Care erau principalele probleme cu care se confrunta guvernarea?
4.2 Biserica. A ridicat ea vreo problemă?
5. Aspecte culturale
5.1 Cât de adânci au fost rădăcinile Renașterii în Anglia?
5.2 Care a fost importanța tiparului?
6. Tratamentul rezervat de istorie lui Henric al VII-lea

CAPITOLUL 2

Întemeierea dinastiei Tudor

1. Pretențiile lui Henric la tron

Pentru cei mai mulți dintre englezi, bătălia de la Bosworth de pe 22 august 1485 nu a reprezentat mai mult decât încă o ambuscadă în îndelungata luptă pentru coroană care a dominat cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea. De data aceasta s-a întâmplat ca învingătorul să fie obscurul pretendent din casa de Lancaster, Henric de Richmond. Contele în vârstă de 28 de ani era o entitate necunoscută noilor-săi supuși, dintre care cei mai mulți nutreau convingerea că șansele sale de a rămâne pe tron erau extrem de subțiri. Singură victoria în bătălie îi adusese lui Henric puterea, dat fiind că argumentele în favoarea poziției sale de moștenitor al tronului erau destul de slabe. Ele se legau de mama sa, Margareta de Beaufort, descendentă directă a lui Eduard al III-lea din căsătoria celui de-al treilea fiu al acestuia, John de Gaunt, duce de Lancaster, cu Catherine Swynford (vezi arborele genealogic). Copiii lor se născuseră pe vremea când Catherine era doar amanta lui Gaunt și, deși deveniseră legitimi printr-o hotărâre a Parlamentului adoptată în timpul domniei lui Richard al II-lea, o altă lege din vremea lui Henric al IV-lea îi exclusese de la moștenirea tronului. Henric al VII-lea moștenea de asemenea sânge regesc, chiar dacă nu și pretenții legitime la tron, de la tatăl său, Edmund Tudor, a cărui mamă, Catherine, fusese prințesa franțuzoaică măritată cu Henric al V-lea al Angliei înainte de a deveni soția tatălui lui Edmund, Owen Tudor.

a) Copilăria

Dacă vrem să înțelegem acțiunile lui Henric al VII-lea ca rege și să descoperim caracterul omului dincolo de masca regalității, este important să luăm în considerare circumstanțele neobișnuite ale copilăriei sale. Aceasta a fost zbuciumată și marcată încă de la început de războiul civil. S-a născut la castelul Pembroke pe 28 ianuarie 1457, singurul copil al lui Edmund Tudor, conte de Richmond, și al Margaretei de Beaufort. Mama sa avea numai 14 ani la nașterea lui, iar tatăl fusese ucis cu trei luni înainte de către ducele de York, care încerca să preia controlul asupra vestului Țării Galilor.

Henric de Richmond și-a petrecut anii dintâi la castelul Pembroke, împreună cu mama sa, dar în 1461, după înfrângerea regelui Henric al VI-lea, din familia de Lancaster, castelul a fost capturat de către lordul Herbert. Dat fiind că Henric al VI-lea și fiul său erau încă în viață, tânărul conte nu reprezenta pentru tânărul rege din familia de York, Eduard al IV-lea, decât un gaj prețios. Ceea ce însemna că, pentru că tatăl său era mort, iar el era minor, Eduard, ca stăpân feudal, deținea controlul atât asupra domeniilor, cât și a lui personal. În 1462, Eduard a vândut tutela asupra lui Henric lordului Herbert pentru 1 000 lire sterline, transferând stăpânirea domeniilor Richmond fratelui său, ducele de Gloucester. De acum încolo, Henric și-a văzut foarte puțin mama, care s-a recăsătorit în 1464 cu Henry Stafford, al doilea fiu al ducelui de Buckingham și, după moartea lui în 1471, cu lordul Thomas Stanley. Henric a rămas la Pembroke, crescut în familia Herbert și educat ca viitor ginere. Împrejurările s-au schimbat în 1469, când Herbert a fost executat de contele de Warwick, iar Henric al VI-lea a fost repus pe tron pentru scurtă vreme, în 1470. La încheierea acestui scurt interludiu lancasterian, survenită o dată cu moartea lui Henric al VI-lea și a unicului său copil, prințul Eduard, în anul următor, Henric, conte de Richmond, a devenit pe neașteptate principalul pretendent la tron din partea familiei de Lancaster. Văzând poziția vulnerabilă în care soarta îi aruncase nepotul, Jasper Tudor, conte de Pembroke, l-a dus dincolo de Canal, în siguranță.

b) Anii de exil

Henric a rămas în exil timp de 14 ani, cea mai mare parte ca oaspete al lui Francisc al II-lea, duce de Bretania, domnitor peste un ducat francez independent. Polydore Vergil, care a scris mai târziu o istorie a Angliei, menționează că Eduard al IV-lea a reacționat „cu mare supărare" la vestea că „singurul vlăstar rămas dintre descendenții lui Henric al VI-lea" scăpase, și a oferit o recompensă substanțială pentru readucerea în țară a celor doi fugari. Dar ducele și-a apărat oaspeții, chiar dacă a promis să îi păzească, pentru ca ei să nu evadeze și să amenințe poziția lui Eduard. Poate că el însuși a înțeles cât de importanți ar fi putut fi într-o zi în negocierile cu Anglia și cu Franța. În orice caz, servitorii lor englezi au fost trimiși acasă și înlocuiți cu bretoni, iar Eduard al IV-lea a trebuit să se mulțumească cu atât. Ceva mai târziu, în 1475, după ce încheiase un tratat favorabil cu Ludovic al XI-lea al Franței, Eduard și-a reînnoit eforturile de a-l aduce pe Henric înapoi în Anglia, convingându-l pe ducele Francisc că vrea să îl cunune cu una dintre fiicele sale. Ducele se afla într-o poziție dificilă: dacă refuza, se confrunta cu riscul ca Franța și Anglia să își unească forțele, amenințând independența ducatului său. Dar cel care a rezolvat situația a fost Henric însuși. Convins că, dacă va fi predat ambasadei engleze de la St. Malo, avea să fie trimis la moarte, el a făcut un acces de friguri, sau cel puțin a mimat unul, care i-a întârziat plecarea. Unul dintre sfetnicii favoriți ai lui Francisc l-a asigurat pe duce că soarta lui Henric era într-adevăr precară și, în timp ce ambasadorilor englezi li se distrăgea atenția, Henric era salvat și dus la adăpost. Ducele Francisc și-a reînnoit promisiunea de a fi cu ochii pe el, iar Eduard a încetat să mai încerce să îl recupereze. În toată această perioadă, Jasper Tudor și Henric au păstrat legătura cu susținătorii familiei de Lancaster de acasă, chiar dacă nu există nici o dovadă că ar fi contestat vreodată dreptul lui Eduard de a fi rege.

În 1483 situația s-a schimbat atunci când Richard, duce de Gloucester, s-a proclamat rege după moartea neașteptată a fratelui său, Eduard al IV-lea. Cei doi fii ai lui Eduard au dispărut în împrejurări ciudate, iar fostul aliat al lui Richard, ducele de Bucking-

ham, i-a întors acestuia spatele. Încă o dată, atmosfera politică din Anglia devenea instabilă. Uzurpând urcarea pe tron a nepotului său, Eduard al V-lea, Richard se expusese el însuși contestărilor. De aceea, Henric Tudor a devenit dintr-un pretendent obscur la tronul familiei de York un potențial rival al lui Richard al III-lea. Cei nemulțumiți de acțiunile lui Richard au început să comploteze ca să-l înlocuiască cu Henric Tudor. Margareta de Beaufort și văduva lui Eduard al IV-lea, Elisabeta Woodville, au fost atrase în această conspirație. Ele au fost de acord ca Henric să se însoare cu fiica lui Eduard, Elisabeta, ceea ce îl va ajuta să își atragă atât sprijinul lancasterienilor, cât și pe cel al yorkiștilor. Dar Buckingham a compromis planul printr-o răscoală pripită, care i-a adus execuția în noiembrie 1483. Între timp, Henric ridicase pânzele pe la mijlocul lui octombrie, dar flota i-a fost împrăștiată de o furtună, iar el a dat dovadă de înțelepciune refuzând să debarce la Plymouth fără un sprijin asigurat. Revenit la adăpost, în Bretania, a hotărît că trebuia să păstreze loialitatea noilor săi suporteri, dintre care mulți erau foști yorkiști. În consecință, în cadrul unei ceremonii publice organizate la catedrala din Rennes în ziua de Crăciun a anului 1483, a depus un jurământ solemn că, dacă va ajunge să ia tronul, care i se cuvenea, de la Richard al III-lea, o va face pe Elisabeta de York, prima moștenitoare a familiei de York, regina sa. Henric nădăjduia că astfel va consolida sprijinul de care se bucura deja, dar că își va atrage și noi susținători, dat fiind că acesta avea să fie primul pas către unirea a două familii care își disputaseră coroana timp de treizeci de ani.

Întoarcerea lui Henric în Bretania a fost curând amenințată de intervenția lui Richard al III-lea în politica bretonă. Profitând de boala bătrânului duce Francisc, el a început să facă presiuni asupra membrilor consiliului, care acționau în numele lui, să i-l predea pe Henric Tudor. Din fericire, Henric a fost avertizat din vreme de către un refugiat englez, John Morton, episcop de Ely. Printr-un plan pus la cale în grabă, Henric a fugit către Franța deghizat în servitor. Când s-a însănătoșit, Francisc s-a arătat înfuriat de cele petrecute și a aranjat ca restul membrilor grupului, în număr de aproape 300, să fie conduși în siguranță până la Henric.

Încetul cu încetul, acesta a început să adune în jurul său o curte engleză la Paris, în timp ce nobilimea era tot mai nemulțumită de domnia lui Richard al III-lea. După moartea fiului și moștenitorului lui Richard, și apoi a reginei, s-a răspândit zvonul că regele intenționa să se căsătorească cu Elisabeta de York, zădărnicind astfel planurile lui Henric. Polydore Vergil ne spune că, în această situație, Henric a fost „nebun de bucurie" să audă că un loial suporter al familiei de Lancaster, contele de Oxford, voia să treacă de partea lui. I s-au alăturat și alți viitori sfetnici ai familiei Tudor: Edward Poynings din Anglia, episcopul Morton din Flandra, Richard Fox, care și-a abandonat studiile la Paris, și alții, mai puțin importanți, care participaseră la revolta eșuată din 1483. Astfel, Henric a putut să conceapă un nou plan de invazie; contele de Oxford și Jasper Tudor aduceau experiența în domeniul militar, în timp ce alți aderenți constituiau surse vitale de informație referitoare la condițiile și simpatiile predominante în diversele părți ale Angliei.

2. Bătălia de la Bosworth: Henric devine rege

a) Drumul până la Bosworth

Este important să reținem că Henric nici nu s-ar fi putut gândi la o invazie dacă nu s-ar fi bucurat de sprijin financiar din afara țării. Carol al VIII-lea al Franței era dispus să i-l furnizeze, în speranța că astfel Richard va fi împiedicat să mai trimită ajutoare în Bretania, permițând francezilor să anexeze repede ducatul. Henric a pornit din Harfleur pe 1 august 1485, însoțit de de 400-500 de exilați loiali care i se alăturaseră și de cel puțin 1 500 de soldați francezi, chiar dacă nu dintre cei mai buni. Expediția s-a îndreptat spre Țara Galilor, nădăjduind să se bucure de o bună primire pe pământul natal al lui Henric. Au ajuns la Milford Haven pe 7 august și au pornit în marș spre nord, de-a lungul coastei din Cardiganshire, cotind spre interior prin munții din Cambria și înaintând de-a lungul râului Severn până la granița cu Anglia. Până pe 12 august, Henric îl câștigase de partea sa pe Rhys ap

Thomas, cel mai influent nobil din sudul Țării Galilor, promițându-i că, dacă Richard era înfrânt, va deveni locotenent al provinciei. A ajuns la Shrewsbury pe 15 august, fără speranța de a câștiga însă bătălia dacă nu mai obținea și sprijinul altor înalți nobili englezi. Nădejdea cea mare a lui Henric stătea în doi frați – tatăl său vitreg, lordul Stanley, și Sir William Stanley – ale căror domenii cuprindeau o mare parte din nordul Țării Galilor, Cheshire și teritoriile de graniță. Aceștia i-au trimis bani, dar în taină, căci Richard îl ținea prizonier pe fiul mai mare al lordului Stanley, gaj pentru buna purtare a tatălui. Dar Henric se încredea suficient în ajutorul lor pentru a pătrunde mai adânc în Anglia, atrăgându-și și sprijinul lui Gilbert Talbot, puternicul unchi al contelui de Shrewsbury, și al celor 500 de oameni ai săi.

Când a aflat despre invazie, Richard se găsea la castelul Nottingham. Nu a acționat imediat, pentru că nutrea convingerea că Henric avea să fie înfrânt în Țara Galilor, fie de Rhys ap Thomas, în sud, fie de frații Stanley la nord. Când a înțeles ce greșeală făcea, și-a mutat trupele la Leicester. Cele două armate s-au înfruntat lângă sătucul Market Bosworth din Leicestershire, pe 22 august. Henric avea acum 5 000 de oameni, iar Richard de două ori mai mulți. Documentele nu arată clar dacă cifra aceasta includea și armata de 3 000 de oameni a fraților Stanley, rămasă pe margine cea mai mare parte a bătăliei. Nu există indicații ale martorilor oculari dar, punând cap la cap relatări ceva mai târzii, aflăm că lupta a început în zori, când trupele lui Henric au atacat armata regelui, traversând o zonă mlăștinoasă. Bătălia a durat numai trei ore, dar victimele au fost numeroase de ambele părți. Momentul de cotitură a fost acela în care Richard a hotărât să îl atace el însuși pe Henric. Și aproape că a reușit, ucigându-l pe purtătorul drapelului lui Henric, înainte ca garda personală să îi poată închide drumul. În această clipă critică, unchiul vitreg al lui Henric, Sir William Stanley, care aștepta pe margine să vadă de ce parte înclină balanța, i-a sărit în ajutor. Moartea lui Richard a pus capăt bătăliei, iar yorkiștii, rămași fără căpetenie, au fugit. Lordul Stanley însuși a ridicat coroana dintre „trofeele bătăliei" – și nu legendarul mănunchi de păducel – și a așezat-o pe fruntea lui Henric Tudor. Trupul gol al lui Richard a fost aruncat pe un catâr

și dus la Leicester, spre a fi îngropat. Anii lungi ai exilului luaseră sfârșit pentru Henric.

b) Caracterul noului rege

Personalitatea lui Henric al VII-lea rămâne și astăzi prea puțin cunoscută și lunecoasă, la fel cum era și pentru supușii lui, în 1485. Există despre el mai puține mărturii decât despre oricare altul dintre Tudori. Din cartea de istorie ne apare ca un personaj enigmatic, în puternic contrast cu temperamentul activ, clocotitor al fiului său, Henric al VIII-lea, și al nepoatei sale, Elisabeta I, despre care contemporanii au scris atâta. Dar incertitudinea în ce privește personalitatea primului monarh din neamul Tudorilor este tipică pentru mulți dintre predecesorii lui medievali. De exemplu, controversa care îl înconjoară pe Richard al III-lea dovedește cum informația limitată poate duce la opinii divergente. Mărturiile scrise în timpul vieții lui ne arată un om timid, slăbuț și poate cu un umăr diform. Sub influența istoricilor de după moartea lui, aflați sub tutela familiei Tudor, lumea a început să îl considere cocoșatul cu înfățișare nefastă. Astăzi părerile sunt încă împărțite cu privire la motivul pentru care i-a răpit tronul nepotului său, Eduard, și dacă el i-a ucis pe prinții din Turn. În mod asemănător, istoricii tind să se contrazică în ce privește caracterul lui Henric, dat fiind că el însuși nu și-a pus niciodată gândurile pe hârtie. Concluziile le-au tras din faptele și din metodele sale. Dar există câteva opinii ale contemporanilor lui. Portretul lui Henric al VII-lea de pe copertă îi aparține lui Sittow, un talentat artist, rod al curentului nordic al Renașterii, din Flandra.

Descrierea care urmează este cea a lui Polydore Vergil, un strălucit învățat italian, sosit la curtea engleză în 1501. Henric a fost atât de impresionat de viziunea lui asupra istoriei încât l-a îndemnat să scrie o istorie a Angliei. Aceasta este descrierea pe care Vergil i-o face lui Henric al VII-lea în a sa *Anglica Historia*:

1 Trupul îi era subțire, dar bine clădit și puternic; înălțimea peste medie. Înfățișarea îi era deosebit de atrăgătoare și chipul vesel,

mai ales atunci când vorbea; ochii îi erau mici și albaștri, dinții puțini, proști și înnegriți; părul îi era rar și alb; tenul palid. Spiritul îi era distins, înțelept și prudent; judecata bravă și hotărâtă și nu-l părăsea niciodată, nici măcar în clipe de mare primejdie. Avea cea mai stăruitoare memorie. Una peste alta, nu era tocmai lipsit de învățătură. În ale guvernării era viclean și prudent, astfel încât nimeni nu îndrăznea să i-o ia înainte prin înșelătorie sau șiretenie. Era bun și grijuliu, pe cât de atent cu oaspeții, pe atât de accesibil. Ospitalitatea lui era de o generozitate minunată; îi plăcea să aibă la curte străini... dar pe aceia dintre supușii lui care... se dovedeau generoși doar în promisiuni îi trata cu mare asprime... Avea noroc la război, deși era mai degrabă... înclinat către pace... Mai presus de toate prețuia dreptatea... Era un sprijinitor arzător al credinței noastre... și participa zilnic, cu pioșenie, la slujbele religioase... dar toate aceste virtuți i-au fost mai târziu întunecate de avariție... Care la un monarh poate fi considerată într-adevăr a fi cel mai primejdios viciu, dat fiind că face rău tuturor.

Este utilă comparația descrierii lui Vergil cu impresia pe care ne-o lasă portretul lui Sittow. Vergil este probabil mai aproape de adevăr, dat fiind că cele scrise de el sunt datate la câțiva ani după moartea regelui și de aceea neinfluențate de eventuala lui nemulțumire.

La înmormântarea lui Henric, John Fisher, episcop de Rochester, a ținut următorul discurs:

Înțelepciunea politicii sale a fost unică... rațiunea sa plină de miez și substanță, memoria proaspătă și bună, experiența demnă de luat în seamă, sfaturile sale înțelepte și atent cumpănite, vorbirea plăcută în mai multe limbi... felul în care s-a purtat la vreme de primejdie și amenințare a fost cumpătat și rece, cu multă vitejie. Dacă s-a născut vreo conspirație împotriva lui, ea s-a încheiat în cel mai fericit mod.

Istoria domniei lui Henric al VII-lea, publicată de Francis Bacon în 1622, a rămas opera cea mai însemnată care prezintă această domnie

până în secolul nostru. El îl descrie pe Henric ca pe „unul dintre cele mai potrivite feluri de minuni: o minune pentru înțelepți", dar „cât despre plăcerile lui, nu avem nici o veste". Ceea ce s-ar traduce prin aprecierea că Henric era admirat pentru abilitatea sa intelectuală, dar că felul său de viață era cam lipsit de savoare. Bacon a intenționat să facă din *Istoria* sa ceva mai mult decât simpla relatare a evenimentelor ultimilor o sută de ani și a dorit ca atât contemporanii, cât și generațiile viitoare să aibă ce învăța din ea. De aceea, el a emis judecăți asupra acelora care au intrat în vederile sale. El scrie că Henric:

> A susținut întotdeauna că dorește și caută pacea... Căci războaiele sale, cu străinii sau războaie civile, nu i-au fost niciodată lipsite de noroc... Avea o minte înțeleaptă și îi plăcea să facă lucrurile după cum îl ducea mintea, ca unul care se respecta și care dorea să domnească. Dacă ar fi fost un cetățean oarecare, ar fi fost considerat plin de mândrie; dar pentru un prinț înțelept, aceasta nu însemna decât că păstra distanța, și aceasta față de toată lumea; nelăsând pe nimeni prea aproape nici de puterea sa, nici de tainele sale. Căci nu se lăsa condus de nimeni.

Monarhul zgârcit din cunoscutul cântecel pentru copii, care ședea mereu în visterie numărându-și banii, l-a avut drept model pe Henric al VII-lea. Pentru că își dedica atât de mult timp umplerii sipetelor goale ale țării, istoricii la-u acuzat de avariție. Veți putea aprecia în ce măsură această concluzie este reală după ce veți fi citit Capitolul 4. În fapt, registrele lui contabile constituie o lectură fascinantă, căci ne oferă o imagine a lui Henric omul, în același timp cu Henric regele. În ele îi descoperim slăbiciunea pentru jocurile de zaruri și cărți, ca și modul în care își satisfăcea pasiunea lui și a fiicei lui pentru muzică, cheltuind 13 șilingi și 4 pence pe „o alăută pentru lady Mary a mea" și 2 lire pentru „menestrelii prințesei de la Westminster". Regele „zgârcit" era destul de nesăbuit uneori pentru a plăti 30 lire „pentru o fetișcană care dansează" și 13 lire 6 șilingi și 8 pence pe un leopard pentru menajeria Turnului! Un oaspete european făcea aprecieri asupra mesei somptuoase, de 600 de persoane, „la care am avut prilejul să stau de două ori". Era un

iubitor avid al sportului, jucând în mod regulat tenis și șah, dar pasiunea lui cea mare era vânătoarea, pentru care întreținea grajduri cu cai, de dimensiuni impresionante. Henric este cunoscut ca un om mai degrabă rece, dar latura lui caldă, umană, s-a dezvăluit la moartea fiului lui cel mare, prințul Arthur, când s-a grăbit să își consoleze soția; când și aceasta a murit, el „s-a retras în singurătate, unde nici bărbat, nici femeie nu au avut voie să-l stânjenească". Pentru a obține un portret mulțumitor al personalității lui Henric va trebui să citiți materialul disponibil, chir dacă limitat, și apoi, după ce îi veți fi studiat gândirea, veți putea trage o concluzie completă și proprie (vezi întrebările bazate pe izvoare de la sfârșitul capitolului).

Henric al VII-lea de Pietro Torrigiano, c. 1508-1509

3. Cum și-a asigurat Henric tronul

Henric Tudor a devenit rege al Angliei prin sânge și luptă, deși era moștenitorul în linie masculină al casei de Lancaster prin mama sa, ale cărei pretenții la succesiune fuseseră ignorate, în aceste vremuri tulburi facțiunile rivale având nevoie de un bărbat adult, capabil să le conducă în bătălii. Dar victoria de la Bosworth nu făcuse altceva decât să confirme dreptul lui Henric la tron. Primele acțiuni întreprinse i-au dezvăluit preocuparea pentru succesiune și dorința de a întări legitimitatea poziției sale, neținând cont de faptul că îl învinsese pe Richard și că se căsătorise cu Elisabeta de York. De exemplu, a oficializat ca primă zi a domniei ziua precedentă bătăliei de la Bosworth. În felul acesta, Richard și susținătorii lui puteau fi declarați trădători. Lucrul acesta era de două ori convenabil, pentru că domeniile lor puteau deveni proprietăți ale coroanei printr-un act de expropriere – exproprierile erau acte ale Parlamentului, prin care o anumită persoană era condamnată pentru înaltă trădare și toate proprietățile sale treceau în posesia regelui. Henric și-a planificat în mod deliberat încoronarea pentru data de 30 octombrie, înainte de prima întrunire a Parlamentului, pe 7 noiembrie. Astfel, deși acest organism oferea întreaga avere a coroanei lui Henric și moștenitorilor lui, nu se putea spune că Parlamentul îl făcuse pe Henric al VII-lea rege. La scurtă vreme după Bosworth, Henric a cerut o dispensă papală pentru a se putea căsători cu Elisabeta de York. Dispensa era necesară pentru că el și Elisabeta erau veri îndepărtați. Documentul necesar a sosit abia pe 16 ianuarie 1486. Henric și Elisabeta s-au căsătorit două zile mai târziu, reunind în fine casele de Lancaster și York. Inevitabila întârziere provocată de obținerea dispensei s-a dovedit utilă, fiindcă astfel nimeni nu mai putea susține că Henric își datora coroana soției sale.

După Bosworth, problema cea mai urgentă și poate cea mai gravă era păstrarea coroanei. Chiar dacă mulți potențiali candidați fuseseră eliminați de la succesiune în timpul Războiului celor două roze și imediat după el, abia în 1506 Henric a putut fi sigur de tron. La această dată, pretendenții cei mai primejdioși erau fie morți, fie după gratii.

În 1485 încă mai erau în viață o serie de yorkiști importanți, cu pretenții justificate la tron. Reprezentantul în linia cea mai directă din întreaga familie era nepotul în vârstă de 10 ani al lui Richard al III-lea, contele de Warwick. Henric l-a neutralizat temporar, trimițându-l în Turn. Deși în principal servea drept fortăreață, Turnul era în același timp și locuință regală, astfel că Warwick s-a bucurat de un relativ confort, chiar dacă lipsit de libertatea de a veni și a pleca după plac. Richard își desemnase un alt nepot, pe John de la Pole, conte de Lincoln, ca moștenitor. Dar atât el cât și tatăl său, ducele de Suffolk, i-au jurat credință lui Henric, iar acesta a acceptat jurământul, chemându-l chiar pe Lincoln să facă parte din consiliu. Deși tovarășii de la Bosworth ai lui Richard au fost priviți cu justificat scepticism, Henric s-a arătat gata să le ofere o a doua șansă, atâta vreme cât loialitatea lor față de el se dovedea convingătoare. Contele de Surrey luptase de partea yorkiștilor împreună cu tatăl său, ducele de Norfolk, care murise la Bosworth, iar Henric l-a ținut în închisoare până în 1489, când s-a convins de bunele lui intenții. Dar un alt aliat al lui Richard, ducele de Northumberland, a fost eliberat încă și mai devreme, la sfârșitul lui 1485, după care i s-a dat posibilitatea de a-și dovedi loialitatea prin revenirea la poziția care îi oferea controlul asupra întregului nord al Angliei. Henric a încercat să își atragă ascultarea și sprijinul din partea altor doi principali nobili yorkiști din nord. El i-a cerut vicontelui Beauchmont garanții financiare în contul bunei sale purtări și l-a reținut la curte pe contele de Westmoreland. Vechii yorkiști nu au fost deci în mod automat izgoniți de la curtea Tudorilor: pentru păstrarea favorurilor regale, noul rege nu cerea decât loialitate.

4. Revolte mărunte

În ciuda precauțiilor sale, Henric s-a confruntat cu o revoltă lipsită de amploare încă înainte de împlinirea unui an de domnie. Chiar dacă acum, privind în urmă, ne pare nesemnificativă, pentru Henric, la vremea aceea, ea trebuie să fi constituit un motiv de îngrijorare,

dat fiind că nu știa câți simpatizanți ai yorkiștilor va concentra. Problemele au început pe când regele călătorea spre capitala sa din nord, spre York. Era un exercițiu în domeniul relațiilor cu publicul într-o zonă de tulburări, în cadrul căruia regele se arăta supușilor într-o încercare de a le obține sprijinul. După Bosworth, Francis, lord Lovel, unul dintre cei mai credincioși suporteri ai lui Richard, împreună cu frații Stafford, Thomas și Humphrey, la rândul lor aliați apropiați ai lui Richard, își găsiseră azil la Colchester. Biserica putea oferi protecție timp de patruzeci de zile dar, în secolul al XV-lea, sanctuarele din marile orașe adăposteau oameni pe perioade nedefinite de timp, chiar dacă lucrul acesta constituia motiv de dispută cu unii regi. În timp ce Henric se îndrepta spre nord în aprilie 1486, cei trei lorzi și-au părăsit adăpostul. Lovel a pornit spre nord, plănuind să taie calea regelui, iar frații Stafford s-au îndreptat spre Worcester, pentru a îndemna la rebeliune în vest. Henric a aflat despre toate acestea pe când se afla la Lincoln. Dar și-a continuat drumul, trimițând înainte trupe care să le ofere rebelilor posibilitatea de a alege între iertare și reconciliere sau, dacă luptau și pierdeau, excomunicare și moarte. Răsculații s-au împrăștiat, dar Lovel a scăpat încă o dată și a fugit spre Flandra. Frații Stafford și-au căutat din nou un azil. Regele și judecătorii săi au considerat că ar fi fost nedrept să li se ofere a doua oară posibilitatea azilului, astfel că cei doi au fost arestați și trimiși în Turn. Humphrey a fost executat, dar Thomas a primit iertarea și a rămas credincios până la sfârșit.

Aici, îndurarea aparentă a lui Henric era calculată. Politica sa de severitate față de conducătorii grupurilor de răsculați și de clemență față de oamenii de rând s-a dovedit corectă. Călătoria regală până în zonele dezafectate a adus reacția așteptată de loialitate și supunere din partea oamenilor care vedeau în Henric un susținător al dreptății și ordinii. Ca pentru a-i pecetlui succesul, regina a dat naștere unui fiu sănătos pe 19 septembrie, la Winchester, vechea capitală a Angliei. În memoria trecutului măreț al țării, copilul a primit numele de Arthur. Regele nu împlinise încă 30 de ani – destul de tânăr ca să mai aibă și alți copii și să se îngrijească să îi ajungă la maturitate.

5. Lambert Simnel, 1486-1487

Henric a devenit rege pentru că l-a învins în luptă pe Richard al III-lea. Natura acestui act uzurpator făcea inevitabilă o revoltă din partea aliaților yorkiști ai lui Richard, precum Lovel și frații Stafford. Dar, dacă un astfel de complot dorea să aibă mai multe șanse de reușită în viitor, conspiratorii yorkiști aveau nevoie de un înlocuitor în jurul căruia să își poată țese planurile. Carierele celor doi falși pretendenți, Lambert Simnel și Perkin Warbeck, au avut o semnificație deosebită pentru Henric al VII-lea. Ele s-au dovedit a fi o amenințare atât de serioasă pentru domnia lui datorită pe de o parte legăturilor lor cu restul Europei, în special cu Burgundia, iar pe de alta datorită duratei lor atât de prelungite în timp.

a) Originile rebeliunii lui Simnel

Oxfordul și împrejurimile lui erau în mod tradițional yorkiste. Deci nu este surprinzător că primii falși pretendenți au provenit din această zonă. Pe toată perioada iernii lui 1486, au circulat zvonuri contradictorii cu privire la soarta contelui de Warwick. Mulți erau convinși că murise, dat fiind că nu mai fusese văzut de o bună bucată de vreme. În acest climat instabil, un preot în vârstă de 28 de ani din Oxford, Richard Symonds, a profitat de ocazie. El a constatat o asemănare izbitoare între unul dintre elevii lui, Lambert Simnel, care avea pe atunci doar 10 ani și era fiul unui constructor de orgi, și fiii asasinați ai lui Eduard al IV-lea. Symonds a hotărât să îl prezinte pe Șimnel ca fiind fratele mai mic, Richard de York. Dar, îndemnat de o serie nouă de zvonuri la adresa contelui de Warwick, aparent el s-a răzgândit, hotărând că Simnel va juca rolul acestuia. Symonds și-a dus protejatul în Irlanda, centrul sprijinului yorkist încă de când Richard, duce de York (tatăl lui Eduard al IV-lea și al lui Richard al III-lea) fusese lord locotenent aici, în 1450. Actualul lord locotenent, contele de Kildare, și alți nobili irlandezi, l-au proclamat pe Simnel rege sub numele de Eduard al VI-lea, la Dublin. Pretendentul se bucura și de sprijinul surorii lui Eduard al IV-lea, Margareta, ducesa

moștenitoare a Burgundiei, oricând gata să profite de orice ocazie pentru a se răzbuna pe Henric. Ea a trimis o armată de 2 000 de soldați germani în Irlanda, sub comanda hotărâtă a lui Martin Schwarz. Această forță considerabilă i-a împins pe irlandezi până acolo încât l-au încoronat pe Simnel ca regele Eduard al VI-lea la Dublin, în mai 1487, deși au fost nevoiți să improvizeze o coroană, împrumutând una de la o statuie a Fecioarei Maria!

Deși conspirația trebuie să fi început în toamna lui 1486, Henric însuși pare să nici nu fi fost conștient de ea până de Anul Nou 1487. În februarie 1487, o serie de nobili mai mici au fost declarați trădători, iar regina lui Eduard al IV-lea, Elisabeta Woodville, împreună cu fiul său dintr-o căsătorie anterioară, marchizul de Dorset, au fost puși sub arest la domiciliu și lipsiți de domenii. Nu se știe nici astăzi ce s-a crezut că știau cei doi. Adevăratul conte de Warwick a fost expus la Londra, pentru a-l da în vileag pe impostor. Dar problema nu se putea rezolva atât de ușor. Fuga neașteptată a contelui de Lincoln pentru a se alătura fugarului lord Lovel în Flandra la curtea mătușii sale, Margareta de Burgundia, stătea mărturie a gravității situației. Lincoln i-a însoțit mai apoi pe Lovel și pe Schwarz până în Irlanda, în mai 1487. Este posibil ca el să fi fost implicat încă de la început. Cu siguranță știa că Simnel era un impostor, dar se poate să își fi propus să emită el însuși pretenții la tron, când va considera că venise momentul potrivit.

b) Înăbușirea rebeliunii: bătălia de la Stoke, 1487

Henric și-a manifestat îngrijorarea oferindu-se să îi ierte pe vechii rebeli, ca Thomas Broughton. Se temea, pentru că nu știa câți dintre nobilii săi îl vor părăsi pentru a trece de partea cauzei yorkiste atunci când criza va atinge apogeul. Pe 4 iunie 1487, Lincoln și armata sa au debarcat la Furness, în Lancashire, pentru a traversa Pennines și a se îndrepta apoi spre sud. Sprijinul primit a fost mai mic decât cel așteptat, căci locuitorii se săturaseră de luptele civile, iar comportamentul nestăpânit pentru care ostașii irlandezi erau celebri i-a făcut probabil pe mulți să se mai gândească înainte de a se alătura rebelilor. Regele, așteptându-se la o invazie prin Irlanda, era pregătit, iar cele

două armate s-au întâlnit lângă Newark, la East Stoke, pe 16 iunie 1487. Trupele lui Lincoln numărau probabil vreo 8 000 de oameni, iar ale lui Henric 12 000, dar mulți nu au participat, refuzând să acționeze chiar pe câmpul de bătălie. Atacul rapid al experimentaților ostași germani și tactica îndrăzneață a irlandezilor au dat serios de furcă liniei întâi regale, dar în trei ceasuri forțele yorkiste erau divizate și împrejmuite. Lincoln, Schwarz, Broughton și Thomas Geraldine, conducătorul irlandez, au pierit cu toții, împreună cu aproape jumătate din armată. Lovel fie a dispărut, fie a căzut ucis: în orice caz, el nu a mai fost văzut niciodată. Lambert Simnel și Richard Symonds au fost amândoi capturați. Symonds a fost condmnat la detenție pe viață într-o închisoare bisericească, din respect pentru straiele sale preoțești. Recunoscând că Simnel nu fusese decât un simplu pion în mâinile unor oameni cu ambiții mari, regele l-a trimis ca ajutor la bucătării. Mai târziu, acesta a ajuns să răspundă de șoimii regali, ca răsplată pentru munca sa. Înțelegerea calculată a lui Henric se vădea iarăși. Își putea permite să fie relativ generos cu Simnel, pentru că Symonds era acum în închisoare și adevărații răzvrătiți erau morți. Ca pildă pentru alții în viitor, nobilii care luptaseră la Stoke au primit un tratament expeditiv din partea celui de al doilea Parlament al lui Henric, care s-a întrunit în noiembrie sau decembrie 1487. 28 dintre ei au fost arestați și domeniile lor confiscate.

Unii istorici consideră bătălia de la Stoke ca pe ultima din Războiul celor două roze. Un lucru este cert, și anume că Henric nu s-a mai confruntat niciodată cu o armată compusă din propriii săi supuși pe pământ englez, chiar dacă au mai existat și alte rebeliuni. Stoke ar putea fi privit ca un al doilea Bosworth, cu Henric de data aceasta în rolul lui Richard al III-lea. Ce este mai important este că el a ieșit victorios, și aceasta în ciuda piedicii suplimentare ridicate de ajutorul străin acordat inamicilor săi. Dar faptul că un plan atât de stupid a fost atât de aproape de reușită ne arată că țara era încă instabilă și că poziția lui Henric pe tron încă foarte nesigură. Nu este o coincidență că, pe 25 noiembrie, Elisabeta, soția sa și mama moștenitorului său, a fost încoronată cu întârziere ca regină. Era un gest menit să unească națiunea și să îi asigure simpatia poporului.

6. Perkin Warbeck, 1491-1499

a) Originile rebeliunii lui Warbeck

Pentru Henric aveau să se ivească noi probleme în toamna lui 1491, când Perkin Warbeck, un tânăr de 17 ani din Tournai, Franța, a sosit la Cork, în Irlanda, pe vasul stăpânului său, un negustor breton. În timp ce bătea orașul făcând reclamă mătăsurilor stăpânului, ținuta lui demnă i-a impresionat se pare pe locuitori. Ei au presupus că trebuie să fie contele de Warwick, dat fiind că zvonurile referitoare la el încă mai circulau. Warbeck a negat, susținând în schimb că era Richard, ducele de York, a cărui asasinare în Turn era presupusă, dar rămăsese nedovedită. Numele cunoscute din spatele lui Warbeck sunt acelea ale unor oameni de origine umilă. Dar profesorul Chrimes afirmă că apariția în Irlanda a lui Warbeck „nu a fost un accident lipsit de premeditare, ci prima acțiune pe față dintr-un plan care începuse să se desfășoare". După părerea sa, Carol al VIII-lea al Franței și probabil și Margareta de Burgundia intenționau să îl folosească pe Warbeck pentru a-l șantaja pe Henric dacă atitudinea lui în chestiunea bretonă devenea exagerat antifranceză (vezi pagina 134). Singura dovadă directă este mărturia lui Warbeck însuși, făcută pe eșafod:

> Trebuie să se știe mai întâi că m-am născut în orașul Tournai din Flandra și că numele tatălui meu este John Osbeck. Mama m-a dus la Antwerp, ca să învăț flamanda în casa unui văr de-al meu... și apoi... am locuit în casa unui jupuitor de piei care stătea lângă casa națiunii engleze... După aceea, am plecat să slujesc la un negustător din Middlesborough ca să învăț limba... și pe urmă am plecat în Portugalia în tovărășia nevestei lui Sir Edward Brampton și pe urmă am intrat în slujbă la un breton pe nume Pregent Meno, care m-a luat cu el în Irlanda. Acum, când am ajuns în orașul Cork, cei din oraș (pentru că eram îmbrăcat în felurite mătăsuri ale stăpânului) au venit la mine și mi-au spus că trebuie să fiu fiul ducelui de Clarence care

fusese pe vremuri la Dublin... și după aia a venit la mine un englez care mi-a zis... că știau că sunt fiul bastard al regelui Richard... Mi-au spus să nu mă tem, ci să o țin sus și tare... pentru ca ei să se poată răzbuna pe regele englez și așa, împotriva voinței mele, m-au făcut să învăț englezește și m-au instruit ce să zic și cum să fac. Și după aia m-au numit duce de York, al doilea fiu al regelui Eduard al IV-lea, pentru că fiul bastard al regelui Richard era în mâinile regelui Angliei... Regele Franței a trimis un ambasador în Irlanda... să mă anunțe să vin în Franța. Și de-aici am plecat în Franța și de acolo în Flandra și din Flandra în Irlanda și din Irlanda în Scoția și tot așa până în Anglia.

b) Sprijinul acordat lui Warbeck

Conspirația a căpătat recunoaștere internațională din partea permanentelor focare de conflict din Irlanda, Scoția și Franța. Carol al VIII-lea l-a primit cu brațele deschise pe Warbeck la curte și până în vara lui 1492 aproximativ 100 de yorkiști i s-au alăturat la Paris. Tratatul cu Franța din noiembrie de la Étaples (vezi pagina 138) a însemnat că el trebuia să își găsească un nou refugiu, și astfel a fugit în Flandra, unde a fost primit de Margareta de Burgundia ca nepot al său. În 1493, Henric a lăsat să se vadă cât era de preocupat de acest caz întrerupând pentru o vreme toate schimburile comerciale cu Flandra, chiar dacă în felul acesta periclita comerțul cu postavuri, atât de important pentru economia engleză. Între timp, Warbeck își găsise un protector mai influent decât Margareta, atunci când Maximilian, proaspăt ales Sfânt împărat roman, l-a recunoscut sub numele de Richard al IV-lea, în 1494. Dar Maximilian nu dispunea de resursele necesare pentru a finanța o invazie a Angliei. Carol al VIII-lea i-a oferit lui Henric o perioadă de respiro invadând Italia în 1494 și atrăgând atenția Europei spre sud, departe de problemele dinastiei Tudorilor; Henric se putea concentra acum exclusiv asupra revoltei, fără să se teamă și de o invazie europeană. Prin rețeaua sa de informații aflase cine era implicat atât în țară, cât și dintre cei de

dincolo de granițe, iar Parlamentul din 1495 a aprobat o serie întreagă de acte de expropriere. Cea mai însemnată victimă era Sir William Stanley, unchiul vitreg al lui Henric, același care schimbase cursul bătăliei de la Bosworth. Ca șambelan al casei regale, el era unul dintre oamenii săi cei mai de încredere, iar Henric trebuie să fi fost dezamăgit și speriat de trădarea lui. Execuția lui a dovedit că Henric nu era dispus să ierte pe nici un trădător, oricât de important. A fost executat și lordul Fitzwalter, maestrul de ceremonii. Aparent Sir Robert Clifford, un alt presupus membru al conspirației, a dezvăluit regelui câteva nume esențiale. Este posibil ca Clifford să fi fost în slujba regelui încă de la început, căci el a primit iertarea și chiar a fost răsplătit pentru a fi ajutat la înfrângerea conspirației.

c) Eșecul rebeliunii

Activitatea eficientă a agenților regali și reacția rapidă a lui Henric au făcut din încercarea de debarcare a lui Warbeck la Deal, în iulie 1495, un fiasco. Nereușind să își asigure un sprijin suficient din partea localnicilor, el a pornit mai departe spre Irlanda, abandonându-i fără scrupule pe aceia dintre oamenii săi care coborâseră deja pe țărm. A asediat orașul Waterford, loial regelui, timp de 11 zile, dar fără succes. După care și-a continuat drumul spre Scoția, unde primirea care i s-a făcut a fost ceva mai încurajatoare, căci regii scoțieni profitau de orice prilej pentru a-i provoca pe egalii lor englezi. De aceea, Iacob al IV-lea i-a acordat lui Warbeck adăpost și sprijin. Este greu de precizat în ce măsură Iacob s-a lăsat convins de povestea lui Warbeck, dacă l-a crezut vreun pic, dar el a mers până acolo încât să i-o dea de soție pe verișoara sa, împreună cu o rentă anuală de 1 200 lire. Toate acestea au fost suficiente pentru a constitui o provocare pentru guvernarea lui Henric și o amenințare la adresa alianței cu Spania, prin căsătoria Caterinei de Aragon cu Arthur, prințul de Wales. Regele Ferdinand și regina Isabela nu erau dispuși să își trimită fiica să se mărite cu moștenitorul unei coroane contestate. Din fericire pentru Henric, invazia scoțiană în Anglia a fost un dezastru. Neprimind nici un sprijin dinspre granița sudică, Warbeck s-a retras, îngrozit de modul în care

scoțienii prăduiau și jefuiau satele aflate în cale. Iacob nu a profitat de rebeliunea din Cornwall (vezi pagina 39) pentru a ataca încă o dată. Dezamăgit de Warbeck, el a considerat că propunerea conciliantă a lui Henric, care îi oferea mâna fiicei sale mai mari, Margareta, avea să fie mai avantajoasă pe termen lung pentru Scoția. În septembrie 1497 s-a convenit asupra unei păci de șapte ani la Ayton, convenție care a căpătat o înfățișare oficială în 1502, devenind primul tratat de pace cu Scoția din 1328 încoace.

Warbeck însuși a ușurat situația, întorcându-se în Irlanda în iulie 1497, în speranța că acolo va avea mai mult succes. Dar, constatând că până și Kildare (vezi pagina 71) îi era pentru moment credincios lui Henric, el a pornit pe mare, îndreptându-se spre sud-vestul Angliei, în speranța că va găsi ajutor în această zonă tradițional rebelă. Avea să fie din nou deziluzionat în mod brutal; după ce debarcase la Devon, a fost izgonit din Exeter și Taunton și numai câteva mii de țărani i s-au alăturat. În două săptămâni se încheiase totul, iar Warbeck își abandona o dată în plus aliații. De data aceasta s-a refugiat în sanctuarul abației Beaulieu, în Hampshire. În august 1497 a fost convins să se predea și să își mărturisească impostura. Ca străin, era dificil de condamnat pentru trădare conform legilor engleze. Henric i-a permis să rămână la curte împreună cu tânăra sa mireasă, dar Warbeck nu s-a mulțumit cu atâta și a fugit în mod stupid în 1498. A fost prins din nou, umilit în mod public și pus în butuci de două ori, după care a fost închis în Turn. Cât despre soția lui, ea a rămas la curte, devenind doamnă de onoare a reginei. Este greu de aflat adevărul în legătură cu ceea ce s-a întâmplat mai apoi. Nu vom ști niciodată dacă s-a lăsat manipulat de Henric, sau chiar a pus la cale un complot ridicol împreună cu contele de Warwick, care mai era încă în Turn. Dar încercările lui întinseseră până la limită răbdarea regelui. În 1499 a fost acuzat de o nouă tentativă de evadare și de data aceasta a fost spânzurat. Contele de Warwick a fost găsit vinovat de trădare și executat o săptămână mai târziu. Ar fi o ironie ca Warbeck să fi fost doar folosit pentru ca regele să scape de Warwick. Iritant cum s-a dovedit a fi, Warwick însuși a fost la îndemână pentru toți aceia care au dorit să îl manevreze și să

țească comploturi în jurul lui. Este foarte posibil ca presiunile făcute de Spania să îl fi obligat pe Henric să acționeze în felul acesta. Ferdinand și Isabela voiau să fie siguri că fiica lor se va bucura de o moștenire stabilă.

Warbeck a susținut până la sfârșit că planul de a intra în pielea ducelui de York s-a născut la Cork. Dar există dovezi că el ar fi aflat o mulțime de detalii referitoare la Eduard al IV-lea de la fostul său stăpân, Sir Edward Brampton, un evreu portughez convertit, care își găsise un loc la curtea familiei de York. Este posibil ca acceptarea lui ca pretendent la Cork să fi fost o parte a unui plan detaliat și nu o reacție spontană la manifestarea opiniei publice. Este greu de crezut că el ar fi mers pe acest drum al impostorii timp de opt ani, dacă nu ar fi avut în spate încă de la început niște personaje importante. Dintre acestea, cel mai la îndemână este Margareta de Burgundia, dar nu există nicăieri dovezi că ea l-ar fi cunoscut pe Warbeck înainte ca el să părăsească Franța, în 1492. Ceea ce nu înseamnă că nu avuseseră contacte. În absența unui pretendent real în libertate, sprijinirea lui Warbeck trebuie să fi apărut ca soluția cea mai bună pentru dislocarea lui Henric. Ea s-ar fi dovedit un bun profesor în ce privește chestiunile legate de familia de York. Warbeck însuși pare să își fi savurat impostura, încântat de atenția pe care o primea din partea unora dintre curțile europene. Dar este îndoielnic că a reușit să convingă pe cineva cât de cât important că era într-adevăr cine susținea că este, poate doar cu excepția lui Iacob al IV-lea, și aceasta pentru scurtă vreme. Yorkiștii loiali erau gata să susțină pe oricine pentru a se răzbuna pe Henric al VII-lea. El a reușit totuși să îi ofere lui Henric opt ani de profunde neliniști și cheltuieli fără de care regele s-ar fi simțit cu siguranță mult mai bine.

7. Alte amenințări yorkiste, 1499-1506

După moartea lui Warwick, principalul pretendent la tron din partea familiei de York a rămas Edmund de la Pole, conte de Suffolk, fratele răzvrătitului conte de Lincoln, mort la Stoke. La suprafață, Suffolk

părea împăcat cu domnia lui Henric, dar tensiunile subterane persistau, căci regele refuza să îl ridice la titlul de duce, deținut de tatăl său. Pe neașteptate, în iulie 1499, Suffolk a plecat către Guisnes, lângă Calais. Temându-se de o altă invazie cu sprijin din afară acordat rivalului pretendent la tron, Henric l-a convins să se întoarcă și să rămână în termeni amicali cu regele până în 1501. În anul acela el a fugit împreună cu fratele său, Richard, la curtea lui Maximilian. Ceea ce mai rămăsese din alianța yorkistă s-a reunit încă o dată în Flandra. Soarta părea să-i fie potrivnică lui Henric: în anul 1500 i-a murit cel de al treilea fiu, Edmund; în aprilie 1502 i-a urmat fiul cel mare și moștenitorul său. Unicul moștenitor în linie bărbătească al regelui era acum micul prinț Henric, în vârstă de 10 ani, la vremea aceasta cu un fizic surprinzător de fragil (în lumina constituției atletice de mai târziu). Faptul că Henric se purta acum mai aspru decât niciodată arată cât de nesigur trebuie să se fi simțit. Rudele lui Suffolk rămase în Anglia au fost aruncate în închisoare, iar Parlamentul care s-a întrunit în ianuarie 1504 a condamnat 51 de bărbați pentru înaltă trădare. Avea să fie cel mai mare număr de persoane condamnate de Parlament în timpul domniei sale. Victima cea mai cunoscută era Sir James Tyrell, pe vremuri conetabil al Turnului și mai târziu guvernator de Guisnes, unde se oprise pentru o vreme Suffolk. Înainte de execuție, Tyrell a mărturisit, în mod extrem de convenabil, că îi ucisese pe cei doi prinți, fiii lui Eduard al IV-lea, descurajând astfel pe ceilalți impostori. Henric părea hotărât să îl urmărească pe Suffolk până la capăt. Lucru deloc surprinzător dacă este să dăm crezare raportului unui informator adresat Consiliului și referitor la fuga acestuia. În raport se menționează întâlnirile tainice de la Calais, menite să dezbată tema succesorului lui Henric:

1 Unii au pomenit numele lordului Buckingham, spunând că era un bărbat nobil și că va fi un domnitor bun. Alții au pomenit numele trădătorului Edmund de la Pole, dar nici unul pe al stăpânului meu, prințul.

Norocul lui Henric a părut să se întoarcă în 1506, când o furtună i-a obligat pe Filip de Burgundia și pe soția lui să își caute adăpost în

Weymouth. Profitând de poziția nefavorabilă a ducelui, Henric l-a convins pe Filip să i-l predea pe Suffolk. Acesta a acceptat, cu condiția ca viața contelui să fie cruțată. Henric și-a ținut promisiunea; Suffolk a rămas în închisoare până la execuția sa, în 1513, din ordinul lui Henric al VIII-lea. Între timp, fratele său, Richard de la Pole, rămânea în libertate undeva în Europa, încercând zadarnic să obțină sprijin pentru a revendica tronul englez. Dar yorkiștii rămași erau acum puțini, iar Henric se dovedea a fi un monarh puternic și drept cu aceia care îi erau credincioși. Richard a căzut ucis în bătălia de la Pavia, în 1525, fără a se fi dovedit vreodată a fi o amenințare serioasă la adresa dinastiei Tudorilor.

Deci Henric probabil nu s-a simțit în deplină siguranță, nici chiar după moartea lui Warbeck și a lui Warwick, în 1499. Abia în 1506 amenințarea permanentă a pretendenților yorkiști a fost, în cea mai mare parte, eliminată. Chiar și acum, siguranța dinastiei depindea de bătăile inimii unicului său fiu, prințul Henric. Regina Elisabeta murise în 1503, iar teama pentru viitorul dinastiei se vede în fervoarea cu care regele și-a căutat la curțile Europei o a doua soție.

8. Contestări ale domniei lui Henric: rebeliunile din Yorkshire (1489) și Cornwall (1497)

Domnia lui Henric a fost contestată și dinăuntrul țării. Aceste mișcări nu s-au născut din chestiuni dinastice, ci din nevoia de bani a regelui. Dar ele au influențat modul în care Henric a reacționat la contestațiile dinastice și au arătat cât de mică era distanța dintre ordinea publică și dezordine.

Henric și-a propus să ofere ajutor Bretaniei (vezi pagina 135), iar Parlamentul i-a aprobat o subvenție de 100 000 lire în acest scop. Taxele au dat naștere la resentimente pe o scară largă pentru că ele erau colectate într-o modalitate nouă, ca impozite pe venit. Aparent, regele a primit numai 27 000 lire din totalul sumei promise. Dar taxele au fost întâmpinate cu nemulțumire mai ales în Yorkshire, provincie care încă suferea efectele unei recolte proaste din vara

precedentă. Nemulțumirea oamenilor era accentuată de faptul că provinciile de la nord de Yorkshire fuseseră scutite de plata taxelor, pentru că ele erau acelea care trebuiau să apere țara de invaziile scoțiene. Henry Percy, conte de Northumberland, a fost acela care a adus cazul în fața regelui, dar Henric a refuzat să negocieze. La întoarcerea în nord, Henry Percy a fost ucis, probabil de câțiva furioși. S-a considerat totuși uneori că regele însuși s-ar fi putut afla în spatele acestei crime, pentru că unul dintre conducători, John à Chambre, fusese unul dintre susținătorii săi cei mai înfocați încă de la Bosworth – în ciuda faptului că Chambre a fost acum capturat și executat. Dar Northumberland nu era prea popular în zonă, pentru că susținuse ideea taxelor, iar un vinovat mai probabil era Sir John Egremont, acritul conducător al rebeliunii care avea să urmeze și membru ilegitim al familiei Percy. Contele de Surrey i-a înfrânt în cele din urmă pe răzvrătiți lângă York, iar Egremont a fugit în Flandra. Regele s-a îndreptat spre nord, unde a poruncit iertarea celor mai mulți dintre prizonieri ca dovadă a dorinței sale de împăcare, dar nereușind să adune mai mulți bani. În nord nu a mai avut probleme, dat fiind că noul conte de Northumberland era minor și crescut la curte. Pentru a se asigura o dată în plus, Henric l-a numit pe contele de Surrey locotenent peste provincie; acesta nu avea nici un interes legat de această zonă, iar loialitatea lui era asigurată, căci recăpătarea propriilor domenii depindea de succesul obținut aici.

Dar rebeliunea din Cornwall a fost declanșată de o nouă cerere a regelui. În ianuarie 1497, Parlamentul a aprobat o taxă care avea să finanțeze o expediție în nord care să se opună proiectatei invazii a lui Iacob al IV-lea, împreună cu Warbeck. Locuitorii din Cornwall, în mod tradițional independenți, au refuzat să contribuie la apărarea părții nordice a regatului pentru a împiedica o invazie care pentru ei nu reprezenta un pericol. *Cronica* lui Holinshed, publicată pentru prima oară în 1571, definește astfel nemulțumirile și revendicările rebelilor:

1 Acești oameni nesupuși, cei din Cornwall, locuitori ai unei țări sterpe și neroditoare, s-au împotrivit la început unor taxe

atât de împovărătoare din partea Consiliului regal... Flamock și Joseph [*conducătorii locali*] i-au îndemnat pe oameni să se înarmeze și să nu se teamă să-i urmeze în această dispută, promițând să nu facă rău nimănui, ci numai pentru a-i vedea pedepsiți pe aceia care aruncaseră asemenea poveri pe umerii lor, fără vreun motiv mai întemeiat decât amenințarea unei dispute mărunte cu scoțienii, care (dat fiind că se retrăseseră pe la casele lor) trebuie să fi fost acum liniștiți și cuminți...

În mai, rebelii au pornit din Bodmin, străbătând provinciile vestice, atrăgându-l pe singurul lor conducător de vază, lordul Audley, acum sărăcit, la Wells. Pe 16 iunie, aproape 15 000 de oameni ajungeau la marginea Londrei și își făceau tabără pe Blackheath. Între timp, regele își îndrepta trupele spre sud, sub comanda lordului Daubeney. Holinshed continuă:

Orașul era înspăimântat... rebelii își ridicaseră tabăra atât de aproape de oraș, toți înarmați și așezându-se unii la porți, alții pe ziduri, astfel încât să nu rămână nici o bucată neapărată. Dar regele a izgonit teama din oraș... Aproape 2 000 dintre rebelii care au luptat sau au opus rezistență au fost uciși și un număr nesfârșit au fost luați prizonieri, printre ei fierarul (Joseph) și alți căpitani, care și-au găsit moartea la puțină vreme după aceea.

Un alt cronicar englez, John Stowe, citează statistici diferite referitoare la bătălia de la Blackheath. Lucrarea sa, *Analele Angliei*, a fost publicată în 1592:

Lordul Daubeney a intrat pe câmpul de bătălie împreună cu însoțitorii săi și fără lupte prea îndelungate, pe 22 iunie, cei din Cornwall au fost înfrânți... Dintre rebeli au căzut uciși vreo 3 000, iar prizonieri au fost luați vreo 1 500... Dintre ai săi, regele a pierdut vreo 300 de oameni, care au fost omorâți.

Istoricii apreciază acum că circa 1 000 de rebeli au fost uciși în bătălie și că restul și-au luat repede tălpășița. Numai Audley și cei doi lideri locali au fost executați. În ciuda faptului că răscoala a fost înfrântă, rămânea alarmant faptul că rebelii ajunseseră până în Kent înainte de a li se opune cineva. Henric își îndreptase atenția în direcția Scoției și a lui Warbeck și, fiindcă răscoala din Cornwall constituia o acțiune separată, fără legătură cu conspirația yorkistă, nu reacționase la ea cu suficientă promptitudine. Rebeliunea nu-i pusese în pericol tronul, dar ea îi demonstrase că nu își poate permite o campanie serioasă împotriva Scoției. Astfel că acum, Henric a încercat să se împace cu Iacob.

Revoltele din Yorkshire și Cornwall nu au avut o semnificație intrinsecă, dar ele au contribuit la complicarea altor chestiuni. Au afectat modul în care Henric i-a tratat pe impostori, fiindcă au dovedit că țara nu era pregătită să finanțeze o campanie militară majoră în apărarea regimului Tudorilor. Abilitatea diplomatică a lui Henric a fost pusă din greu la încercare de amenințările la adresa tronului. A avut norocul ca rebeliunile să fie limitate la câteva zone geografice; mulți dintre supușii săi au refuzat să pună mâna pe arme, nu atât din devotament față de dinastia Tudorilor, cât din apatia provocată de un război civil care și așa durase prea mult. Au fost momente când a trebuit să negocieze foarte atent și, când nu a mai avut încotro, a trebuit să recurgă la forță. Henric însuși pare să fi preferat lupta doar când era neapărat necesară. Era o soluție mai lentă, dar și mai ieftină și de aceea preferabilă atât pentru rege, cât și pentru supușii săi. O dată cu trecerea timpului, stabilitatea pe care încerca să o obțină Henric a făcut ca mulți să fie mulțumiți de stilul lui de guvernare.

9. Concluzie: Când s-a simțit Henric în siguranță pe tron?

În consecință, Henric nu a fost niciodată pe deplin sigur de poziția sa pe tron. Chiar și după capturarea lui Edmund de la Pole în 1506, fratele acestuia, Richard, a rămas în libertate bătând Europa în lung și în lat, deși cu prea puțin succes. Unicul moștenitor direct al regelui era tânărul prinț Henric. Se confrunta cu revolta propriilor supuși,

din cauza banilor, ceea ce demonstra că se poate baza pe loialitatea lor numai într-o măsură limitată. Contestațiile foștilor yorkiști, în special ale contelui de Suffolk, erau iritante, în special după ce aceștia juraseră supunere noului regim. Încă și mai rele erau amenințările falșilor pretendenți, ca Simnel și Warbeck, din cauza legăturilor lor cu puterile străine și în consecință a pericolului unei invazii.

Este ușor să uităm cât de mari erau toate aceste primejdii atunci când trecem în revistă strategiile de succes aplicate de Henric în celelalte domenii ale guvernării – în finanțe, comerț și în reinstituirea legii și ordinii. Trebuie să avem grijă să nu trecem cu vederea contextul instabil în care au fost obținute toate aceste succese. Henric nu a uitat lecția învățată din trădarea lui Lincoln din 1487 și a dezvoltat un sistem sofisticat de agenți bine plătiți și bine plasați, care i-a permis să detecteze încă de la început conspirația lui Warbeck. Regele nu era răzbunător cu inamicii lui și a descoperit avantajul de a folosi împotriva lor mai degrabă acuzația de înaltă trădare decât funia călăului. Cele mai importante două victime ale sale sunt Sir William Stanley și contele de Warwick. Singura crimă a lui Stanley a fost aceea de a nu se fi opus lui Warbeck, pentru cazul în care acesta ar fi fost într-adevăr fiul lui Eduard al IV-lea. El a fost executat numai pentru că se afla foarte aproape de rege, unde trădarea de nici fel nu putea fi tolerată, iar moartea lui s-a dorit a fi un exemplu pentru restul lumii. Warwick a murit probabil nevinovat, nefiind culpabil decât de faptul că se născuse având sângele familiei de York. După experiențele prin care trecuse cu Simnel și Warbeck, Henric a considerat probabil că, dacă îl lăsa în viață, tentația se va dovedi prea mare. Este meritul judecății lui limpezi și hotărâte ca și a talentului lui diplomatic de a fi reușit să îi transmită tronul intact fiului său, după ce cei trei regi ai Angliei care îl precedaseră nu reușiseră să facă același lucru.

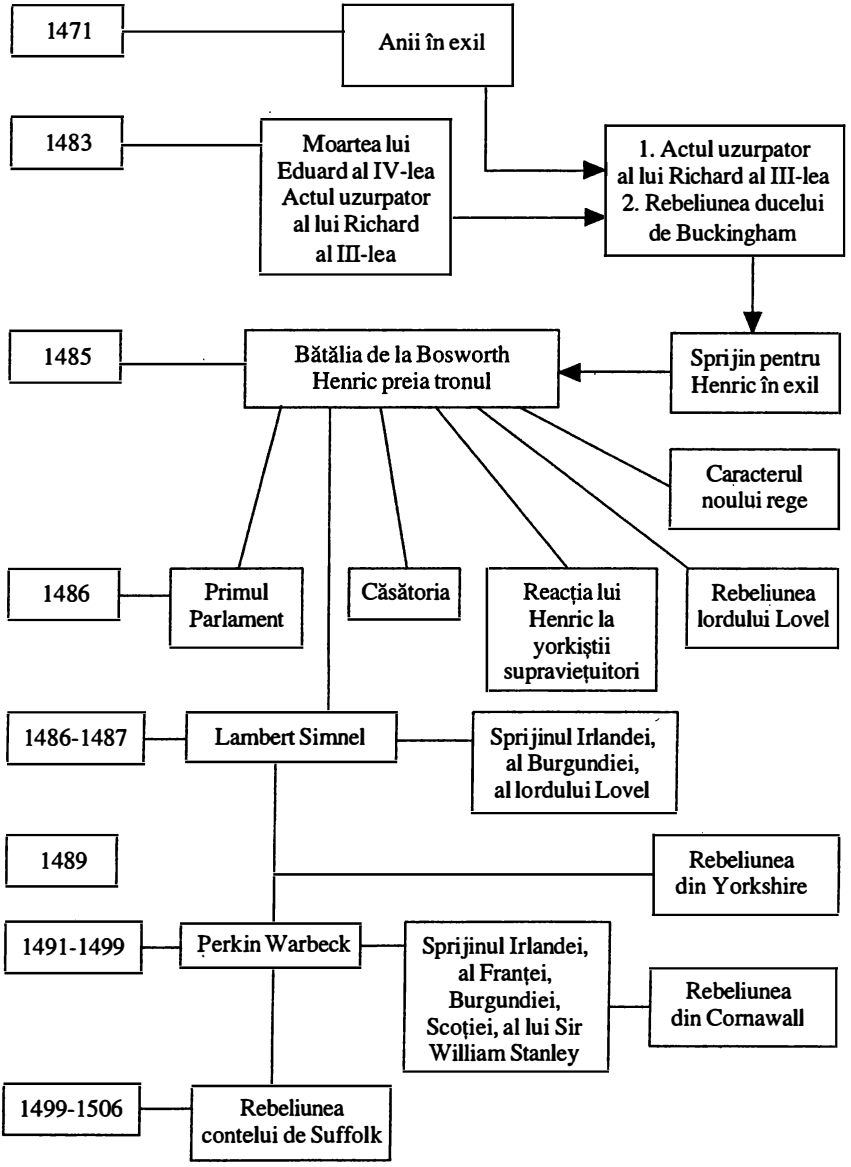

Rezumat – Întemeierea dinastiei Tudor

Să luăm notițe despre *„Întemeierea dinastiei Tudor"*

Capitolul acesta descrie motivele pentru care Henric Tudor și-a afirmat dreptul la tronul Angliei și felul în care a câștigat bătălia de la Bosworth. Apoi el trece în revistă diferitele piedici în păstrarea coroanei și felul în care le-a abordat.

Faceți o scurtă listă a evenimentelor care au precedat bătălia de la Bosworth. Cea mai simplă metodă este aceea de a realiza o diagramă care să cuprindă datele acestor evenimente. Accentul în notițele voastre trebuie să cadă asupra falșilor pretendenți și a rebeliunilor. Asigurați-vă că știți clar cine a fost în spatele fiecăreia dintre ele și cum a reușit Henric să le înăbușe cu succes. Următoarele titluri și subtitluri vă vor oferi un cadru adecvat:

1. Pretențiile lui Henric al VII-lea la tron. Care era baza lor?
1.1 Importanța copilăriei și adolescenței lui Henric. Notați fiecare incident care poate să-i fi influențat mai târziu existența.
1.2 Anii în exil. Cine l-a sprijinit pe Henric? De ce s-a hotărât să invadeze Anglia?
2. Bătălia de la Bosworth
2.1 Caracterul viitorului rege
3. Cum și-a asigurat Henric tronul, 1485-1486.
3.1 Importanța primului Parlament
3.2 Căsătoria lui Henric. Importanța ei?
3.3 Potențiali oponenți. Cum i-a tratat Henric?
4. Revoltele minore din 1485-1486. De către cine și cum au fost înăbușite?
5. Lambert Simnel. Cât sprijin a primit și din partea cui?
6. Perkin Warbeck. Importanța sprijinului lui?
7. Rebeliunea yorkistă. Era Henric al VII-lea în siguranță acum?
8. Revoltele din cauza taxelor: Yorkshire 1489 și Cornwall 1497.

De ce au avut loc și dacă regele a învățat ceva din ele?

9. Concluzie: Când s-a putut simți Henric în siguranță pe tron?

Să răspundem la întrebări-eseu despre *„Întemeierea dinastiei Tudor"*

Eseurile vor constitui o modalitate importantă de studiu de-a lungul cursului, iar la examene vă vor folosi pentru a vă demonstra cunoștințele istorice, abilitatea și capacitatea de înțelegere. Cantitatea de detalii din fiecare plan va varia de la student la student. Pentru unii va fi doar o serie de cuvinte sau sintagme cheie pentru fiecare paragraf, în timp ce pentru alții va fi o serie completă de note care vor indica direcția și forma pe care urmează să le ia eseul. Nici una dintre aceste abordări nu este greșită. De voi depinde să descoperiți metoda cea mai eficientă pentru voi înșivă. În planificarea eseurilor, exercițiul duce la rezultate.

Orice eseu trebuie să aibă o introducere, un conținut și o încheiere. Conținutul va fi argumentul, corpul principal al eseului, de departe cea mai substanțială parte a sa. Introducerea, cu deosebire prima frază, este adesea cel mai greu de scris. Țineți minte că introducerea prezintă un argument. Ea face mult mai mult decât să pregătească scena. Ea dă și tonul întregii lucrări. Gândiți-vă la eseu ca la o călătorie și la introducere ca la momentul în care vă stabiliți traseul și poate și locurile pe care doriți să le vedeți pe parcurs. Și, pentru că acum aveți trasată direcția, nu o mai puteți schimba la mijlocul drumului. Introducerea este primul lucru pe care îl va citi examinatorul și este important să faceți impresie bună încă de la început!

O problemă des întâlnită printre studenți, mai ales la începutul cursurilor, este învățarea modului cum se structurează un eseu. Este bine să vă stabiliți niște limite, în așa fel încât să știți că rămâneți în control și că nu umpleți foile de hârtie cu lucruri inutile. Încercați „regula celor șapte puncte", identificând cele șapte puncte esențiale pentru răspunsul la întrebarea pusă. Apoi selectați informația cu care vă argumentați afirmațiile. Fiecare paragraf trebuie să conțină un punct.

Este o greșeală să priviți acest capitol izolat, sau să îl eliminați, pentru că se ocupă doar de context. Unele dintre chestiunile referitoare la Henric al VII-lea cer o privire de ansamblu asupra domniei lui, pentru care este important ca problemele puse în fața tronului trebuie așezate într-o perspectivă generală, lucru pe care îl vom aborda în Capitolul 7. Dar apar frecvent întrebări referitoare la modalitatea în care ăHenric al VII-lea și-a asigurat tronul. O întrebare tipică ar fi:

1. De ce nu s-a mulțumit Henric al VII-lea să îi înlocuiască pe yorkiști pe tronul Angliei, ci s-a și străduit să facă imposibilă revenirea lor pe tron?

Atunci când întrebările încep cu „De ce?", alcătuiți un plan ale cărui puncte să înceapă cu „Pentru că", sau cu „Datorită". Un astfel de plan ar putea începe cu un prim punct în felul următor: „Datorită actului uzurpator al lui Richard al III-lea și naturii domniei sale".

Atunci când vă scrieți eseul, dezvoltați fiecare dintre aceste puncte în paragrafe complete, incluzând suficiente detalii care să vă susțină afirmațiile. În dezvoltarea primului punct, de exemplu, puteți face referire la starea instabilă a țării după urcarea pe tron a lui Richard și dați exemple de ce guvernarea lui a devenit lipsită de popularitate.

Acum, concluzia. Ca și introducerea, ea este o parte esențială a eseului, pentru că lasă examinatorului impresia finală asupra celor scrise. Uneori, cele mai bune concluzii sunt cele scurte. Trebuie să încercați să vă rezumați limpede argumentele principale și să arătați cum și de ce ele vin în sprijinul sau împotriva titlului eseului.

O altă întrebare tipică este:

2. Cât de serioasă era amenințarea reprezentată de falșii pretendenți la tron pentru Henric al VII-lea?

Cuvintele cheie aici sunt „Cât de serioasă". Este ușor de comis greșeala de a face o descriere completă a fiecăruia dintre pretendenții la tronul lui Henric al VII-lea, lucru pe care nu trebuie să îl faceți.

Trebuie să prezentați primejdia pe care a reprezentat-o fiecare dintre ei în parte și să apreciați cât era ea de serioasă din punctul de vedere al lui Henric. De exemplu, trebuie să luați în considerare sprijinul avut de pretendenți, dinăuntrul și din afara țării. Vedeți cum a reacționat Henric de fiecare dată și cât de greu sau de ușor a reușit să evite pericolul. Pentru a vă asigura că nu deviați de la întrebare, încercați ca, la sfârșitul fiecărui paragraf, să evaluați cât de gravă era amenințarea din fiecare punct pe care l-ați prezentat.

Întrebări bazate pe izvoare legate de *„Întemeierea dinastiei Tudor"*

1. Personalitatea lui Henric al VII-lea

Citiți fragmentele din *Historia Anglica* a lui Polydore Vergil, de la pagina 21, discursul funerar al lui John Fisher de la pagina 21 și *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea* a lui Francis Bacon, de la pagina 22. De asemenea, priviți cu atenție portretul lui Henric realizat de Sittow, de pe copertă. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Ce caracteristici din descrierea făcută de Vergil lui Henric credeți că sunt cele mai marcante pentru un rege al timpului său? Argumentați-vă răspunsul.
b) Comparați portretul pictat de Sittow cu descrierea lui Vergil. Care sunt i) asemănările și ii) deosebirile în ce privește înfățișarea lui? Explicați diferențele.
c) Care dintre aceste surse este mai exactă? Explicați-vă răspunsul.

2. Confesiunea lui Warbeck

Citiți fragmentul din confesiune de la paginile 30-31. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Ce impresie vă lasă caracterul și personalitatea lui Warbeck din evenimentele legate de copilăria sa pe care le relatează în rândurile 1-9?
b) Cum explică Warbeck portretul făcut ca „fiu al ducelui de Clarence", din rândul 12?
c) Cine putea fi „englezul" din rândul 14?

d) Explicați drumurile repetate ale lui Warbeck din rândurile 22-25.
e) Cât credeți că este de corectă această relatare? Luați în considerare împrejurările în care a fost scrisă.

3. Rebeliunea din Cornwall

Citiți pasajele referitoare la rebeliune din *Cronica* lui Holinshed de la paginile 37-38 și din *Analele Angliei* de John Stowe de la pagina 38. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Ce motiv oferă Holinshed pentru izbucnirea rebeliunii din Cornwall?
b) Apreciați tonul acestui pasaj. Ce impresie lasă autorul asupra comportării rebelilor?
c) În ce fel diferă cele două pasaje care prezintă rezultatele bătăliei de la Blackheath?
d) Cât de utile sunt aceste pasaje pentru istoricul care studiază rebeliunea din Cornwall?

CAPITOLUL3

Instaurarea unei bune guvernări

1. Contextul

a) Teoria obligației

Păstrarea legii și a ordinii era esențială pentru supraviețuirea unui rege medieval. Domnitorii erau priviți ca reprezentanți ai lui Dumnezeu pe pământ, puterea temporală, acționând ca păstori ai poporului Lui. De aceea, orice amenințare la adresa păcii și securității națiunii era interpretată ca o dovadă a nemulțumirii lui Dumnezeu față de înlocuitorul Său, a cărui autoritate putea fi serios știrbită în consecință. Rebeliunile sau orice altă formă de mișcare civilă erau neplăcute pentru toată lumea, de la nobil la țăran, pentru că, după cum scria Sir Thomas Elyot, „acolo unde lipsește ordinea, conflictul e perpetuu". Ceea ce înseamnă că teama cea mai mare a oamenilor era aceea față de izbucnirea anarhiei generale. Evul Mediu târziu este, desigur, plin cu exemple de asemenea forme de mișcare: răscoala țăranilor din 1381, împotriva capitației, disputa pentru coroană de la mijlocul secolului al XV-lea și revolta din Cornwall din 1497, la rândul ei provocată de ceea ce fusese considerat drept un bir nejustificat. În toate aceste ocazii, resentimentele s-au acumulat treptat, iar oamenii au pus mâna pe arme numai când au epuizat toate celelalte soluții. Exista foarte puțină violență de dragul violenței. Astfel, deși recentul Război al celor două roze fusese pentru Henric un avertisment asupra felului în care un monarh incompetent sau lipsit de scrupule putea fi răsturnat de pe tron, el îi arătase în același timp că supușii pot fi repede readuși la ascultare, dacă regele se

dovedea capabil să își impună autoritatea într-o măsură rezonabilă. *Oglinda Magistraților*, editată de William Baldwin, a fost publicată în 1559 și retipărită în șase ediții în următorii 18 ani. Ea redă ideea vremii că Dumnezeu îi pedepsește pe aceia care se ridică împotriva prințului lor:

Puține știm, netrebnici ce suntem,
Când îndrăznim pe prinții noștri a-i înfrunta.
Cu Dumnezeu din cer ne războim
Căci el în frunte-a hotărât ca ei să stea.
De-aceea veșnic fierul trădător
Greșindu-și ținta, de sfârșitul nemilos a dat
Și-așa va fi mereu, până ce El se va fi-nduplecat.

b) Marele lanț al existenței

Este de asemenea important ca, atunci când încercăm să înțelegem în ce fel funcționa societatea din vremea primilor Tudori, să ne amintim de un concept numit „marele lanț al existenței". El reprezintă credința că fiecare om s-a născut pe un anume loc în ierarhia strictă a societății și are datoria de a rămâne pe acest loc. Este clar exprimat de Sir John Fortescue, unul dintre judecătorii Înaltei Curți de Justiție din vremea lui Henric:

Dumnezeu a creat tot atâtea feluri de lucruri câte ființe, astfel că nu există ființă care, într-un fel sau altul, să nu fie superioară sau inferioară altora. Deci, de la îngerul cel mai de sus și până la ultimul, nu există înger care să nu aibă un superior și un inferior; iar de la om în jos, până la viermele cel mai umil, nu se află ființă care să nu fie într-un fel superioară unei ființe și inferioară alteia. După cum se vede, nu există nimic care să nu fie cuprins în această ordine.

Marele lanț al existenței presupunea colaborarea între oamenii de ranguri diferite, nu doar supunerea față de superiorul social. Dar el

susținea în același timp principiul conform căruia cei care aveau autoritatea trebuiau să o păstreze pentru binele celor care le erau inferiori și să se supună celor de deasupra lor.

Războiul celor două roze răsturnase temporar această ordine naturală a societății, în lupta pentru coroană în care intraseră facțiunile rivale. Aceasta făcuse să scadă statutul monarhiei. Nobilii profitaseră cel mai mult de pe urma acestei stări a lucrurilor, luând legea în propriile mâini și comportându-se ca niște monarhi pe domeniile lor. Deși încercaseră dintotdeauna să aibă ultimul cuvânt acolo unde stăpâneau, acum au făcut un pas în plus în această direcție folosindu-i pe țărani și pe ceilalți locuitori ai domeniilor ca soldați în armatele lor personale, pentru a rezolva conflicte minore, ca și pentru a face și desface regi pe câmpul de bătălie al recentelor războaie civile. În 1485, aceasta era clasa asupra căreia Henric trebuia să își impună autoritatea, dacă dorea să restaureze demnitatea și forța monarhiei. Un mare nobil avea puterea de a provoca dezordine și chiar revoltă, dar tot el putea calma revoltele și funcționa ca mediator între oameni și guvernul central. Henric a hotărât că, o dată ce nobilii vor fi acceptat că poziția lor era una de obediență, loialitate și credință față de coroană, restul supușilor le vor urma exemplul, dat fiind că nobilii erau conducătorii naturali ai societății. Scopul acestui capitol este de a cerceta mijloacele de care a dispus Henric pentru a își impune voința, metodele de care s-a folosit și gradul de succes obținut.

2. Nobilimea

a) Mărimea clasei nobiliare

O opinie răspândită, dar greșită, este aceea că cea mai mare parte a nobililor au pierit în Războiul celor două roze și că deci Henric nu a mai avut de adus la ordine decât o clasă superioară redusă numeric. Această părere a fost infirmată de cercetările recente, care au arătat că liniile masculine directe ale familiilor nobile nu s-au întrerupt la mijlocul secolului al XV-lea mai repede decât în orice altă perioadă

de la sfârșitul Evului Mediu. În fapt, rata mortalității a fost întotdeauna ridicată, fie în urma războaielor, fie pentru că tații nu reușeau să lase în urma lor fii care să îi moștenească. În medie, spre sfârșitul Evului Mediu, la fiecare 25 de ani aproape un sfert din liniile de viță nobilă dispăreau, înlocuite de alte familii. Ceea ce a făcut Henric pentru a aduce la ordine nobilimea a fost să păstreze o clasă nobilă de dimensiuni restrânse, limitând numărul lorzilor nou creați. Era o noutate care contrasta puternic cu politica lui Eduard al IV-lea sau a lui Henric al VIII-lea, în timpul cărora nobilimea a crescut considerabil în dimensiuni. Henric al VII-lea și-a limitat în mod conștient acest drept din trei motive: în primul rând, o clasă nobilă de mai mici dimensiuni era mai ușor de ținut sub control; în al doilea, avansarea cuiva în eșaloanele superioare ale societății se făcea acum atât de rar, încât ea a început să fie privită ca o onoare și o distincție cu totul deosebită; și în al treilea rând – și, din punctul de vedere al lui Henric, cel mai important – acordarea unui titlu presupunea o cheltuială considerabilă pentru rege. Titlul aducea cu el moșii întinse, care erau de obicei desprinse din domeniile coroanei, și de aceea crearea de noi nobili avea întotdeauna ca rezultat pierderi de venit pentru rege. Dacă titlurile erau împărțite în stânga și în dreapta, veniturile coroanei se puteau diminua considerabil.

Dacă Eduard al IV-lea făcuse nouă noi conți, Henric a făcut unul singur, pe tatăl său vitreg, lordul Stanley, care a devenit conte de Derby. Chiar și după Bosworth, Sir William Stanley și Rhys ap Thomas, cărora Henric le datora într-o atât de mare măsură victoria, nu au fost ridicați în rang. Doar unchiul său, Jasper Tudor, care îi fusese tutore și mentor pe toată perioada copilăriei și a exilului, a fost transformat din conte de Pembroke în duce de Bedford. În afara lor, până la sfârșitul domniei a mai făcut cinci baroni, spre deosebire de cei doi viconți și treisprezece baroni ai lui Eduard. Dintre toate aceste acte ale lui Henric, numai trei erau cu adevărat înnobilări, care trebuiau însoțite de cedarea unor domenii. Clasa nobilă a scăzut în consecință de la 57 la 44, pentru că înnobilările nu au ținut pasul cu ritmul natural de dispariție a familiilor. Henric a descoperit că o alternativă utilă la titlurile nobiliare acordate supușilor săi credincioși

era acordarea Ordinului Jartierei. Acesta era o veche distincție acordată de coroană, dar care nu presupunea nici un fel de obligații financiare, și pe care, în timpul domniei lui Henric al VII-lea, au primit-o 37 dintre aliații săi cei mai apropiați.

b) Supușii preaputernici

Henric a avut norocul de a se confrunta cu un număr mai mic de nobili care dispuneau de puteri exagerate decât cei care i-au dat atâta de furcă lui Eduard al IV-lea. Un motiv ar fi lipsa de rude apropiate de sex bărbătesc; dacă Eduard avusese de-a face cu doi frați, ducii de Clarence și de Gloucester, Henric nu avea nici unul. Celălalt motiv ar fi politica prudentă a regelui în ce privește recompensarea aliaților săi. Domeniile ce intrau în posesia coroanei ca urmare a dispariției familiilor nobiliare nu erau înstrăinate din nou. Ele erau de cele mai multe ori păstrate între domeniile coroanei, mai ales cele de dimensiuni mari moștenite de la familiile yorkiste de Warwick, Clarence și Gloucester, rămase fără urmași. În același timp, Henric a supravegheat căsătoriile nobililor săi, având grijă ca marii magnați să nu se unească cu moștenitoarele unor mari familii, creând în felul acesta noi și primejdioase blocuri de putere. A reușit să facă aceasta pentru că permisiunea lui, ca stăpân feudal, era necesară pentru ca mariajele să aibă loc. O parte dintre acești supuși preaputernici, precum conții Percy de Northumberland și ducii Stafford de Buckingham, rămăseseră firește din trecut. De exemplu, chiar dacă ducele de Buckingham își moștenise titlul în 1485, la vârsta de șapte ani, Henric nu i-a permis să își ia în posesie proprietățile până în 1498. În tot acest timp, regele a funcționat ca tutore, păstrând profiturile aduse de domenii, până când ducele a ajuns nu numai la vârsta majoratului, ci și să își demonstreze loialitatea față de dinastia Tudorilor. Contele de Northumberland, asasinat în 1489, a lăsat un fiu moștenitor în vârstă de zece ani, căruia însă nu i s-a permis să atingă vârsta oficială a majoratului până în 1499 – din nou, până când regele nu s-a convins de loialitatea sa. Astfel, în parte prin intermediul norocului, în parte printr-o politică atent pusă la punct,

marii magnați au ajuns să reprezinte o amenințare mai mică pentru Henric decât pentru domniile trecute.

c) A încercat Henric în mod deliberat să limiteze puterea nobilimii?

Interpretările tradiționale spun că Henric a înțeles rapid pericolul potențial pe care îl reprezenta nobilimea și că în mod deliberat și-a propus să îi limiteze puterea. Ca dovezi au fost citate modul în care regele a lipsit nobilimea de rolul ei tradițional în consiliu și cel în care i-a înlocuit cu avocați și administratori de profesie. Această opinie este considerată acum exagerată și chiar inexactă. Istoricii de dată mai recentă evidențiază faptul că Henric nu urma o strategie conștientă antinobiliară. Doi dintre colaboratorii lui cei mai apropiați erau conții de Oxford și Shrewsbury. Ca și predecesorii lui, și el recunoștea importanța nobililor în păstrarea controlului asupra provinciilor, în lipsa unei armate regulate și a unei forțe polițienești adecvate. Nu a încercat să le încalce niciodată autoritatea în regiunile unde stăpâneau și i-a lăsat să domine în cadrul autorităților locale. Mai mult, Henric a continuat practica medievală de a atribui domeniile mai îndepărtate și în consecință mai supuse tulburărilor marilor magnați ca semn al bunăvoinței sale. De aceea, în ciuda sprijinului său îndoielnic acordat la Bosworth, Henry Percy, conte de Northumberland, a fost eliberat din captivitate după numai câteva săptămâni și i s-a încredințat paza nordului Angliei. La moartea lui, în 1489, regele a transmis această sarcină propriului său fiu, prințul Arthur, dar cu un alt magnat, contele de Surrey, exercitând cu adevărat funcția de locotenent.

d) Atitudinea lui Henric față de patronaj

Un aspect cu adevărat nou în tratamentul rezervat de Henric nobilimii a fost atitudinea sa față de patronaj (împărțirea favorurilor regale). Spre deosebire de predecesorii lui, el nu a încercat să cumpere loialitatea supușilor prin utilizarea patronajului. A fost la fel de circumspect și în acest domeniu ca și la împărțirea titlurilor. Criteriul de

care s-a folosit în selectarea acelora care urmau să se bucure de favorurile regale l-au constituit serviciile de calitate și constante aduse coroanei pe o perioadă de timp substanțială, ceea ce însemna că nobilimea nu era în mod obligatoriu singura vizată. Aceia care beneficiau de generozitatea lui Henric erau pur și simplu slujitori credincioși ai Tudorilor. Unii erau nobili, ca de pildă Jasper Tudor, duce de Bedford, contele de Oxford pentru sprijinul militar acordat, sau George Talbot, conte de Shrewsbury, administrator valoros. Edmund Dudley, avocatul din Sussex, care s-a ridicat până la a deveni unul dintre sfetnicii cei mai de încredere ai regelui, nu a fost înnobilat, dar „și-a folosit titlul de Consilier al regelui cu tot atâta mândrie ca pe orice titlu nobiliar". Credința și valoarea erau singurele calități pe care le cerea Henric din partea slujitorilor săi mai importanți; patronajul trebuia câștigat, nu venea ca un privilegiu automat al clasei superioare.

Cariera lui Thomas Howard, conte de Surrey, ilustrează clar felul în care Henric era gata să uite greșelile din trecut, dacă autorii lor se purtau mai apoi cu credință. Tatăl contelui se bucurase de titlul de duce de Norfolk, cinste acordată de către Richard al III-lea, și murise luptând pentru regele său la Bosworth. După urcarea pe tron a lui Henric, contele fusese închis în Turn și atât el, cât și tatăl său fuseseră acuzați de înaltă trădare, urmată de expropriere. Dar contele a fost eliberat în 1489 și însărcinat cu menținerea legii și ordinii în nord, probabil pentru că îl impresionase pe rege refuzând să profite de șansa de a evada din închisoare în timpul complotului lui Simnel. Acuzația de trădare a fost retrasă și titlul i-a fost înapoiat, dar Henric nu i-a redat decât o parte din domenii, acelea aparținând soției sale și înaintașilor mai vechi. După reușita în înăbușirea rebeliunii din Yorkshire i s-au înapoiat și cele mai importante dintre domeniile familiei Howard dar, în ciuda loialității sale neclintite față de coroană, el nu a primit niciodată toate proprietățile care aparținuseră tatălui său. Titlul ducal i-a fost de asemenea refuzat, iar Henric a păstrat această răsplată supremă pentru a-și asigura credința lui până la sfârșit. Abia în 1513, Henric al VIII-lea l-a recompensat în fine pe Surrey, dăruindu-i ducatul pentru rolul important jucat în victoria asupra scoțienilor, la Flodden. Henric s-a folosit adesea în

felul acesta de exproprieri, jucându-se „de-a șoarecele și pisica", pentru a-i pedepsi pe magnații recalcitranți. După o vreme, aranja ca Parlamentul să revoce sentința, dar domeniile confiscate nu le înapoia decât pe rând, ca răsplată pentru fapte care dovedeau loialitate și credință. Nobilii mai mici erau obligați să plătească prețuri mari pentru asemenea revocări, pentru că ei nu aveau prea mult de oferit regelui în materie de servicii și influență pe domeniile lor.

e) Presiuni de natură financiară asupra nobilimii

Henric s-a folosit de pârghii financiare pentru a-și întări autoritatea regală și a mai reduce din puterea nobilimii, în special în cazurile unde bănuielile în privința unui individ nu erau susținute de dovezi ale trădării. În aceste cazuri, el a utilizat sistemul de garanții și zăloguri aflat la îndemâna lui. În cazurile în care mai fusese folosit, el funcționa în mod asemănător cauțiunii de astăzi. Putea însemna îndeplinirea unei anume sarcini, cum era plata unei amenzi, sau pur și simplu menținerea credinței și a liniștii. Sistemul nu era menit doar să aducă bani, ci și să funcționeze ca metodă de constrângere financiară împotriva magnaților potențial neloiali, iar el a instituit o strategie de asigurare a loialității din partea elitelor. Sumele stipulate în aceste acorduri variau de la 400 lire pentru cei mai puțin însemnați, până la 10 000 lire pentru marii nobili.

Ca și în cazul exproprierilor, cu cât persoana era mai însemnată, cu atât îi erau mai mari șansele ca Henric să utilizeze împotriva sa acest mecanism financiar. Este tipic cazul lordului Dacre, forțat să depună o garanție de 2 000 lire pentru credința sa în 1506, pe care Henric o putea ridica „după bunul său plac". Când contele de Kent a ajuns datornic regelui, în 1507, el s-a angajat „să fie văzut zilnic cel puțin o dată în preajma regelui", pentru ca acesta să fie sigur că nu fugise! Nici mai-marii bisericii nu erau scutiți de acest tratament. Episcopul de Worcester a trebuit să promită că va plăti 2 000 lire dacă loialitatea lui avea să fie pusă vreodată la îndoială și să se angajeze că nu va părăsi țara. Dar personajul cel mai important care a avut de suferit în felul acesta a fost fiul vitreg al lui Eduard al IV-lea, marchizul

de Dorset. Regele îl considerase implicat în complotul lui Simnel și, după alte dovezi de trădare în 1491, prietenii au semnat obligații în valoare de 10 000 lire ca garanție pentru buna lui purtare. În timp ce plănuia să atace Franța, în 1492, Henric a mers până acolo încât l-a luat ostatic pe fiul marchizului, pentru cazul în care acesta voia să profite de ocazie și să se revolte iar. Spre sfârșitul domniei, el a pretins garanții de la toți aceia care preluau funcții noi. Garanțiile rămâneau neatinse dacă serviciile aduse erau eficiente, loiale și oneste. De exemplu, căpitanul orașului Calais a fost obligat să promită că va plăti 40 000 lire, iar unul dintre hamali 400.

Strategia aceasta a lui Henric a fost îndelung comentată, nu atât pentru că era o noutate, cât pentru că a fost utilizată pe o scară atât de largă pentru a limita puterea politică a nobilimii. Obligațiile se mai întâlnesc în decursul secolului al XV-lea, dar alți regi s-au folosit de ele doar rareori și mai mult la întâmplare. Pentru Henric însă, ele au reprezentat o parte integrantă a politicii sale de supraveghere a nobilimii prin intermediul amenințărilor cu ruina, care pluteau deasupra capetelor tuturor acelora care îndrăzneau să îl supere. Nu înseamnă că Henric a urmărit în mod conștient o politică antinobiliară. El cunoștea importanța magnaților în țesătura societății, dar era hotărât să țină în frâu cu fermitate pe oricine se aventura să facă abuz de poziția sa. Toți nobilii care cădeau sub incidența unor asemenea obligații se făcuseră vinovați de încălcări care meritau amenzi considerabile, dar Henric s-a dovedit gata să ierte o parte a amenzilor, dacă vinovații acceptau condiții care îi lăsau parțial la mila lui. Unul dintre motivele pentru care a fost acuzat că a spoliat nobilimea în ultimii ani de domnie îl constituie faptul că în această perioadă Empson și Dudley s-au aflat în fruntea Învățatului Consiliu (vezi pagina 69), responsabil cu stabilirea unor asemenea amenzi. Este posibil ca popularitatea celor doi miniștri să fi fost scăzută din cauza originii lor ne-nobile, dar mai probabil este că ea se datora energiei și eficacității cu care își făceau datoria. Aceasta era măsura de loialitate în serviciu pe care o aștepta Henric din partea tuturor supușilor săi, bogați sau săraci. Nobilimea a suferit mai mult în timpul domniei lui pentru că ea era aceea care îi amenința în cea mai mare măsură autoritatea, ca și securitatea dinastiei.

3. Serviciul comandat

a) Ce era „*livery and maintenance*"?

Una dintre problemele cele mai serioase cu care se confruntau regii Evului Mediu a fost aceea a serviciului comandat, practică răspândită, denumită și „*livery and maintenance*". Prin *livery* se dădea unui slujitor o uniformă sau un blazon, iar *maintenance* presupunea protejarea intereselor aceluia care făcea angajarea de servicii. Era un obicei răspîndit, prin care marii nobili îi recrutau pe cei cu un statut inferior ca slujitori sau membri ai suitei lor, pentru a-i ajuta să își promoveze interesele (cu forța, dacă era nevoie) și să își mărească prestigiul. Aceștia primeau o uniformă care arăta cine le era stăpânul. Regii admiseseră existența acestei practici pentru că le dădea magnaților posibilitatea de a-și ține mai ușor sub control domeniile, oferind în același timp și o modalitate rapidă și eficientă de mobilizare a unei armate, ambele importante pentru rege. În afara acestor avantaje evidente, era considerat normal ca un nobil să fie însoțit de o suită de oameni cu un statut social respectabil. Dar recentele războaie civile demonstraseră că acești slujitori puteau juca un rol important în răsturnarea legii atât la nivel local cât și național și că puteau fi utilizați eficient ca o forță împotriva regelui. Tot ei foloseau ca forță armată împotriva oricui le-ar fi amenințat stăpânul. Iar problemele de acest gen apăreau nu numai când erau în joc interesele stăpânului, ci și cele ale supușilor săi, pentru că primul avea la rândul său obligații față de cei pe care îi angaja, stipulate în contractul sinalagmatic (*indenture of retainder*), prin care nobilul se angaja să fie un bun stăpân pentru oamenii săi. Această relație s-a vrut inițial bazată pe principiile onoarei și ale respectului reciproc, cu un lord care accepta responsabilitatea de a promova și apăra interesele clientului său, dar nu și dacă ele contraveneau legii! Noțiunea de *maintenance* a fost însă foarte adesea violată de nobilii care și-au încălcat statutul de „buni stăpâni".

b) Legislația lui Eduard al IV-lea cu privire la serviciul comandat

Parlamentul lui Eduard al IV-lea din 1468 aprobase un statut care interzicea angajarea în serviciu comandat, cu excepția servitorilor, a funcționarilor de pe moșii și a consilierilor juridici. Legea s-a dovedit însă ineficientă, pentru că ea permitea continuarea angajării pentru „serviciile aduse cu credință". Astfel, nobilii din timpul lui și-au păstrat suitele pe motiv că o făceau fără a depăși cadrul existent al legii. Avem ca dovadă nu mai puțin de 64 de contracte sinalagmatice ale unui singur nobil, datate între 1469 și 1482. Istoricii au ajuns la concluzia că Eduard nu a făcut decât un „exercițiu în domeniul relațiilor publice", aprobând legea numai pentru a mai domoli temerile Camerei Comunelor, dar fără intenția de a o respecta cu strictețe.

Contract sinalagmatic, 1481

Prezentul contract, încheiat în cea de a douăzeci și cincea zi a lui aprilie, în al douăzeci și unulea an al domniei Regelui Eduard al IV-lea, între William Hastings, cavaler, lord Hastings, pe de o parte, și Ralph Longford, *esquire*, pe de alta, dovedește că numitul Ralph primește, și prin prezentul contract se leagă față de mai sus numitul lord să îi fie slujitor pe viață, credincios și cinstit, luând partea aceluiași lord împotriva tuturor celorlalți în timp de pace și de război cu cât de mulți se va putea înfrunta numitul Ralph ori îi va porunci numitul lord, pe costul și cheltuiala numitului lord, mai puțin credința pe care acest Ralph o datorează regelui, suveranul nostru, și prințului moștenitor. Iar numitul lord se leagă față de numitul Ralph să-i fie stăpân bun și înțelegător, să îl ajute și să-l sprijine în dreptul său, după cum spune legea. Ca mărturie a tuturor acestora, părțile contractului de față și-au pus pecețile și au iscălit de mână în ziua și anul mai sus pomenite.

c) Atitudinea lui Henric al VII-lea față de practica serviciului comandat

Henric al VII-lea a condamnat în mod deschis obiceiul serviciului comandat încă de la începutul domniei sale, aprobând două legi împotriva lui în 1487 și 1504. Dar istoricii emit păreri diferite cu privire la adevărata sa atitudine față de acest obicei. Inițial, ei au considerat că fusese una dintre strategiile lui cele mai inteligente și mai inovatoare. Pe măsură ce cercetările asupra secolului al XV-lea au evoluat, s-a dovedit că el nu făcea altceva decît să urmeze politica predecesorilor săi yorkiști – de limitare, nu de eliminare a serviciului comandat. Desigur, miza în continuare pe armatele nobililor să protejeze interesele coroanei în vreme de primejdie. În 1486, armata contelui de Northumberland l-a salvat pe rege de la înfrângere în Yorkshire, iar trupele pe care le-a condus traversând canalul spre Franța, în 1492, erau compuse din slujitorii multora dintre nobilii săi. Mai mult, formulările statutelor lui Henric împotriva serviciului comandat par să susțină teoria conform căreia regele nu a intenționat câtuși de puțin să pună capăt acestei practici. Legile din 1487 și 1504 nu făceau decât să o repete pe cea din 1468. Și totuși, cele mai recente studii dezvăluie din partea lui Henric al VII-lea o atitudine diferită de cea a lui Eduard al IV-lea. Istoricii care susțin această afirmație încep prin a aduce în discuție primele luni de domnie, când regele i-a forțat pe membrii ambelor Camere ale Parlamentului să jure că nu își vor angaja forțe în serviciu comandat împotriva legii. În plus, chiar dacă legea lui din 1487 pare să o copieze pe cea a lui Eduard, Henric a acordat mult mai multă atenție posibilelor ei interpretări. Portița de scăpare a serviciului comandat „legal" a fost parțial închisă printr-o interpretare strictă; în plus, deși angajarea în condiții legale a fost lăsată să continue, ea era adesea însoțită de măsuri care să asigure aplicarea ei corectă. Henric a mai făcut un pas înainte prin legea din 1504, mai aspră decât predecesoarea ei pentru că elimina clauza ambiguă și prevedea metode mult mai rigide de aplicare. Tot această lege introducea un nou sistem de funcționare, conform căruia slujitorii nu mai puteau fi angajați decât în serviciul

regelui. Pentru a face același lucru, un lord avea nevoie de o licență specială, parafată cu micul sigiliu, iar întreaga listă de nume trebuia prezentată spre aprobare regelui. Contractul era valabil numai pe durata vieții regelui.

Formular de licență pentru angajare în serviciu comandat

Henric, prin voia lui Dumnezeu Rege al Angliei și al Franței și Lord al Irlandei – vă aducem salutul nostru... la povața Consiliului și din dorința de a avea un număr mare, substanțial, de căpitani înzestrați și oameni vrednici de cinste de-ai supușilor noștri care să ne slujească așa cum ne va fi voia și cum o vor cere împrejurările, bizuindu-ne pe credința și cinstea voastră, voim și dorim, și prin aceasta vă împuternicim de acum încolo să aduceți, să numiți și să angajați prin contract sau înțelegere într-o formă sau modalitate care vor fi arătate mai jos, dar nu în alt fel, acele persoane, supuși ai noștri, pe care îi veți crede în stare să ne slujească în vreme de război în tovărășia voastră și sub ordinele și conducerea voastră și în tot timpul și în toate locurile și ori de câte ori va fi voia noastră să vă poruncim ori să vă însărcinăm, un număr de persoane ale căror nume vor fi înscrise într-un certificat alcătuit de voi pe o foaie de pergament ca un contract încheiat între noi și voi și iscălit de noi și apoi de voi, cu mâna voastră, și apoi înmânat secretarului nostru... CU CONDIȚIA întotdeauna de a nu angaja un număr mai mare decât cel înscris în contract, în forma și maniera ce reies din acest act. CU CONDIȚIA, de asemenea, ca aceleași vrednice persoane să nu fie alese, numite sau angajate decât dintre locuitorii moșiilor voastre sau ai oricărui alt domeniu pe care îl stăpâniți prin voia noastră...

d) În ce măsură a reușit Henric să elimine această practică?

Proba succesului lui Henric în această chestiune constă în scăderea numărului de persoane aflate în suitele magnaților. Cei rămași par

să se fi limitat la categoriile legitime de servitori, funcționari și consilieri juridici. Dar studiile efectuate asupra nobililor luați individual, ca ducele de Buckingham sau contele de Northumberland, arată că aceștia au găsit probabil o modalitate de eludare a legii angajând mai mulți funcționari decât era nevoie. De asemenea, nu s-au descoperit contracte sinalagmatice asemănătoare celor din perioada dinainte de 1485, ceea ce pare să însemne că nobilii erau perfect conștienți de politica regelui cu privire la serviciul comandat. Dacă au făcut-o totuși fără permisiunea regală în timp ce Henric era pe tron, ei au avut grijă să nu lase urme. Nobilii care au încălcat legea și au fost prinși au fost pedepsiți în mod exemplar. În 1506, lordul Burgavenny a fost amendat conform legii cu câte cinci lire pe lună pentru fiecare membru al suitei, totalizând uriașa sumă de 70 550 lire. Chiar dacă regele a suspendat pedeapsa în schimbul unui angajament de credință, vinovatul și-a învățat lecția și a servit drept pildă tuturor acelora care ar mai fi fost înclinați să încalce legea. Era un exemplu drastic, complicat de faptul că Burgavenny fusese implicat în rebeliunea din Cornwall. Un exemplu mai obișnuit ar putea fi acela al contelui de Devon, care în 1494 depusese o garanție că nu va angaja pe nimeni în mod ilegal în serviciu comandat, și care fusese nevoit să renunțe la o parte din ea pentru că își încălcase angajamentul. Cea mai semnificativă diferență de atitudine între Eduard al IV-lea și Henric este vizibilă în felul în care și-au tratat prietenii. În timp ce Eduard s-a prefăcut că nu vede abaterile celor care îi erau apropiați, Henric a tratat pe toată lumea la fel. S-a spus că până și contele de Oxford, un sfetnic mult prețuit, a căzut victimă nemulțumirii regale din cauza serviciului comandat. Francis Bacon ne relatează această întâmplare în istoria sa asupra domniei lui Henric, scrisă în 1621:

1 Rămâne până în ziua de astăzi cunoscut că regele se bucura o dată de ospitalitatea contelui de Oxford, cel mai prețuit slujitor în timp de pace sau de război, găzduit cu fală și cinstire la castelul de la Henningham. Și, la plecarea regelui, slujitorii
5 contelui s-au înșirat după datină, în livrele și cu însemnele

cuvenite, de o parte și de alta, pentru a-i face cărare. Regele l-a chemat pe conte la el și i-a spus: „Am auzit multe despre ospitalitatea ta, dar ceea ce văd întrece povestirile. Oamenii aceștia nobili și yeomenii pe care îi văd de-a stânga și de-a dreapta, ești sigur că îți sunt toți servitori?" Contele a zîmbit și a răspuns: „Cu voia domniei voastre, nu sunt servitori. Cei mai mulți fac parte din suită și au fost chemați să mă slujească într-un ceas ca acesta, dar mai ales să vadă pe Înălțimea voastră". Regele a tresărit un pic, apoi a spus: „Pe legea mea, nobile lord, îți mulțumesc pentru cinstea ce-mi faci, dar nu voi îngădui ca legile să fie încălcate chiar sub ochii mei. Vei sta de vorbă cu reprezentantul meu". Relatarea mai spune că, în consecință, contele a fost nevoit să plătească nu mai puțin de 15 000 mărci.

Practica serviciului comandat a continuat până în timpul domniei reginei Elisabeta I, ceea ce înseamnă că Henric nu a reușit să o elimine, dar a supus-o unui control mult mai strict decât predecesorii săi, împiedicând-o să devină o problemă gravă.

4. Guvernarea locală

a) Efectele Războiului celor două roze asupra guvernării locale

Chestiunea controlului exercitat asupra nobililor în mod individual în provincii deschide capitolul mult mai complex al modului în care se aplicau legile în țară în general. Și aici, Henric a mizat pe ajutorul magnaților. Guvernarea locală se exercita printr-o rețea de reprezentanți locali, cum erau șerifii și judecătorii de pace, direct răspunzători în fața regelui, care ținea lăgătura cu ei prin intermediul unor ordine scrise denumite ordonanțe, iar activitatea lor era verificată la intervale regulate de către judecători și comisari. Această structură funcționa destul de bine în cazul unui rege puternic, capabil să impună respectarea ordonanțelor și să nu lase nobilimea locală să acumuleze

o forță prea mare sau să profite de ocazie pentru a-și rezolva propriile conflicte. Dar în timpul Războiului celor două roze sistemul se prăbușise complet, iar Eduard al IV-lea fusese nevoit să reconstruiască structura guvernării locale aproape de la zero. Încercase să facă acest lucru în două feluri: mai întâi călătorind prin țară, intervenind în dispute și audiind personal cauzele în tribunalele civile, apoi numind pe magnații locali puternici să exercite controlul în anume zone. Sistemul s-a dovedit fructuos până la moartea sa, unul dintre motive fiind că Eduard însărcinase cu răspunderi un mic număr de nobili favorizați, ceea ce dusese la nașterea unei categorii de „supuși preaputernici", provocând nemulțumirea acelora care se considerau nedreptățiți. Cei dintâi erau nobili care controlau porțiuni întinse din teritoriu, ceea ce le aducea o putere și o influență enorme. În general, Eduard reușise să-i stăpânească dar, o dată cu actul uzurpator al lui Richard al III-lea, mulți profitaseră de ocazie pentru a lua puterea în propriile mâini și a ignora în mod deliberat poruncile regelui.

b) Cât le-a permis Henric magnaților să acumuleze puterea în regiuni?

Henric a văzut partea bună a strategiei lui Eduard și, în principiu, a urmat-o, nepermițându-le însă nobililor să devină prea puternici și insistând asupra loialității lor absolute față de dinstia Tudorilor. Lordul Stanley a păstrat controlul în sudul Lancashire-ului și în Cheshire, dar marchizul de Dorset a trebuit să renunțe la prerogativele sale în sud-vestul țării după trădarea de la începutul domniei. Doi dintre susținătorii cei mai credincioși ai lui Henric au fost răsplătiți cu domenii care le aduceau într-o mare măsură puterea de a dicta la nivel local: Jasper Tudor, duce de Bedford, a devenit nobilul cel mai influent din Țara Galilor, la fel ca și contele de Oxford în Anglia de răsărit – chiar dacă influența lor nu a egalat-o niciodată pe cea a nobililor favoriți ai lui Edward. Susținătorii lui Richard al III-lea au constatat că le va fi practic imposibil să mai obțină pozițiile de care se bucuraseră sub yorkiști. În ciuda faptului că i se permisese să își păstreze rolul de lord locotenent în nord, contele de Northumberland s-a văzut considerabil

limitat în acțiunile sale; la moartea lui, în 1489, Henric s-a folosit de faptul că moștenitorul familiei Percy era minor și l-a înlocuit pe conte cu Thomas Howard, conte de Surrey, care nu deținea nici o moșie în comitatele din nord. În felul acesta deciziile lui aveau să fie mai corecte și, pentru că Surrey nădăjduia să recâștige domeniile și titlul pierdute de tatăl său după bătălia de la Bosworth, Henric putea spera ca serviciile sale să fie corespunzătoare. În 1501, familiile din nord au fost din nou lăsate la o parte, atunci când Surrey a fost înlocuit cu un consiliu sub conducerea arhiepiscopului de York. Același lucru s-a petrecut în Țara Galilor după moartea lui Jasper Tudor și a prințului de Wales. Controlul a fost preluat de un consiliu prezidat de episcopul de Lincoln, care nu avea nici un interes personal în zonă. După cum se vede, spre sfârșitul domniei sale, Henric a renunțat la ideea de a numi un potentat local care să controleze o anumită regiune, ceea ce a împiedicat creșterea puterii magnaților și apariția supușilor preaputernici în provincii, întărind în același timp legăturile dintre guvernarea centrală și cea locală.

c) Cât de departe a mers regele cu centralizarea puterii în provincii?

Supravegherea de la centru a constituit trăsătura cea mai importantă a modului de exercitare a puterii în țară, chiar dacă aceasta nu presupunea călătorii prin provincii și implicarea personală a regelui în judecarea cauzelor civile, după modelul lui Eduard al IV-lea. Henric era figura centrală care conducea operațiunile de la Londra și își făcea simțită prezența prin trei metode: exploatarea domeniilor coroanei, încurajarea unei mai frecvente utilizări a serviciilor Consiliului regal și a ramificațiilor sale în rezolvarea cauzelor locale, și întărirea puterii judecătorilor de pace. Prima dintre aceste metode este prezentată detaliat la paginile 86-87, dar este limpede că administrarea mai eficientă și exploatarea tuturor posibilităților domeniilor coroanei au extins autoritatea monarhului în toate colțurile țării și au dus la creșterea venitului pe care acesta îl primea sub formă de rentă. Cea de a doua metodă este prezentată în secțiunea dedicată guvernării centrale, la paginile 66-68. Prin utilizarea celei de a treia metode –

creșterea rolului judecătorilor de pace, care își datorau posturile regelui – Henric și-a întărit de asemenea capacitatea de control asupra regiunilor.

d) Rolul judecătorilor de pace

Încă de la mijlocul secolului al XIV-lea, rolul judecătorilor de pace începuse să crească, iar aceștia ajunseseră să îi depășească pe șerifi ca principali reprezentanți ai puterii la nivel local. Judecătorii de pace erau cei care răspundeau de apărarea ordinii publice și de aplicarea diverselor statute de natură socială și economică, printre care cele referitoare la reglementarea salariilor și la bresle. Ei erau numiți în fiecare an dintre proprietarii de pământ locali, iar numărul lor era în medie de 18 în fiecare comitat. Episcopul era de cele mai multe ori în capul listei celor numiți, cu proprietarii de pământ urmându-l în ordinea importanței lor pe scara socială. Deși cei care dețineau moșii erau uneori aleși ca judecători de pace, cavalerii și nobilii erau aceia care ocupau majoritatea posturilor cu îndatoriri curente. De patru ori pe an însă se țineau Sesiunile Trimestriale. Cu aceste ocazii erau obligați să participe toți cei numiți, pentru judecarea acuzațiilor grave – cu excepția aceleia de trădare, rămasă în sarcina Consiliului. Chiar dacă ei aveau autoritatea de a da sentințe în toate celelalte cazuri, delictele mai dificile erau trecute în jurisdicția tribunalelor de instrucție. Acestea se întruneau de două ori pe an în fiecare comitat din Anglia, cu judecători profesioniști care activau cu împuternicirea specială a coroanei. Poziția de judecător de pace nu aducea nici o retribuție financiară, dat fiind că se considerase dintotdeauna că o răsplată ar fi nepotrivită, ea făcând parte dintre responsabilitățile clasei proprietarilor de pământ, datori să asigure un sistem eficient de aplicare a legii. Ca deținători de proprietăți, era în același timp și în interesul lor să o facă.

După 1485, judecătorii de pace au continuat să fie numiți din rândul acelora care dețineau domenii considerabile. Dar, ca și Eduard al IV-lea, Henric a preferat adesea să se sprijine pe cei din rangul al doilea al deținătorilor de proprietăți din comitate, o altă modalitate

de a slăbi puterea magnaților, care dusese de atâtea ori în trecut la coruperea justiției. A urmat exemplul predecesorului său și în ce privește extinderea ariei de responsabilitate a judecătorilor. În 1461, Eduard al IV-lea transferase cazurile de delicte penale din jurisdicția șerifilor în cea a judecătorilor de pace. În 1485, un act al Parlamentului le dădea autoritatea de a aresta și interoga pe braconieri sau vânătorii deghizați, dat fiind că aceasta putea constitui o acoperire pentru cazurile de crimă sau rebeliune. Doi ani mai târziu, căpătau puterea de a stabili cauțiuni pentru aceia care așteptau să fie judecați. Alte legi din 1495 aveau ca subiect cazurile de judecători corupți sau intimidați, adesea folosiți de cei cu influență pentru a scăpa de pedeaspă. Judecătorii de pace au primit autoritatea de a-i înlocui pe membrii suspecți ai juriilor, de a acționa fără aportul vreunui juriu în cazurile de delicte necapitale și de asemenea de a-și răsplăti informatorii. Desigur, Henric era nevoit să conteze pe propriul interes al judecătorilor, ca personaje principale în societate, de a apăra legea și ordinea. Teoretic, singura sa armă împotriva lor era amenințarea cu îndepărtarea din funcție dacă acționau incorect, ceea ce pentru cei mai mulți constituia un blam serios la nivel social.

Dar și judecătorii de pace aveau puteri limitate. Dacă regele depindea de ei pentru menținerea legii și a ordinii în comitate, și ei depindeau, la rândul lor, de oficialii cu rang mai mic din provincii pentru a le aduce dinainte pe cei care încălcau legea. Prin lege, fiecare sută (o subdiviziune a comitatului) trebuia să își aleagă un înalt conetabil și fiecare parohie un mic conetabil. Ceea ce însă nu era ușor de făcut, dat fiind că oamenii constataseră că asemenea responsabilități le scădeau popularitatea, fiind și prost remunerate pe deasupra. De multe ori judecătorii de pace erau nevoiți să facă presiuni considerabile pentru completarea acestor posturi și, în consecință, multe delicte minore rămâneau nepedepsite.

Tribunalul regal putea răsturna deciziile luate în sesiunile trimestriale și, după 1485, judecătorii de pace au fost obligați ca la începutul fiecărei sesiuni să citească o proclamație prin care se amintea că plângerile împotriva lor puteau fi formulate fie în fața curții de instrucție, fie a regelui. Nici una dintre aceste prevederi nu s-a

dovedit prea eficientă. De aceea, deși Henric dăduse posibilitatea de îndreptare a erorilor din sistem, noua structură de apel nu pare să fi fost utilizată prea des. Partea slabă a acestui tip de guvernare locală era că regele era dependent de buna credință a reprezentanților săi; o rețea de funționari plătiți, cum exista în Franța, ar fi fost mai eficientă. Totuși, datorită măsurilor financiare de constrângere aplicate de coroana engleză, sistemul a funcționat destul de bine pentru standardele medievale.

Problemele locale cele mai frecvente cu care regele era nevoit să se confrunte erau disputele între diverși membri ai clasei nobiliare. Henric a fost criticat pentru numărul mic de cazuri în care nobilii apăreau în fața înaltelor tribunale. Inițial, istoricii au interpretat aceasta ca lipsa hotărârii de a aplica legea în mod strict, dar studiile ulterioare au demonstrat că, în timp ce cazurile mărunte erau soluționate în cadrul procesului juridic oficial, cele în care erau implicați indivizi mai importanți se rezolvau neoficial, pentru a se evita sistemul juridic, mult mai complicat și mai lent. De multe ori, pe rolurile încă existente din timpul acestei domnii, stă scris „caz suspendat", sintagmă urmată de dovada unui zălog plătit regelui, ca rezolvare definitivă. Henric pare să fi preferat această metodă de presiune financiară asupra puternicilor săi supuși pentru soluționarea disputelor dintre ei, iar mărturie stau sutele de angajamente de cauțiune, rămase mai ales din cea de a doua parte a domniei sale. Chiar dacă problema păstrării liniștii nu fusese complet rezolvată, Henric a străbătut un drum lung în procesul de extindere a capacității de control prin centralizarea sistemului de guvernare locală. Pentru aceasta, el trebuia să se asigure că organele guvernării centrale funcționau eficient.

5. Guvernarea centrală

a) Consiliul regal

Punctul central al oricărei guvernări medievale este regele însuși, împreună cu aceia pe care îi alege ca sfetnici și care compun Consiliul.

Consiliul lui Henric nu diferea decât foarte puțin de cele ale yorkiștilor. Gruparea socială cel mai bine reprezentată era clerul, care însuma până la jumătate din membri între 1485 și 1509. Printre cei mai bine văzuți se numărau John Morton (cancelar din 1487, mai târziu cardinal și arhiepiscop de Canterbury) și Richard Fox (secretarul regelui și episcop de Winchester). Exista de asemenea un mare număr de nobili, ceea ce pare să contrazică afirmațiile acelora care susțin că Henric a încercat să îi excludă de la guvernare.

Ceea ce este însă caracteristic pentru Consiliul lui Henric este faptul că membrilor săi li se cerea să activeze efectiv, astfel încât calitatea determinantă pentru un membru al Consiliului a devenit nu sângele nobil, ci credința și utilitatea. Cei care slujeau cu credință erau răsplătiți pe măsură. Printre ei s-a numărat și John de Vere, conte de Oxford, care îl susținuse pe Henric încă din zilele exilului; el a fost recompensat cu titlurile de mare șambelan și lord al Amiralității. Jasper Tudor a primit ducatul de Bedford și controlul asupra Țării Galilor. În mod înțelept, Henric a evitat să și-i facă pe yorkiști inamici permanenți, astfel încât, o dată ce-și răscumpăraseră într-un fel sau altul „trădarea", li s-a permis să încerce să își dovedească loialitatea față de noul regim. Contele de Lincoln a fost membru al Consiliului până când s-a alăturat rebeliunii lui Simnel, iar Thomas Howard, conte de Surrey, a devenit membru după eliberarea sa din Turn și numirea ca mare vistier al Angliei, în 1501.

Deși Consiliul lui Henric conținea numeroși reprezentanți ai nobilimii, numai unchiul său, ducele de Bedford, prietenul său, contele de Oxford și tatăl său vitreg, lordul Stanley, erau cu adevărat apropiați regelui. Probabil de-aici i s-a tras reputația de a fi împotriva nobililor. Nu se sprijinea în mod special pe un aristocrat, sau pe o familie, așa cum făcuseră Eduard al IV-lea și Richard al III-lea. În schimb, sfetnicii principali și slujitorii lui Henric proveneau din rândurile nobilimii mai mici și din cele ale claselor profesionale (în special avocați) – oameni ca Edward Poynings, Reginald Bray și Edmund Dudley. Dat fiind că își exploata domeniile cu ajutorul metodelor moderne ale managementului imobiliar, regele avea nevoie de slujitori care să știe ce înseamnă auditul și legile proprietății, și

care să aibă cunoștințe administrative. Pentru Henric contau calitățile în aceste domenii, nu clasa socială. Regele însuși era de obicei prezent la întrunirea Consiliului, astfel că știa foarte bine cât de consistente erau contribuțiile fiecăruia dintre membri.

Funcțiile Consiliului erau de a-l sfătui pe rege în problemele statului, de a administra legea și ordinea și de a acționa în capacitatea sa judiciară. În timpul domniei lui Henric au existat în total 227 de consilieri, dar niciodată mai mult de 150 în același timp, dintre care cei mai mulți participau doar rareori la ședințe. Dat fiind că funcționau și ca ambasadori și mai aveau și propriile lor afaceri de condus, când erau toți prezenți, consilierii totalizau vreo 40. Dificultatea de a controla acest organism l-a convins pe Henric să folosească niște comisii mai mici, formate din membrii Consiliului, la fel ca și predecesorii lui yorkiști, dar pe o bază ceva mai ordonată. Richard al III-lea înființase una pentru a se ocupa de cazurile acelora care nu își puteau permite să suporte cheltuielile ridicate cerute de sistemul obișnuit. Această comisie a fost reînființată în a doua jumătate a domniei lui Henric și denumită Curtea de Cereri. Una dintre primele comisii înființate de Henric, în 1487, a primit însărcinarea să se ocupe de aplicarea legii privitoare la serviciul comandat. Alta a fost Curtea Supraveghetorilor Generali, care verifica veniturile provenite din domeniile coroanei și din acelea peste care regele era stăpân feudal. S-a considerat până acum în mod greșit că în 1487 a fost aprobată o lege prin care se înființa o „Curte a Camerei Înstelate", special pentru a se ocupa de nobili; dar singura lege apărută în acest an și în acest context a fost una prin care se înființa un tribunal care să prevină intimidarea juriilor și să pună capăt practicii serviciului comandat. Tribunalul acesta pare să fi încetat să mai funcționeze până în 1509, iar el nu a avut nici o legătură cu ceea ce avea să fie mai târziu Curtea Camerei Înstelate. Pe perioada domniei lui Henric au avut loc întruniri în „camera înstelată", dar aceasta era doar o încăpere din palatul de la Westminster, cu tavanul pictat cu stele. Aici se întrunea Consiliul pentru a lua hotărârile de natură judiciară, dar nu sub forma unei curți separate. Cea mai cunoscută comisie care și-a început activitatea sub Henric al VII-lea a fost Învățatul Consiliu în ale Legii.

b) Învățatul Consiliu în ale Legii

Învățatul Consiliu în ale Legii (denumit în mod obișnuit doar Învățatul Consiliu) era un organism mic, caracterizat printr-un înalt profesionalism. Numele i s-a tras din faptul că cei mai mulți dintre membrii săi aveau o oarecare experiență juridică. Consiliul s-a format în 1495 pentru a apăra poziția regelui ca stăpân feudal. Inițial, el a funcționat ca ramură a ducatului de Lancaster, condus de cancelarul ducatului, dar s-a extins rapid, cuprinzând toate domeniile coroanei și drepturile care le acompaniau. El era responsabil cu păstrarea la zi a informațiilor privind tutela, căsătoriile și decesul tuturor supușilor de pe domeniile regale și cu colectarea birurilor feudale datorate acestuia. Contemporanii l-au criticat pentru că funcționa fără aportul unui juriu, lucru valabil însă și pentru toate celelalte comisii ale Consiliului. În realitate, aceasta s-a făcut deliberat, în urma numeroaselor acuzații de luare de mită aduse juriilor. Motivul pentru care Învățatul Consiliu era în mod special detestat era legătura lui cu sistemul de cauțiuni și garanții, el fiind organismul care se ocupa de colectarea acestor angajamente financiare. Spre sfârșitul domniei lui Henric, devenise cea mai detestată dar și cea mai importantă dintre instituțiile guvernante implicate în menținerea legii și ordinii.

c) Rolul lui Empson și Dudley

Teama față de Consiliu a crescut după ridicarea lui Richard Empson în postul de cancelar al ducatului de Lancaster și președinte al Învățatului Consiliu, în 1504. Sub conducerea lui și a colegului lui, Edmund Dudley, drepturile regale au fost scrupulos apărate. Felul în care s-a folosit Henric de sistemul de cauțiuni și garanții a fost deja prezentat (vezi pagina 54); această modalitate de utilizare a penalizărilor financiare era în mod cert eficientă pentru menținerea păcii, dar sub îndrumarea acestor doi consilieri practica pare să se fi extins la mai mult decât atât. Cum la vremea aceasta poziția lui Henric era mai sigură ca niciodată, aplicarea acestor penalizări de către comisia condusă de Empson și Dudley a fost întâmpinată cu mare

nemulțumire. Se crede de asemenea că cei doi au manipulat sistemul pretinzând că oamenii aveau datorii feudale, de tipul tutelei, în situații în care asemenea obligații nu existau. În realitate, Dudley a mărturisit mai târziu că a acționat în mod ilegal în numele regelui în mai mult de 80 de cazuri.

d) Consiliile provinciale

Atât Consiliul Nordului cât și cel al Țării Galilor își aveau originile în perioada de stăpânire yorkistă. Ele au continuat să funcționeze pe perioada de domnie a lui Henric al VII-lea, sprijinindu-i pe aceia pe care regele hotăra să îi trimită ca reprezentanți ai săi în acele regiuni prea îndepărtate de Londra pentru a putea fi conduse eficient din capitală. Ambele aceste instituții se deosebeau de comisiile Consiliului prin faptul că îndatoririle lor erau bine definite încă dinainte de urcarea lui Henric pe tron. Dar activitatea lor era strâns legată de cea a Consiliului, iar ele dispuneau de puteri administrative și judiciare asemănătoare, care le permiteau să aplice legea în mod eficient și rapid și, desigur, erau subordonate în ultimă instanță regelui. Spre deosebire de predecesorii lui, Henric a cerut Consiliului de la Londra să monitorizeze cu atenție activitatea celor două consilii provinciale. Astfel, acestea au devenit un nou exemplu al modului în care regele a extins autoritatea guvernării centrale până în provincii; contând pe slujitori credincioși ca Jasper Tudor și contele de Surrey pentru a-i duce la îndeplinire dorințele în regiunile mai îndepărtate, Henric se asigura că participarea sa personală la guvernare se făcea simțită în fiecare colțișor al regatului.

e) Irlanda

Ca rege al Angliei, Henric era în același timp și lord al Irlandei, dar insula nu era condusă de Consiliu. Regele numea un lord locotenent (în 1485 acesta era Jasper Tudor), în numele căruia acționa lordul deputat. Irlanda constituia pentru rege o problemă mult mai dificilă decât oricare altul dintre teritoriile îndepărtate ale regatului. Auto-

ritatea regelui se făcea cu adevărat simțită numai în English Pale, o fâșie îngustă de pământ lungă de vreo 50 de mile la nord de Dublin. În restul insulei conducătorii reali erau căpitanii irlandezi, între care legăturile de familie erau aproape la fel de puternice ca și cele din clanurile scoțiene. Dintre familiile irlandeze, Geraldine și Butler erau cele mai importante. La începutul domniei, Geraldine-ii dețineau cele mai însemnate funcții, acelea de lord deputat și de cancelar al Irlandei. Predecesorii lui Henric constataseră că era mai simplu să atribuie aceste poziții conducătorilor irlandezi dacă doreau să evite conflictele. Henric aflase repede ce pericol putea reprezenta Irlanda, atunci când Simnel și Warbeck primiseră aici un sprijin considerabil. În 1492, după ce contele de Kildare (șeful familiei Geraldine) recunoscuse pretențiile lui Perkin Warbeck la tron, regele i-a retras autoritatea ca lord deputat, iar fratelui său i-a luat înapoi marele sigiliu. Pe care le-au reprimit numai atunci când au venit în persoană să ceară iertare regelui.

În 1494, Henric și-a propus reorganizarea sistemului de guvernare în Irlanda. L-a numit pe fiul său Henry, aflat încă la vârsta prunciei, lord locotenent, pentru a copia calitatea pe care fiul său cel mare o avea în Țara Galilor, și l-a desemnat pe Sir Edward Poynings, unul dintre sfetnicii săi cei mai credincioși, ca lord deputat. Restul funcțiilor le-au primit tot niște englezi, pentru a accentua dorința regelui de supunere față de Anglia. Sarcina principală a lui Poynings era de a aduce Ulsterul, regiunea cea mai rebelă, sub controlul regelui și de a impune Irlandei o constituție care să asigure subordonarea față de coroana engleză. El a dat greș în Ulster, nereușind să obțină decât o promisiune vremelnică de pace din partea clanurilor cumpărate. Mai mult succes a avut cu constituția pe care a supus-o Parlamentului întrunit la Drogheda, în 1494; Legea lui Poynings, cum a devenit cunoscută, decreta că Parlamentul irlandez nu se putea întruni și vota legi decât cu acordul regelui. Nici un alt fel de legislație nu avea să mai fie dezbătută decât dacă primise aprobarea regelui și a consiliului său. În plus, orice lege aprobată în Anglia se aplica în mod automat și Irlandei. Aceasta îi dădea lui Henric o putere cu mult mai mare, distrugând forța legislativă a Parlamentului irlandez,

Pe termen scurt, el spera să poată împiedica întrunirea unui parlament irlandez neautorizat, care să recunoască vreun alt pretendent. Pe termen lung, s-a dovedit a fi până la urmă o victorie mai mult teoretică. Prețul eforturilor de a conduce efectiv Irlanda avea să fie mult prea mare, iar experimentul va fi abandonat și Henric va reveni la politica anterioară de a stăpâni prin intermediul căpitanilor irlandezi. Se spune că, atunci când a auzit pe cineva afirmând că toată Anglia nu-i putea stăpâni pe cei din familia Kildare, ar fi răspuns că în cazul acesta, familia Kildare ar face bine să stăpânească întreaga Irlandă. Kildare a fost reinstalat ca lord deputat și, pentru tot restul domniei sale, Henric nu a mai avut probleme cu Irlanda.

6. Parlamentul

a) Contextul

În secolul al XV-lea, guvernarea Angliei cădea în mod evident în sarcina regelui și a consiliului său. Parlamentul nu deținea nici un rol în menținerea legii și ordinii. El se întrunea doar pentru a hotărî taxele și pentru a aproba legi și în această a doua capacitate îi era de folos regelui în felul în care își stăpânea supușii. Parlamentul se întrunea în cele două camere, a Lorzilor și a Comunelor. Importanța sporită a celei dintâi poate fi evaluată după locurile unde se țineau ședințele – Lorzii într-o încăpere a palatului Westminster, Comunele în casa parohială de la Westminster Abbey. Camera Lorzilor se compunea din două grupuri: lorzii spirituali (arhiepiscopi, episcopi și cei care erau în fruntea mânăstirilor mai importante) și lorzii temporali (nobilii). Tradiția le-a conferit o autoritate mai mare decât a Comunelor, în 1485 procedura obișnuită fiind încă de a introduce o lege importantă mai întâi în Camera Lorzilor. Spre sfârșitul domniei însă, lucrurile aveau să se schimbe. Comunele se compuneau din membri aleși de un electorat foarte limitat, alcătuit la rândul său din proprietarii unor domenii considerabile. Doi membri erau aleși pentru a reprezenta fiecare comitat și târg (oraș căruia, prin decret regal, i

se recunoșteau anumite privilegii ca răsplată pentru serviciile aduse, datând de obicei de la începutul Evului Mediu). Aceia care ajungeau în general în camera inferioară erau mici nobili reprezentând comitatele, și negustori și avocați reprezentând târgurile. Practic, parlamentul era o întrunire la care participau regele, Consiliul său și Lorzii. Camera Comunelor se întrunea în timp ce regele dezbătea diversele chestiuni împreună cu Lorzii, dar acesta nu i se adresa decât când avea teme foarte importante, ca de pildă dreptul său la tron! Comunicarea cu regele se făcea prin intermediul președintelui (*speaker*), ales dintre ei, dar în realitate numit de rege. Parlamentul era convocat doar atunci când era în mod expres nevoie, iar sesiunile durau de obicei numai câteva săptămâni.

b) Parlamentul în timpul domniei lui Henric al VII-lea

Faptul că Parlamentul se reunea la intervale mari stă mărturie pentru rolul său redus în cadrul domniei lui Henric. În cei 24 de ani de domnie, acesta s-a întrunit numai în șapte ocazii, dintre care cinci în primii zece ani, când regele era încă relativ nesigur pe tron. Raritatea sesiunilor se datorează câtorva factori. Henric nu avea nevoie să ceară noi impozite pentru armată, dat fiind că politica sa era una de evitare a campaniilor costisitoare în străinătate. De asemenea, nu dorea să pună la încercare răbdarea supușilor săi cerându-le prea des bani, astfel încât găsise alte căi pentru a umple sipetele tezaurului. Funcția judiciară a Parlamentului ca ultimă instanță de apel era îndeplinită acum de curțile subsidiare ale Consiliului regal, ca de pildă Învățatul Consiliu în ale Legii. În fine, deși s-a folosit de Parlament pentru a introduce proiectele de legi, Henric nu a considerat că avea nevoie să elaboreze o legislație nouă prea stufoasă. Tipul de act cel mai frecvent aprobat era acela de deposedare de bunuri pentru înaltă trădare, emis împotriva inamicilor politici ai regelui. Deci, din punctul lui de vedere, utilitatea Parlamentului se manifesta mai ales prin a-l ajuta să scape de magnații indezirabili.

Poate că regele nu convoca Parlamentul prea des dar, prin modul în care se folosea de el, i-a susținut rolul tradițional de instituție

unde se desfășoară afacerile cele mai importante ale regatului. Lucru evident nu numai din numărul de exproprieri pe care i-a cerut să le hotărască împotriva unor nobili, dar și în felul în care l-a implicat în ratificarea pretențiilor sale la tronul Angliei, în 1486. Legislația a fost de asemenea utilizată pentru a pune în practică strategiile referitoare la răscoale și la serviciul comandat, iar 10% din numărul total al statutelor se refereau la responsabilitățile judecătorilor de pace și la controlul asupra provinciilor. Alte legi sunt legate de disciplina socială, ca cea din 1495, care stabilea un nivel maxim de salarizare și un număr minim de ore de muncă. O alta cerea ca vagabonzii să fie puși în butuci și trimiși înapoi, în locurile de unde proveneau. Poate cea mai importantă, legea din 1504, care interzicea consiliilor municipale să elaboreze reguli care nu aveau aprobarea monarhului, arată felul în care era utilizat Parlamentul pentru a comunica tuturor că puterea era în mâna Coroanei și că în Anglia nu exista decât un singur stăpânitor. Astfel, deși nu se întrunea în mod regulat, Parlamentul ca organism politic nu a fost amenințat cu dispariția. Regele s-a folosit de el ori de câte ori i-au impus-o circumstanțele, la fel cum făcuseră și predecesorii lui.

7. Concluzie: În ce măsură a reușit Henric să instaureze o bună guvernare și să restaureze legea și ordinea?

Deci Henric și-a îndeplinit ambiția de a vedea restaurate legea și ordinea – chiar dacă mai degrabă conform standardelor valabile la sfârșitul Evului Mediu decât celor de astăzi. Cu toate acestea, el a fost altfel decât predecesorii săi. Stilul fiind acela al unei guvernări personale, Henric a condus ca stăpân al celei mai importante case din regat (în capitolul următor vom examina modul inovator în care s-a folosit de Camera Privată). Lucrul acesta l-a realizat mărind autoritatea monarhiei și străduindu-se să facă în așa fel încât toți supușii săi, săraci sau bogați, să îi asculte și să îi respecte dorința. A recunoscut pericolul potențial reprezentat de nobilime, conștient de felul în care profitaseră imediat de un rege slab pentru a-și afirma

autoritatea. I-a împiedicat să manipuleze legea într-un mod favorabil lor înșiși, insistând asupra loialității absolute din partea celor care îi câștigaseră încrederea și care îi duceau la îndeplinire poruncile. Dar nu i-a exclus de la guvernare, așa cum s-a crezut până acum. A fost perfect mulțumit să colaboreze cu nobilii pe care îi considera demni de încrederea lui și a continuat să lase controlul regiunilor mai îndepărtate în mâinile magnaților, așa cum s-a întâmplat cu contele de Surrey în nord. Dar, într-o măsură mult mai mare decât predecesorii săi, a întărit legile împotriva obiceiului denumit *livery and maintenance*, asigurându-se că li se supunea toată lumea și că nu rămăseseră portițe de scăpare tentante. Ca rezultat al politici sale, s-a confruntat foarte puțin cu amenințarea „supușilor preaputernici" și, evitând să creeze prea mulți nobili noi, i-a adus pe magnați la statutul de mic grup select și loial, amenințați cu penalizări financiare imense pentru aceia care nu îi dădeau ascultare.

Pentru Henric, monarhia personală a însemnat conducerea de la centru și delegarea autorității în regiuni numai către cine merita încrederea. Puterea nu le era dată oamenilor numai pentru că se trăgeau din familii de rang înalt. Henric a clădit statutul judecătorului de pace ca instituția locală cea mai importantă și, făcând aceasta, a dat putere și micii nobilimi care, ca posesoare de pământ la o scară mai redusă, era mai puțin capabilă să se opună voinței regelui decât vecinii mai importanți. Sub administrarea atentă a lui Henric, Consiliul a devenit mai eficient, iar responsabilitățile diferitelor sale comisii au fost definite cu grijă, în așa fel încât poruncile regelui să fie îndeplinite în toate colțurile țării. Desigur, problemele nu au dispărut complet. Comunicațiile defectuoase și geografia regatului împiedicau adesea transmiterea rapidă a instrucțiunilor regale. Henric a continuat să depindă de aceia cărora le dăduse puterea de a acționa, căci nici un organism nu era direct răspunzător în fața lui. Anglia nu dispunea de o poliție oficială, cum era *Hermandad* în Spania, și nici de o armată regulată. Prin comparație însă cu felul în care arăta țara la urcarea lui pe tron, la moartea lui Anglia devenise o țară relativ stabilă. O conducere puternică, o centralizare mai pronunțată și o delegare atentă a îndatoririlor făcuseră ca societatea engleză să se bucure iarăși de liniște.

Să luăm notițe despre *„Instaurarea unei bune guvernări"*

Capitolul de față prezintă cadrul guvernării pentru momentul în discuție și detaliază modalitățile în care Henric al VII-lea a încercat să restabilească legea și ordinea după Războiul celor două roze. Va trebui să luați notițe referitoare la modul în care a făcut acest lucru, dar selectați și câteva exemple care să ilustreze metodele mai generale. Nu sunt necesare prea multe detalii, de obicei pentru acest subiect nu este nevoie de cunoștințe factuale complexe. Notați însă problemele cu care s-a confruntat Henric și căile de rezolvare pe care le-a găsit. Concentrați-vă în mod special asupra domeniilor unde el a urmat aceeași politică cu a predecesorilor săi yorkiști (continuitate) și a celor în care a venit cu propriile sale idei (schimbare). Încercați să îi deduceți motivațiile din rezultatele acțiunilor sale. Acordați atenție gradului de reușită – în ce măsură acțiunile lui s-au bucurat de succes sau nu? Următoarele titluri, subtitluri și întrebări vă pot oferi un cadru util:

1. Atitudinea oamenilor în Evul Mediu față de societate.
1.1 Teoria obligației
1.2 Marele lanț al existenței
2. Nobilimea
2.1 Dimensiunile clasei nobiliare. Care era politica lui Henric în domeniul creării de noi nobili?
2.2 De ce existau puțini supuși preaputernici în 1485?
2.3 Henric a încercat în mod deliberat să îi lipsească pe nobili de rolul lor tradițional de sfetnici ai Coroanei?
2.4 Atitudinea lui Henric față de patronaj
2.5 Care au fost pedepsele de natură financiară impuse de Henric nobililor și de ce?
2.6 Cât de mult i-a exploatat Henric pe nobili din punct de vedere financiar în ultimii ani de domnie?
3. Serviciul comandat
3.1 Ce era *livery and maintenance*? Origini și pericole

3.2 Legislația lui Eduard al IV-lea împotriva serviciului comandat.
3.3 Cât de diferită era atitudinea lui Henric față de cea a predecesorilor lui în ce privește serviciul comandat?
3.4 Cât de bine a reușit să stăvilească această practică?
4. Guvernarea locală
4.1 Structura guvernării locale; efectele Războiului celor două roze asupra regiunilor țării
4.2 În ce măsură le-a permis Henric magnaților să acumuleze putere în regiuni?
4.3 Cum a centralizat puterea regală în provincii?
4.4 Rolul judecătorilor de pace. În ce fel a extins Henric atribuțiile lor?
5. Guvernarea centrală
5.1 Compoziția Consiliului regal. Ce schimbări a făcut Henric?
5.2 Rolul comisiilor Consiliului
5.3 Învățatul Consiliu în ale Legii – de ce a devenit atât de cunoscut?
5.4 Rolul lui Empson și Dudley
5.5 Consiliile provinciale din nord și din Țara Galilor
5.6 Irlanda
6. Parlamentul. Care era rolul său în guvernarea medievală? Compoziția celor două Camere.
6.1 Ce schimbări majore a făcut Henric în utilizarea Parlamentului?
7. Concluzie: în ce măsură a restaurat Henric al VII-lea legea și ordinea?

Să răspundem la întrebări-eseu despre „*Instaurarea guvernării locale*"

Subiectul însuși ridică rareori întrebări. Ceea ce nu înseamnă însă că el nu este important! Modul în care Henric al VII-lea a restaurat legea și ordinea constituie o parte importantă a oricăror întrebări cu caracter general referitoare la domnia lui, de care ne vom ocupa în ultimul capitol. Astfel de întrebări pot lua forma următoare:

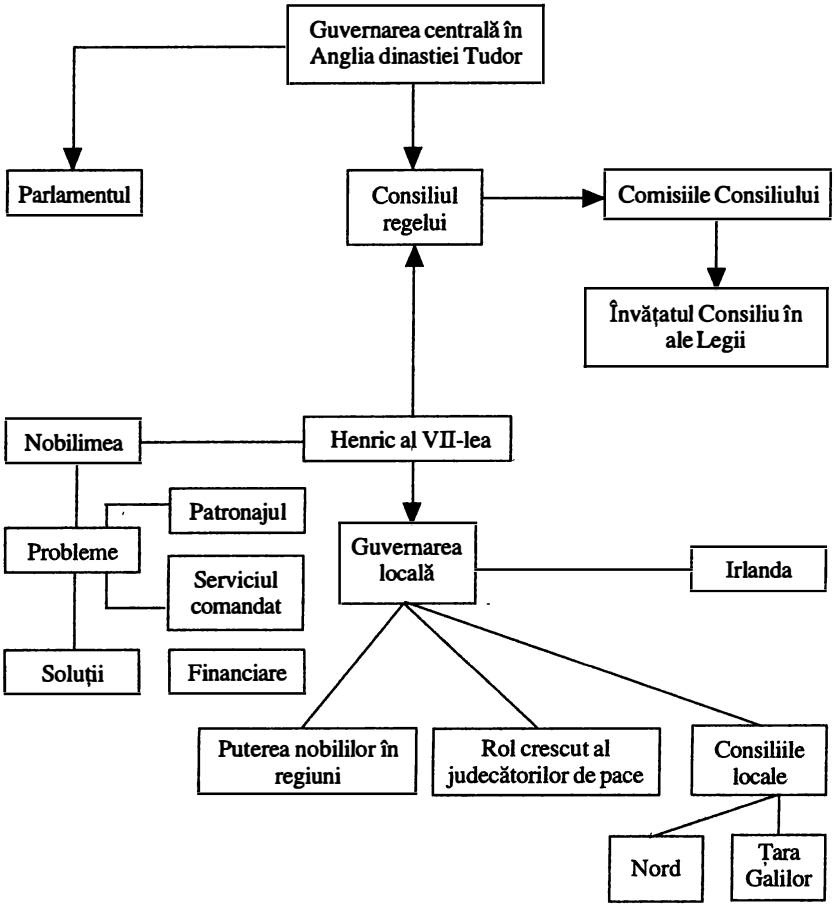

1. Prin ce mijloace și cu cât succes a restabilit Henric dominația monarhiei asupra marilor magnați?

Aceasta este modalitatea obișnuită de a formula întrebări la acest nivel. Sintagmele-cheie sunt „prin ce mijloace" și „cu cât succes" –

adică în ce fel a încercat Henric să îi supună pe nobili și să își asigure loialitatea lor, și în ce măsură a reușit să facă aceasta? După ce ați făcut un plan care să cuprindă strategiile lui Henric cu privire la nobili, menționați cât de reușită a fost fiecare dintre ele în practică. Apoi aranjați-le în ordine, fie începând cu cea mai puțin eficientă și sfârșind cu cea mai eficientă, fie invers.

Întrebări bazate pe izvoare despre *„Instaurarea unei bune guvernări"*

1. Teoria obligației

Citiți fragmentele din *Oglinda Magistraților*, editată de William Baldwin, de la pagina 48 și din Sir John Fortescue, la pagina 48. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) După părerea lui Baldwin, de ce era normal ca trădătorii să aibă un „sfârșit nemilos"?
b) Cum accentuează Fortescue nevoia unei ierarhii stabilite?
c) Comparați conținutul celor două fragmente. Ce asemănări descoperiți în filozofia lor de viață?
d) Din lectura capitolelor 2 și 3, în ce măsură au fost ideile exprimate în aceste fragmente puse în practică în timpul domniei lui Henric al VII-lea? Luați în considerare rebeliunile cu care s-a confruntat și atitudinea sa față de nobilime.

2. Serviciul comandat

Citiți contractul sinalagmatic emis de Eduard al IV-lea în 1481 (pagina 57), licența de angajare emisă de Henric al VII-lea (pagina 59) și fragmentul din *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea*, de Francis Bacon (paginile 60-61). Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Ce înseamnă „mai puțin credința pe care acest Ralph o datorează regelui, suveranul nostru, și prințului moștenitor"?

b) De ce a încercat Henric să stăvilească angajările în serviciu comandat prin intermediul legislației, emițând în același timp legi speciale care o susțineau?
c) Cum se deosebește licența lui Henric de contractul sinalagmatic al lui Eduard din punctul de vedere al privilegiilor acordate?
d) Folosind toate cele trei documente, ce aflăm despre diferența dintre atitudinea lui Henric al VII-lea față de serviciul comandat și cea a lui Eduard al IV-lea?
e) De ce a considerat Henric al VII-lea atât de important controlul asupra naturii și întinderii practicii serviciului comandat?

CAPITOLUL 4

Politica financiară

1. Introducere

Referirile la calitățile lui Henric în domeniul financiar abundă. S-a spus despre el că a fost „cel mai bun om de afaceri care a stat vreodată pe tronul Angliei", iar la moartea lui a fost descris ca „cel mai bogat lord cunoscut acum întregii lumi". Aceste aprecieri sunt exagerate: Henric a murit solvabil, desigur, dar atât și nimic mai mult. Totuși, atât contemporanii cât și istoricii de mai târziu i-au subliniat succesul financiar. În ciuda lipsei de experiență în ale conducerii, el a fost de la început pe deplin conștient de importanța unei situații financiare solide pentru păstrarea tronului. Succesiunea incertă din ultima vreme, culminând cu propriul său act uzurpator, erau semne că oricând se puteau ridica alți pretendenți. Stabilitatea financiară era vitală, dacă dorea să poată plăti destui soldați pentru a-i înfrânge pe acești pretendenți. În plus, dacă succesiunea avea să se afle din nou în balanță la moartea sa, o visterie plină îi putea oferi fiului său resursele necesare în lupta pentru tron.

Încă din secolul al XVII-lea, când Francis Bacon își așternea pe hârtie admirația pentru reușita lui Henric în a îmbunătăți situația financiară a Coroanei, reputația lui s-a sprijinit în mare parte pe atât de comentatul său dar. De aici s-a născut opinia că era avar și că, spre sfârșitul domniei, exploata la sânge orice sursă de venit. Ceva mai recent, istoricii au început să îi pună sub semnul întrebării ingeniozitatea în această sferă a administrației. S-a afirmat că metodele lui de a face bani nu erau noi și că regele nu făcuse altceva decât să urmeze exemplul înaintașilor săi yorkiști. În consecință, atunci când examinăm politica sa financiară, trebuie să răspundem la trei întrebări: cât de

rapace a fost Henric, cât de inovatoare au fost metodele lui de creștere a veniturilor Coroanei și cât de reușită a fost politica sa financiară?

Una dintre piedicile aflate în calea lui Henric în plan financiar era faptul că, pe tot parcursul Evului Mediu, regii englezi erau siliți „să se întrețină din resurse proprii". Acest angajament făcea chiar parte din jurământul solemn al încoronării. Ceea ce însemna că trebuiau să se descurce cu veniturile obținute anual ca monarhi și proprietari de domenii. Regele nu putea cere subsidii (impozite) Parlamentului decât în împrejurări excepționale, ca de exemplu în timp de război. Dacă cererile de subsidiere erau prea frecvente, apărea întotdeauna teama unei rebeliuni.

2. Administrația financiară

a) Instituțiile financiare: Trezoreria și Camera

Încă din secolul al XII-lea, centrul administrației financiare îl reprezenta trezoreria (*Exchequer*). Aceasta avea două funcții: să primească, să depoziteze și să elibereze bani sub formă de plăți și să supravegheze cheltuielile. Pentru a organiza acest departament și a preveni fraudele și delapidările exista o ierarhie complicată. Deși funcționa în chip onest și destul de bine pentru vremea aceea, sistemul își avea defectele sale. Era exasperant de încet și de greoi, fiind nevoie uneori de ani întregi pentru colectarea sumelor mari, iar reviziile contabile erau la fel de lente. Din cauza aceasta, regii din familia de York înființaseră Camera, ca departament financiar. Era un sistem mai puțin formal și mai flexibil, în parte pentru că nu fusese implicat prea multă vreme în finanțele regale și pentru că luase naștere din sistemul de audit folosit pe domeniile marilor nobili, care angajau funcționari denumiți „*receivers*" și revizori din personalul caselor lor, pentru a administra grupuri întregi de moșii, în special în lipsa lor. Eduard al IV-lea cunoștea această practică de pe domeniile casei de York, astfel încât când a devenit rege a aplicat-o și pe domeniile regale. Alegerea lui a căzut asupra Camerei Regale, cercul cel mai restrâns de slujitori cu

ajutorul cărora nădăjduia să poată exercita un control mai personal asupra evenimentelor. Henric al VII-lea nu a avut nici experiența și nici timpul pentru a promova această metodă – decizie pe care cu siguranță că a regretat-o mai târziu –, astfel că a lăsat trezoreria să își reia controlul asupra finanțelor. Totuși, încă din 1487, el a recunoscut că, în efortul de a-și concentra întreaga atenție asupra propriei siguranțe, neglijase să se îngrijească de domeniile sale, care „căzuseră în paragină". Registrele contabile stau mărturie în acest sens. Dacă în timpul lui Richard al III-lea ele aduceau un venit anual de 25 000 lire, în 1486 acesta scăzuse la numai 12 000.

Din 1487, Henric a început restaurarea sistemului Camerei, pentru a-l aduce la poziția de cea mai importantă instituție a administrației financiare. În 1490 acesta constituia din nou centrul de greutate al finanațelor regale, cu o cifră de afaceri de peste 100 000 lire anual. El se ocupa de transferul veniturilor provenite de pe domeniile coroanei, de profiturile din justiție, de dările feudale și de pensia franceză – în fapt, de toate sursele de venit cu excepția taxelor vamale și a fondurilor șerifilor (reprezentanții însărcinați cu menținerea legii și ordinii în provincii). Acestea rămâneau sub controlul trezoreriei, pentru că procesul de colectare necesita informații detaliate și o organizare complexă a personalului și datelor înregistrate, pe care șeful Camerei nu le avea la îndemână. Richard al III-lea pusese bazele reformei administrației financiare, iar Henric a reușit să îi continue activitatea cu ajutorul funcționarilor săi, dintre care mulți instruiți sub regimul yorkist.

Dezvoltarea Camerei până la statutul de tezaur național a dus automat la reorganizarea casei regale, locul unde se născuse Camera. Sectorul care a crescut cel mai mult în importanță a fost Camera Privată a regelui, compusă din slujitorii lui personali. Aceasta a preluat controlul asupra administrării casei regale și a cheltuielilor personale ale regelui, până acum responsabilitatea Camerei. Slujbașul cel mai însemnat al Camerei Private, Îngrijitorul Scaunului, a devenit al doilea om după administratorul Camerei, iar alți servitori cu ranguri mai mici, ca gentlemenii camerei de culcare, valeții și lacheii, au constatat că porțile avansării le erau deschise. Transformarea Camerei Private

este importantă, pentru că ea a continuat să joace un rol însemnat în guvernarea dinastiei Tudorilor în întregul secol al XVI-lea și mulți miniștri ai acestei guvernări s-au ridicat din rândurile ei.

Teoretic, personajul cel mai important din întregul sistem financiar era marele trezorier, dar acesta nu mai juca de mult decât un rol decorativ, titlul fiind atribuit în mod tradițional unuia dintre marii nobili, în mod onorific. Practic, administratorul Camerei devenise funcționarul cel mai însemnat din întregul sistem financiar al coroanei. Sub Henric al VII-lea, poziția a fost ocupată de doi dintre cei mai credincioși și mai eficienți slujitori, Sir Thomas Lovell (1485-1492) și Sir John Heron (1492-1521). Principalul avantaj al sistemului Camerei era că îi dădea regelui posibilitatea de a-și controla mult mai strict finanțele; și ceea ce îl făcea încă și mai avantajos era faptul că Henric a lucrat cot la cot cu ambii, verificând el însuși registrele și punând-și semnătura ca dovadă pe fiecare pagină. Cele două articole prezentate aici (vezi pagina 85) ilustrează felul în care a început să își modifice inițiala, poate sub imperiul grabei.

b) Personalul financiar

Natura personală a acestei forme revizuite de administrație financiară cerea loialitate, eficiență și integritate din partea acelora însărcinați, iar Henric alegea atent și era slujit cu credință. Sfetnicul cel mai apropiat în probleme bănești îi era Sir Reginald Bray, cancelarul ducatului de Lancaster și prieten bun. Bray atrăsese atenția regelui pe când deținea un post important între slujitorii din casa mamei sale. Fusese membru al Parlamentului și consilier apreciat, dar abia poziția de cancelar al ducatului de Lancaster, însărcinat să administreze unul dintre cele mai bogate și mai eficiente și, în consecință, unul dintre cele mai importante grupuri de domenii din țară, i-a atras luarea aminte a regelui. Puterea nu și-o datora funcției sale oficiale, ci faptului că se bucura de încrederea lui Henric – ilustrând în felul acesta încă o dată rolul personal al monarhului în procesul guvernării. Bray fusese acela care reinstaurase metodele de administrare eficientă în ducatul tulburat de mișcările civile din anii 1450 și de

actul uzurpator al lui Richard al III-lea. Pentru acest motiv Henric îi încredințase funcția de administrator al Camerei și sarcina de a introduce metode noi de audit financiar. Bray nu a lucrat izolat. El a colaborat strâns cu Heron și cu alți membri ai casei regale, mărind gradul de eficiență al sistemului prin întruniri frecvente dedicate dezbaterii conturilor Camerei.

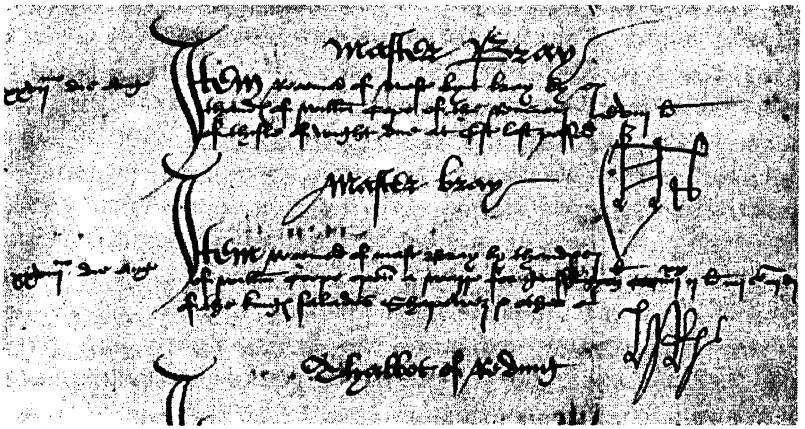

Master Bray

Tot așa la 27 august. Primit de către Master Bray 108 lire
din mâna lui William Coope de la Fiscul
insulei Wight, datorie de la Paștele trecut

Master Bray

Tot așa la 28 august. Primit de către Master Bray 1 382 lire
din mâna lui William Coope pentru 4 șilingi
salăți și altele și 3 dime

Chitanțe emise de Cameră, august 1492

3. Resursele financiare ale Coroanei

Istoricii fac adesea o distincție între două feluri diferite de venit pe care îl primeau regii acestei vremi. Ele sunt veniturile „ordinare", colectate în fiecare an, chiar dacă în cantități variabile, și cele „extraordinare", de cele mai multe ori sub forma unor subsidii hotărâte de Parlament și pe care regele le cerea supușilor săi, în general în caz de nevoie. Este important ca ambii acești termeni să fie clarificați pentru că ei sunt foarte frecvent utilizați, iar distincția este folositoare, pentru că are să ne ajute să facem diferența între veniturile controlate de rege însuși și cele pentru care depindea de consimțământul altora. Veniturile ordinare proveneau de pe domeniile Coroanei și din taxele vamale, dar includeau și profiturile obținute din actul justiției și taxele feudale de pe moșiile dăruite în schimbul serviciului militar. Cele extraordinare decurgeau din obligația supușilor de a-și ajuta regele la vreme de nevoie, ceea ce în secolul al XV-lea presupunea impuneri suplimentare aplicate printr-o hotărâre a Parlamentului. Ceva mai rar, ele includeau sumele datorate regelui ca stăpân feudal suprem, drept de care se bucurau toți ceilalți stăpâni feudali; aceste sume purtau denumirea de „ajutor feudal" și se puteau pretinde cu anumite ocazii. De exemplu, dacă regele cădea prizonier și pe capul lui se cerea o răscumpărare, el putea face apel să se strângă suma necesară pentru eliberarea sa. Tot în această categorie intrau sumele împrumutate de la supușii mai avuți, sau darurile primite de la alți șefi de state, adesea parte a câte unui tratat de pace obținut în condiții favorabile.

4. Veniturile ordinare

a) Domeniile Coroanei

Modalitatea principală în care Henric a făcut să crească venitul ordinar a fost mărirea profitului de pe domeniile Coroanei. Aceasta în parte printr-o mai eficientă administrare a acestor domenii, dar în principal prin faptul că, spre deosebire de Eduard al IV-lea, Henric

nu împărțea venitul cu familia și prietenii, păstrându-l în întregime pentru sine. Urcat pe tron la sfârșitul Războiului celor două roze, el moștenise toate domeniile aflate în posesia casei de York și Lancaster, inclusiv cele ale conților de Richmond, March și Warwick, ducatul de Lancaster și principatul Țării Galilor. La moartea mamei și a soției, moșiile lor i-au revenit tot lui. A îmbogățit Coroana și prin reversiuni – atunci când cineva murea fără să lase moștenitori, domeniile reveneau de drept regelui – și prin exproprieri, metodă de pedepsire frecvent utilizată de rege, care aducea ca profit Coroanei toate posesiunile aceluia acuzat de înaltă trădare. Henric a fost de la bun început conștient de valoarea pământului, îndemnându-și primul parlament, din 1486, să voteze legea reluării în posesie, care readucea Coroanei toate proprietățile împărțite după 1455; totuși, după ce și-a afirmat dreptul asupra lor, el nu le-a preluat efectiv pe toate.

Ducatul de Lancaster, care intrase între proprietățile Coroanei o dată cu Henric al IV-lea în 1399, a jucat un rol cheie în preschimbarea și modernizarea administrării restului domeniilor și constituie un bun exemplu pentru felul în care Henric al VII-lea a profitat din plin de această sursă de venit. Spre deosebire de alte grupuri de domenii ale Coroanei, ducatul își avea propria organizare, în jurul cancelarului, și adoptase metode noi de administrare cu mult înaintea altor nobili sau a regelui. La începutul domniei lui Henric, el aducea Camerei 650 lire, sumă care s-a înzecit până în 1509, sub îndrumarea abilă și mai zgârcită a lui Sir Reginald Bray. Eduard al IV-lea introdusese metode asemănătoare de administrare în restul domeniilor, ceea ce atrăsese o creștere a veniturilor pe care le aduceau, dar Henric cerea un grad de eficiență încă și mai mare. Conturile erau verificate riguros de către rege și perceptorii săi, iar responsabilii de pe fiecare moșie erau îndemnați să obțină profituri din ce în ce mai consistente.

Henric însă a aplicat și o politică diferită de a lui Eduard al IV-lea în ce privește pământul, în parte susținut de datele personale speciale. Avea prea puține rubedenii care să aștepte câștiguri de pe urma cuceririlor lui teritoriale. Nu avea frați; unchiul său, Jasper Tudor, murise în 1495, iar fiul cel mare, Arthur, în 1502. Astfel,

singurul rămas era prințul Henric. Regele nu avea favoriți și nici dispoziția pentru a împărți daruri suporterilor săi. De aceea, la moartea lui domeniile erau mai întinse decât niciodată. Administrația eficientă, o fire zgârcită și norocul au făcut ca venitul anual obținut de pe domeniile Coroanei să crească de la 29 000 lire la moartea lui Richard al III-lea, în 1485, la 42 000 lire în 1509.

b) Taxele vamale

La începutul domniei lui Henric, veniturile regelui proveneau în cea mai mare parte din taxe vamale, dar în 1509 sumele au fost depășite de cele obținute de pe domeniile Coroanei, rămânând totuși să furnizeze o treime din totalul veniturilor ordinare. Spre sfârșitul secolului al XV-lea, taxele principale erau pe lână, pielărie, pânzeturi și vin, dar multe dintre ele (ca de pildă taxa pentru pânzeturi) rămăseseră neschimbate din 1347. Sub Eduard, sumele colectate în medie pe an crescuseră, datorită încurajării comerțului și unei administrații mai severe, care a redus delapidările la toate nivelurile. Henric i-a urmat cu succes exemplul, blocând multe dintre portițele de scăpare oferite de sistem. De exemplu, din 1487, negustorilor care făceau comerț pe coastă, transportând mărfuri cu navele dintr-un port englezesc în altul, li s-a cerut să prezinte un certificat completat în primul port, care să specifice tranzacția și taxele achitate. În 1496, Henric a încercat să reducă din privilegiile obținute în trecut de negustorii străini. De două ori în decursul domniei a modificat rolul fiscal pentru taxele vamale ce se plăteau la Londra. Căile pe care a încurajat comerțul sunt prezentate la paginile 114-123. Cu toate acestea, în ciuda eforturilor lui Henric, venitul provenit din taxe nu a crescut prea mult. Registrele arată o sumă totală anuală de 33 000 lire pentru primii zece ani ai domniei și în jur de 40 000 lire după aceea. Aparent, contrabanda a continuat să înflorească, deși măsurile de control s-au înăsprit și nici chiar regele nu a reușit să manipuleze comerțul internațional, dependent de relațiile fluctuante și fragile dintre puterile europene, după voia sa.

c) Dările feudale

O altă parte a veniturilor Coroanei o constituiau dările feudale, plătite de cei care primiseră de la rege pământ, în schimbul serviciului militar. Era o rămășiță a vechiului sistem feudal, care nu dispăruse încă. Supușii dintâi (cei care își primiseră domeniile direct de la rege), aveau față de acesta, ca primul dintre stăpânii feudali, anumite obligații, aceleași pe care supușii lor le aveau față de ei. Între ele se număra tutela, prin care regele prelua controlul asupra domeniilor minorilor (cei prea tineri pentru a fi legal răspunzători de moștenirea ce li se cuvenea) în calitate de tutore, până când aceștia împlineau vârsta majoratului, reținând cea mai mare parte a profiturilor de pe moșiile lor. Dările feudale includeau de asemenea căsătoria (dreptul regelui de a încheia în numele moștenitoarelor și moștenitorilor celibatari căsătorii care să aducă un profit Coroanei), livreaua (plata pentru scoaterea domeniilor de sub tutelă) și amenda cunoscută sub numele de „descărcare", pe care regele o primea o dată cu transferul domeniilor prin moștenire. Henric era hotărât să aplice aceste drepturi tradiționale până la ultima consecință și să extragă din ele maximum de venit posibil. Inițial, sumele obținute din tutelă și căsătorie erau mici, ridicându-se doar până la 350 lire în 1487, dar după 1503 a fost numit un funcționar special (administratorul tutelelor regale) care să se ocupe de ele, ceea ce a dus la mărirea profiturilor la 6 000 lire în 1507.

d) Profiturile din justiție

Ca monarh, Henric era și șeful sistemului judiciar și în consecință îndreptățit la profiturile rezultate. Tribunalele aduceau bani în două feluri: prin taxele achitate pentru ordonanțele legale sau citații, necesare pentru deschiderea oricărui caz, și prin amenzile hotărâte ca pedepse. Primele aduceau un venit constant și nu de ignorat, dar sumele obținute prin cel de al doilea procedeu erau mult mai mari. După moartea lui Henric s-a afirmat că el pervertise sistemul legal acuzându-i pe cei care îl conduceau de delicte cu caracter proce-

dural, numai pentru a profita de amenzile care li se puteau impune. Se pare acum că aceste acuzații au fost false. Desigur, amenzile au constituit o parte substanțială a veniturilor lui Henric dar, deși considerabile, ele nu se aplicau decât în cazul delictelor grave. Nu există dovezi că majoritatea acuzaților ar fi fost altfel decât vinovați de lucrurile pentru care erau aduși în justiție. Este drept că cele mai multe încălcări aveau ca pedeapsă mai degrabă amenzile decât închisoarea sau execuția. Aceasta aducea Coroanei profituri mult mai ridicate, ca de exemplu în cazul rebelilor participanți la insurecția din Cornwall, în 1497. Chiar și în cazul abaterilor mărunte, Henric pare să fi pus pe primul plan câștigul financiar și, dacă nu a reînviat legi depășite numai pentru a profita de ele, el a exploatat din plin sistemul. Stă mărturie numărul mare de chitanțe de iertare pentru crime și alte cazuri asemănătoare în schimbul unor sume de bani, care ne-au parvenit până în ziua de astăzi. Exemplul contelui de Northumberland, căruia i s-a poruncit să achite 10 000 lire pentru că siluise o tânără aflată sub tutela regelui, a fost probabil o modalitate de compensare a pierderilor suferite de Coroană o dată cu ajungerea contelui la majorat! Un alt tip de pedeapsă aplicată de Henric inamicilor săi era confiscarea proprietăților în urma unei acuzații de înaltă trădare. Sir William Stanley a adus coroanei 9 000 lire bani gheață (venitul de pe domeniile sale) și câte 1 000 lire anual, după trădarea din 1495. Un singur parlament din tot cursul domniei a omis să decreteze vreo expropriere, iar numărul cel mai mare într-o singură sesiune a fost de 51.

5. Veniturile extraordinare

a) Subsidiile parlamentare

Veniturile extraordinare erau compuse din sumele parvenite coroanei în împrejurări speciale și în consecință cu un caracter neregulat. Ele decurgeau din obligația supușilor de a-și sprijini regele atunci când era amenințat interesul național. Spre sfârșitul Evului Mediu, forma

principală pe care o îmbrăca acest sprijin era o sumă hotărâtă de Parlament. Henric și-a folosit cu înțelepciune acest drept. Ca și urmașii săi din neamul Tudorilor, el nu impunea taxe noi decât atunci când era absolut necesar, temându-se că, în schimbul banilor, va fi nevoit să renunțe la libertatea de acțiune. În secolul al XV-lea regii din familia de Lancaster avuseseră dificultăți cu Parlamentul care, conștient de greutatea sa în negocieri, ceruse ca puterile regelui să se restrângă în schimbul subsidiilor acordate. De aceea, Henric a fost foarte prudent cu sumele pe care le cerea Parlamentului. A apelat însă la acest procedeu în 1487, pentru a achita cheltuielile impuse de bătălia de la Stoke, în 1489, pentru a intra în război cu Franța și în 1496, pentru a apăra tronul împotriva atacului scoțienilor și al lui Perkin Warbeck. Istoricii l-au acuzat că și-a înșelat supușii cerându-le bani pentru războaie care nu au avut loc niciodată, ca în 1496. Desigur, el a primit aprobarea Parlamentului de a colecta banii după ce invazia inițială a scoțienilor eșuase la trecerea graniței, dar se poate argumenta că era în continuare nevoie de fonduri, căci atacul putea fi reluat oricând. Problemele dinspre granița nordică au încetat, ce-i drept, dar o parte din bani au fost folosiți pentru reprimarea rebeliunii din Cornwall.

În mod obișnuit, taxa aceasta avea un caracter național și reprezenta a cincisprezecea și respectiv a zecea parte din veniturile mobile ale supusului în chestiune – a cincisprezecea la țară și a zecea în orașe. În funcție de cât era de mare suma de care avea nevoie regele, un singur parlament putea impune câteva asemenea tranșe. Rezultatele nu erau pe deplin mulțumitoare dat fiind că procentele erau stabilite pe baza unor date vechi de câteva sute de ani, nereprezentând nici pe departe bunurile impozitabile existente în țară. De aceea, în 1489, când a avut nevoie de 100 000 lire pentru finanțarea campaniei împotriva Franței, Henric a încercat o altă metodă – o formă de impozit pe venit, testată numai de două ori până atunci. Dar invenția a eșuat în bună parte, având ca rezultat numai o treime din suma anticipată. În consecință, în 1496 regele a revenit la metoda tradițională, lăsând în sarcina urmașilor săi dezvoltarea unui sistem mai eficient de impozitare directă.

b) Împrumuturile și benevolențele

În cazuri extreme, regele putea conta și pe împrumuturile de la supușii lui mai bogați. În 1496, strîns cu ușa de nevoia de bani pentru a-i înfrânge pe scoțieni și pe Warbeck, Henric a apelat la popor:

1 Este un lucru de o asemenea greutate și importanță, că nu putem să nu-l îndeplinim; și de aceea nici voi nu veți putea să nu vă îndepliniți partea... căci cu gândul bun și cu onoare ne cinstiți pe noi și țara aceasta; iar prin aceasta vă încredințați
5 siguranța și bunăstarea.

Erau cereri pe care poporul nu le putea refuza, chiar dacă în mod tradițional ele îmbrăcau forma unor „acorduri" între cele două părți. Aparent, cererile lui Henric au fost pentru sume modeste, fără a trezi resentimente, probabil și pentru că majoritatea împrumuturilor par să fi fost ulterior returnate. Probabil că nici nu avea altă soluție decât să le achite, în condițiile în care pretendenții la tron au rămas în libertate pentru cea mai mare parte a domniei lui! Supușii nemulțumiți că regele nu-și plătea datoriile ar fi putut foarte ușor să sprijine vreun rival care să râvnească la tron.

Benevolența era o chestiune diferită – un fel de împrumut forțat, pentru care nu se punea problema restituirii. Ea fusese introdusă de către Eduard al IV-lea în 1475, când se pregătea să invadeze Franța. Era o taxă generală, mult mai întinsă decât cincisprezecimea și zecimea. Supușilor li se cerea să contribuie la cheltuielile regelui ca semn al bunelor lor intenții într-o perioadă de criză și, dacă nu era folosită prea des, constituia o metodă eficientă pentru strângerea de fonduri. În 1491, Henric a impus un asemenea împrumut forțat, cu intenția de a traversa canalul; suma rezultată a fost de 48 500 lire, considerabil mai mare decât cea acumulată prin impozitarea directă. Comisarii regali s-au dovedit extrem de stricți în îndeplinirea atribuțiilor. O femeie care s-a oferit să plătească cinci din cele douăzeci de lire care îi reveneau a fost amenințată că va fi chemată în fața consiliului regal. Iată ce scrie Polydore Vergil despre benevolență, în 1491, în *Anglica Historia*:

În consecință, convocându-și consiliul format din nobili, Henric le-a cerut să hotărască asupra unei căi de a obține pentru această campanie atât oameni, cât și bani. Toți au căzut de acord cu motivele campaniei și și-au oferit serviciile. Lăudându-le hotărârea războinică, regele – pentru ca cei săraci să nu fie împovărați cu cheltuielile trupelor – a cerut bani numai bogaților, fiecare urmând să contribuie după puteri. Dat fiind că fiecare dintre ei avea responsabilitatea de a participa cu o sumă mai mare sau mai mică, acest fel de taxă a fost denumit „benevolență"; în aceasta, Henric îl imita pe regele Eduard al IV-lea, primul care a strâns bani de la oameni sub numele bunătății și al prețuirii. În procesul acesta s-a văzut bine cât de mult ținea fiecare la rege... căci se considera că acela care plătea mai mult era și cel mai sârguincios; numai că mulți au fost în taină nemulțumiți, drept care această metodă ar putea fi mai degrabă denumită „malvolență" decât „benevolență".

Marea Cronică a Londrei înregistrează următoarele în 1491:

Regele... a trimis după Primar [-ul Londrei] pe care l-a convins să îi cedeze, spre ajutor și dacă ajutorul îi era destinat, 200 lire. După care pildă ceilalți nu au putut decât să facă la fel... Benevolența aceasta s-a întins până într-atât asupra Orașului, că s-au strâns 9 682 lire, 17 șilingi și 4 dime. Pentru care mai târziu s-a numit malvolență, în loc de benevolență. Și regele a ospețit în multe comitate, pe la comisarii locului, și i-a îmbiat cu vorbe atât de înțelepte, că a fost răsplătit pe măsură cu supunere iubitoare. Și dreptate a avut să se bucure, căci în felul acesta a strâns mai mulți bani decât cu patru cincisprezecimi și cu mai puțină supărare din partea slujitorilor săi, căci darea aceasta nu au plătit-o decât oameni cu stare, iară cincisprezecimile cad pe capul celor sărmani, cărora le vine mai greu să dea șase pence decât le-a fost de data aceasta la șase nobili la un loc.

c) Taxele impuse clerului

Henric a primit sume substanțiale din partea Bisericii, chiar dacă mai mici decât aveau să colecteze monarhii de mai târziu, după Reformă, când Biserica a intrat sub controlul statului. În câteva ocazii, de obicei atunci când Parlamentul acorda un subsidiu, convocările (întruniri ale reprezentanților clerului din arhidiocezele de Canterbury și York) îi urmau exemplul cu propria lor contribuție. În 1489 aceasta a însumat 25 000 lire, pentru campania din Franța. Henric nu a fost străin nici de obiceiul renascentist al simoniei (vinderea posturilor în ierarhia bisericească), încasând o dată 300 lire pentru postul de arhidiacon de Buckingham. Ca mulți dintre predecesorii săi, și el a practicat obiceiul de a păstra vacante funcțiile de episcop o vreme înainte de a hotărî o nouă numire, pentru ca între timp să poată băga în buzunar venitul cuvenit. În urma unui număr mare de decese în rândul episcopilor în ultimii săi ani de domnie, Henric s-a ales în felul acesta cu peste 6 000 lire pe an. Este adevărat însă că nu a exploatat această posibilitate la fel de mult ca unii dintre contemporanii săi din alte țări; dacă alții lăsau locurile vacante ani de zile, el a făcut-o doar rareori pe o perioadă mai mare de 12 luni.

d) Obligațiile feudale

Un alt tip de venit extraordinar este cel legat de obligațiile feudale. Ca cel dintâi dintre stăpânii feudali, regele avea dreptul să ceară sprijin financiar în ocazii speciale, ca ridicarea fiului său mai vârstnic la rangul de cavaler, căsătoria fiicei mai mari și răscumpărarea propriei persoane în timp de război, ceea ce, din fericire, nu a fost cazul. Conform unui alt obicei medieval, putea de asemenea să impună tuturor acelora care aveau un venit mai mare de 40 lire să devină cavaleri, pentru a forma cavaleria care să lupte pentru el în război. Henric a făcut uz de toate aceste drepturi, colectând chiar, în 1504, 30 000 lire pentru atribuirea aceluiași rang fiului său Arthur, cu 15 ani mai înainte, chiar dacă prințul între timp decedase, și pentru căsătoria prințesei Margareta cu regele Scoției, eveniment petrecut în 1502! Actul spune următoarele:

După cum Regele și Stăpânul nostru Suveran este îndrituit să ceară de două ori ajutor potrivit după legile acestei țări, o dată pentru ridicarea la rangul de cavaler a nobilului prinț, primul născut, Prințul de Wales, decedat, Dumnezeu aibă în pace sufletul lui, și a doua oară pentru căsătoria nobilei prințese, prima născută, Prințesa Margareta, acum căsătorită cu Regele scoțienilor; de asemenea, pentru că Înălțimea sa a suferit și făcut cheltuieli mari și nemărginite pentru a apăra această țară, ca și pentru o pace sigură și nesfârșită cu țara Scoției... Comunele acestui Parlament s-au întrunit, luând în considerare împrejurările și ajutoarele și dacă ele trebuie acordate... și cu umilință a hotărât să roage pe Înălțimea sa să primească suma de 40 000 lire... De asemenea, Înălțimea sa... mulțumit de oferta susnumită, făcută cu dragoste de supușii săi... a iertat, înapoiat și eliberat suma de 10 000 lire... rămânând să primească doar 30 000 lire pentru a-și acoperi în mod mulțumitor cheltuielile...

e) Pensia franceză

Ca parte a tratatului de la Étaples din 1492, Henric a negociat o pensie din partea regelui Franței, o strategie similară cu cea a lui Eduard al IV-lea. Practic, amândoi s-au lăsat mituiți de către omologii lor francezi pentru a-și retrage trupele de pe teritoriul francez. Lui Henric i s-au promis 159 000 lire drept compensație pentru cheltuielile de război, plătite în tranșe anuale de aproximativ 5 000 lire. Ceea ce constituia, evident, un adaos binevenit la sumele aflate la dispoziția regelui.

f) Obligațiile și zălogurile

i) Definiții

Prin sistemul de obligații și zăloguri, Henric a exploatat o altă sursă de venit extraordinar. În termeni generali, este vorba despre obiceiul de a-i forța pe supuși să depună la dispoziția Coroanei câte o sumă ca garanție a viitoarei lor bune purtări. Între cele două există o dife-

rență subtilă. Obligațiile erau contracte scrise prin care semnatarii se legau să îndeplinească o anumită acțiune sau să achite o anumită sumă în cazul în care nu își îndeplineau promisiunea. Zălogurile erau recunoașteri formale ale unor datorii sau obligații deja existente. Obligațiile erau folosite deja de multă vreme, ca o condiție pentru numirea în funcții oficiale, în special a personalului din vămi, dar spre sfârșitul secolului al XV-lea utilizarea lor s-a extins și la persoane particulare, ca modalitate de asigurare a păcii și a loialității față de guvernare. Sub Henric, zălogurile au devenit formula obișnuită de asigurare a plăților legale către Coroană. Interesul regelui față de aceste chestiuni era atât de mare, încât nici un contract nu se încheia fără aprobarea lui explicită. Aproape imediat după Bosworth, el i-a cerut vicontelui Beaumont de Powicke 10 000 lire și o sumă similară contelui de Westmorland, ca garanție a loialității lor viitoare. Cele mai multe dintre aceste tranzacții încheiate cu regele erau pure chestiuni de rutină, ca cele ale negustorilor care își amânau plata taxelor vamale. Altele erau oarecum dubioase, în ciuda cauzelor lor legale – ca de exemplu zălogurile care acopereau amenzile substanțiale hotărâte de tribunale; dar obiceiul a devenit de-a dreptul îndoielnic în cazul delincvenților eliberați din închisoare sau al sumelor plătite pentru iertarea criminalilor. În cel mai bun caz, și cu siguranță în primii și cei mai nesiguri ani de domnie, acest instrument financiar de presiune a reprezentat o modalitate eficientă de restabilire a legii și ordinii și dovezile ne arată că în cele mai multe cazuri Henric nici nu a fost nevoit să colecteze sumele în întregime pentru a se asigura că supușii săi îi respectă dorințele. Gradul de moralitate al acestui obicei este însă discutabil.

ii) Henric a exploatat acest expedient financiar?

În prima decadă a domniei sale s-au încasat 191 de obligații, deși această politică este în mod obișnuit asociată cu ultimii ani ai regelui. Creșterea activității este bine reflectată de faptul că chitanțele au crescut de la 3 000 lire în 1493 la 35 000 lire în 1505. Cei care rămâneau în urmă cu plățile erau urmăriți de funcționarii regelui, mai ales o dată cu creșterea

în importanță a Învățatului Consiliu în ale Legii (vezi pagina 69), în a cărui sarcină a căzut impunerea și evaluarea obligațiilor și a zălogurilor. Învățatul Consiliu a devenit foarte temut datorită eficienței cu care cei doi reprezentanți ai săi, Empson și Dudley, îi urmăreau pe rău platnici. Într-adevăr, după sosirea lui Dudley activitatea Consiliului s-a triplat! Profesorul Lander notează că, din 62 de familii nobiliare existente în perioada domniei lui Henric, 46 s-au aflat într-un moment sau altul la mila lui, din punct de vedere financiar: 7 cu domeniile confiscate, 36 legate prin obligații sau zăloguri și 3 prin alte mijloace. Din astfel de dovezi unii istorici au tras concluzia că interesul principal al lui Henric în utilizarea obligațiilor și zălogurilor a fost să își umple sipetele și în felul acesta reputația de avar i-a crescut, mai ales legată de ultimii ani de domnie. Dar chitanțele ne spun mai mult decât atât, ca în cazul contelui de Northumberland. Dudley înregistrează intenția regelui de a-l obliga pe conte să plătească numai 2 000 lire, deși inițial acesta se angajase cu mult mai mult. Ceea ce pare să însemne că în realitate Henric era interesat să se asigure de loialitatea supușilor săi amenințându-i cu ruina, mai degrabă decât să își mărească propriul venit.

Reputația rapacității sale se datorează lui Polydore Vergil, care, după ce a vizitat Anglia pentru a colecta taxele papale, scrie în *Anglica Historia*:

> Regele dorea să îi țină pe toți supușii ascultători prin frică și considera că, ori de câte ori aceștia îi încălcau poruncile, o făceau împinși de averea lor prea mare... Toți acești supuși care erau oameni cu stare, când erau găsiți vinovați, erau pedepsiți cu asprime printr-o amendă care îi sărăcea nu numai pe ei, ci și pe urmașii lor, pentru ca populația să nu se mai poată răscula atât de ușor și pentru ca poruncile să nu-i mai fie încălcate.

Descriind ultimii ani ai domniei, Vergil spune că oamenii „credeau că suferă nu pentru propriile greșeli, ci pentru lăcomia monarhului". Dar poate că este vorba despre mai mult decât simpla lăcomie. După

moartea prințului Arthur, în 1502, urmată la scurtă vreme de cea a soției sale, Henric trebuie să fi simțit că viitorul dinastiei era amenințat. Politica prin care nobilii deveneau tot mai dependenți de el din punct de vedere financiar constituia o încercare de a evita aceasta. Istoricii continuă să dezbată acuzațiile de rapacitate aduse acțiunilor lui. Concluziile principale la care au ajuns sunt că nu există nimic neobișnuit în modul de colectare a venitului ordinar și că, mai degrabă, acesta ar putea fi descris ca relaxat, exceptând taxele vamale. Pe de altă parte, este limpede că, în ceea ce privește venitul extraordinar, regele și-a impus prerogativele feudale în mod energic și, chiar dacă teoretic totul s-a făcut în limitele legii, practic acestea au fost forțate dincolo de ceea ce ar putea fi considerat un nivel normal. S-a spus că, în felul în care s-a folosit de obligații și zăloguri, Henric s-a făcut vinovat de exploatarea nerușinată a sistemului, mai ales după anul 1502. Chiar dacă atitudinea sa ar putea fi scuzată în parte de faptul că sumele întregi nu se colectau decât rareori, din chitanțe reiese clar că ele erau totuși imense. Lucru confirmat și de mărturia lui Edmund Dudley la scurtă vreme după arestarea sa și înainte de a fi executat, la urcarea pe tron a lui Henric al VIII-lea. Declarația sa enumeră 84 de cazuri în care, după părerea sa, acuzații fuseseră pe nedrept obligați să plătească. Dudley nu intenționase în mod special să îl discrediteze pe Henric, ci să refacă reputația acelor „oameni nedreptățiți de Înălțimea sa, împotriva legii", căutând astfel „ajutor și iertare pentru sufletul regelui mort". El a găsit chiar scuze pentru stăpânul său.

1 Era împotriva rațiunii și a conștiinței, chestiunea obligațiilor considerate datoria perfectă: eu cred că, în sinea lui, nici nu a intenționat să le folosească, atât erau de multe. [Iată câteva exemple:]
Tot așa Sir Nicholas Vaux și Sir Thomas Parr au plătit 9 000
5 mărci pentru o acuzație foarte subțire.
Tot așa abatele de Furness și-a plătit greu iertarea, căci a achitat și trebuia să achite 500 lire pentru o chestiune minoră.
Tot așa un biet gentilom din Kent pe nume Roger Appleton a achitat 100 lire pentru un lucru neadevărat.

10 Tot așa doctorul Horsey a stat vreme îndelungată la închisoare și a achitat 100 lire, după părerea mea pe nedrept.

Exemplele acestea și altele asemănătoare par să îl acuze pe rege pentru că, aparent, Dudley nu mai avea nici un motiv să mintă. Poate dovada finală a adus-o Henric însuși, atunci când, în testamentul său, a cerut o comisie care să cerceteze:

1 Împrejurările dacă un om, de orice rang ar fi el, va dovedi în urma unei plângeri adusă în fața executorilor noștri că i s-a făcut vreo nedreptate de către noi, sau din porunca noastră, cu intenția sau cu mijloacele noastre, sau că noi deținem bunuri
5 sau moșii care de drept ar fi ale lui.

Sigur este că Henric al VIII-lea nu a făcut nimic pentru a pune capăt acuzațiilor exagerate apărute la adresa deprinderilor financiare ale tatălui său, după moartea acestuia. Și care au întărit și mai mult reputația de avar a lui Henric al VII-lea.

6. Cât de rapace a fost Henric al VII-lea?

Disputele asupra acestei teme continuă. Nimeni nu poate spune că nu s-a folosit de multe dintre metodele aflate la dispoziția sa pentru a-și consolida poziția financiară. Prin comparație cu cei care l-au precedat și cu aceia care aveau să îi urmeze, el pare să fi fost obsedat de bani. Metodele severe au devenit în mod normal subiect de cercetare pentru generațiile care au venit după el. Ca rezultat, reputația lui se aseamănă, atât pentru contemporanii lui cât și pentru istorici, cu cea a claselor industriale noi și îmbogățite ale secolului al XIX-lea. Datorându-și averea comerțului, ele au fost botezate batjocoritor de către reprezentanții proprietarilor de pământ: *nouveau riche.* În mod asemănător, în secolul al XVI-lea interesul activ pentru bani era considerat de prost gust, mai ales dacă erai rege! Și totuși, faptul că Henric s-a străduit într-o asemenea măsură să mărească gradul de

independență financiară a monarhului s-a dovedit a fi spre binele Angliei, asigurând continuarea unei guvernări puternice și stabile.

Este greu de evaluat venitul anual total al lui Henric, dat fiind că nu s-a completat niciodată o declarație exhaustivă. Putem fi siguri însă că afirmația lui Bacon că regele acumulase o avere de aproape două milioane de lire este o exagerare grosolană! Spre sfârșitul domniei, venitul său anual se ridica la aproximativ 113 000 lire, dovadă a succesului în domeniul financiar. Dar bijuteriile și armurile pe care le-a lăsat (echivalentul contemporan al unui cont în bancă) nu reprezintă mai mult decât venitul pe doi ani. De asemenea, nu trebuie să uităm că, prin comparație cu vecinii săi europeni, coroana engleză era relativ săracă; regele Franței, de pildă, primea aproximativ 800 000 lire pe an. Dar Henric făcuse un pas în plus față de predecesorii lui yorkiști: nu numai că redresase solvabilitatea coroanei dar, acordând atenție detaliilor, dăduse avânt și eficiență vechilor instituții financiare. În cele din urmă, mărind venitul anual dăduse coroanei un grad mult mai mare de libertate atât acasă, cât și dincolo de granițe.

Să luăm notițe despre *„Politica financiară"*

Capitolul de față și-a propus să arate i) care erau resursele financiare ale Coroanei la urcarea pe tron a lui Henric al VII-lea, ii) zonele în care el a făcut modificări substanțiale și iii) măsura în care, până la sfârșitul domniei, a făcut să crească venitul anual al Coroanei.

Atunci când luați notițe, rețineți acuzațiile care i s-au adus lui Henric în decursul secolelor, cum că și-a exploatat în mod nedrept sursele de venit pentru a îmbogăți coroana pe socoteala supușilor. Va trebui să apreciați validitatea acestor critici. Următoarele titluri, subitluri și întrebări vă vor fi de folos:

1. Introducere
1.1 De ce a considerat Henric atât de importantă îmbunătățirea situației financiare a Coroanei?

1.2 Cum a interpretat istoria calitățile de om de afaceri ale lui Henric?
1.3 Care au fost piedicile întâmpinate de Henric în politica sa financiară?
2. Administrația financiară
2.1 Instituții financiare: visteria și Camera. Care erau neajunsurile utilizării visteriei? De ce a făcut Henric din Cameră cel mai important departament financiar al Coroanei?
2.2 Personalul financiar: La ce foloseau trezoreria și Camera? Care era ierarhia administrației financiare? Cum altfel a fost reorganizată casa regală? După ce criterii își alegea Henric reprezentanții financiari?
3. Resursele financiare ale Coroanei
3.1 Ce se înțelege prin venit ordinar și extraordinar?
4. Venitul ordinar
4.1 Domeniile Coroanei: Care a fost rolul lor în mărirea venitului ordinar al lui Henric?
4.2 Taxele vamale: de ce Henric nu putea crește decât într-o măsură limitată veniturile provenite din taxele vamale?
4.3 Dările feudale: Ce erau ele? Cum a mărit Henric profitul obținut din ele?
4.4 Profiturile din justiție: Ce înseamnă ele? De ce și-a câștigat Henric reputația că le-a exploatat?
5. Venitul extraordinar
5.1 Subsidiile parlamentare; de ce era nevoit regele să ceară bani Parlamentului? Cum s-a folosit Henric de această instituție?
5.2 Împrumuturile și benevolențele: Cu ce ocazii le-a cerut Henric?
5.3 Taxele impuse clerului; când putea cere regele aceste taxe? Henric a fost mai aspru decât predecesorii săi în tratamentul acordat Bisericii?
5.4 Obligațile feudale; ce erau ele? Cum s-a folosit Henric de ele?
5.5 Pensia franceză; pentru ce a primit-o Henric? Cât de utilă i-a fost?
5.6 Obligațiile și zălogurile; ce se înțelege prin acești termeni? De ce a fost Henric acuzat că și-a exploatat supușii prin intermediul obligațiilor și al zălogurilor?
6. Concluzie; cât de rapace a fost Henric?

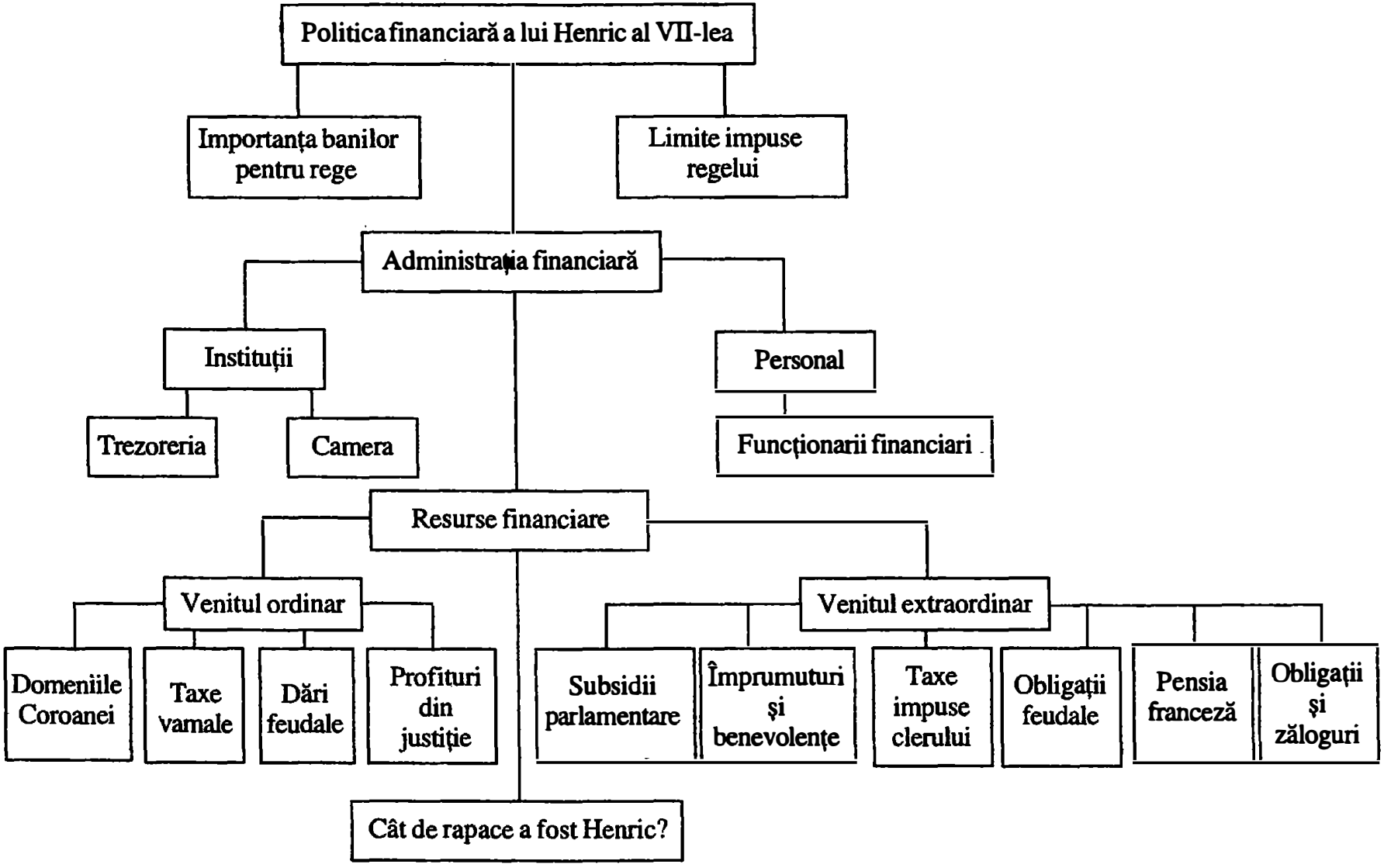

Rezumat – Politica financiară

Să răspundem la întrebări eseu despre *„Politica financiară"*

Politica financiară a lui Henric al VII-lea rămâne unul dintre subiectele preferate de examinatori. Ea poate apărea separat, sau într-o întrebare care să ceară o evaluare a întregii domnii. Studiați următoarele întrebări:

1. Cum a reușit Henric să moară solvabil?
2. „Henric al VII-lea a exploatat în mod deliberat drepturile Coroanei pentru a o face din nou bogată și puternică." Argumentați adevărul acestei afirmații și apreciați măsura în care regele a reușit să facă ceea ce și-a propus.
3. Argumentați opinia conform căreia „Henric al VII-lea a vindecat numai slăbiciunea primară a monarhiei engleze, sărăcia ei".

Prima întrebare pare – și într-o oarecare măsură și este – lipsită de capcane. Este însă foarte ușor să cădeți în cursă și să compuneți o narațiune lineară, descriind în detaliu politica financiară a regelui. Lucrul acesta nu vă va aduce o notă foarte bună! Acum, amintindu-vă modul în care am selectat cuvintele cheie pentru întrebările eseu în capitolele anterioare, faceți același lucru și cu cel de față. Astfel veți ajunge la miezul problemei și veți putea să faceți o analiză, nu o descriere a politicii în acest domeniu.

Întrebarea a doua utilizează un citat. Este o modalitate obișnuită de a stabili premisele unui eseu. Nu vă speriați, fiindcă nu sunt atât de grele pe cât par. Mai întâi, trebuie să identificați cuvintele cheie ale citatului. Adesea este utilă o reformulare a lui, cu cuvintele proprii. Apoi identificați scopul întrebării. Veți vedea că în acest caz vi se cere să faceți două lucruri – să „argumentați adevărul acestei afirmații" și să „apreciați măsura în care regele a reușit să facă ceea ce și-a propus". Puteți aborda această întrebare în mai multe feluri: fie luând în considerare cele două părți separat, fie luând fiecare aspect relevant, raportându-l la citat și apreciind imediat măsura succesului.

A doua modalitate cere un plan mai atent elaborat, dar este adesea mai eficientă.

Citiți atent întrebarea a treia. Este o altă „întrebare-afirmație provocatoare", cu un citat care trebuie analizat. Va trebui să concludeți rapid că nu este vorba numai despre finanțe. Reformularea întrebării cu cuvintele voastre vă va ajuta să vedeți aceasta. După cum vă va ajuta și să identificați cele trei aspecte pe care examinatorul dorește să le audă de la dumneavoastră. Care sunt ele?

Întrebări bazate pe izvoare despre *„Politica financiară"*

1. Chitanțe ale Camerei, august 1492

Priviți copia chitanțelor Camerei cu semnătura nouă și cea veche a lui Henric (pagina 85). Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Era neobișnuit ca un rege să semneze el însuși registrele. Dați posibile motive pentru care Henric a făcut acest lucru.
b) În ce fel se modifică semnătura lui Henric?
c) De ce credeți că și-a schimbat Henric felul în care își trasa inițiala?
d) Priviți ultimul articol semnat. Pentru ce a plătit William Coope 1 382 lire 4 șilingi și 3 dime?

2. Impunerile extraordinare

Citiți fragmentul din *Anglica Historia* a lui Polydore Vergil despre benevolențele din 1491 (pagina 93), fragmentul din *Marea Cronică a Londrei* (pagina 93) și Actul pentru ajutor feudal din 1504 (pagina 95). Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Explicați pe scurt:
   i) „această campanie"
   ii) „de două ori ajutor potrivit"
b) Care era diferența între benevolențe și ajutorul feudal cerut de rege?

c) De ce a acceptat Henric numai 30 000 din cele 40 000 lire oferite de Camera Comunelor în 1504?
d) Cât sunt de utile aceste documente istoricului care evaluează reacția oamenlor la benevolențe și la ajutorul feudal?
e) S-a spus că Henric a exploatat în mod profitabil dreptul său ca rege de a impune taxe extraordinare în situații speciale. Cum argumentează această afirmație sursele prezentate și altele pe care le cunoașteți?

3. Reputația de avar a lui Henric

Citiți pasajul din *Anglica Historia* a lui Polydore Vergil (pagina 97), fragmentul din depoziția lui Edmund Dudley (paginile 98-99) și cel din testamentul lui Henric (pagina 99). Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Explicați afirmația: „Regele dorea să îi țină pe toți supușii ascultători prin frică".
b) După părerea lui Vergil, de ce își pedepsea Henric supușii recalcitranți aplicându-le penalizări financiare?
c) Cum îl scuză Dudley pe rege pentru că folosea obligațiile? Vergil este de acord cu această explicație? Argumentați-vă răspunsul.
d) Ce dovedesc cazurile citate de Dudley în legătură cu utilizara obligațiilor de către rege?
e) Luând în considerare toate trei citatele, apreciați importanța lor relativă ca dovezi ale modului în care Henric a exploatat această sursă de impuneri extraordinare. Comentați atât măsura în care vă puteți încrede în ele, cât și faptul că sunt sau nu complete.

CAPITOLUL 5

Economia

1. Societatea rurală

În decursul Evului Mediu târziu, Anglia era în cea mai mare parte agrară, cu 90 la sută din populație trăind de pe urma pământului. Marea Ciumă de la mijlocul secolului al XIV-lea redusese populația cu aproape o treime. Alte epidemii de ciumă, mortalitatea infantilă ridicată și ravagiile Războiului de o sută de ani și ale Războiului celor două roze continuaseră să o decimeze: astfel, populația Angliei, de aproape șase milioane de locuitori în 1300, ajunsese la aproximativ un milion și jumătate în 1450. Totuși, către 1480 cifrele începuseră să crească încet, deși încă fluctuau în urma câte unui an cu recolte slabe sau a câte unei epidemii.

Istoricii au căzut de acord că evenimentele de la finele secolului al XIV-lea și din secolul al XV-lea au schimbat în mod fundamental structura socială a țării. În Evul Mediu, societatea era văzută ca o piramidă de ranguri, venituri și ocupații. În vârful ierarhiei stăteau grupările elitelor: lorzii temporalului și ai spiritualului, baronetii, cavalerii, micii nobili rurali și gentilomii. Urmau aceia care se distingeau prin ocupații: clerul, avocații, negustorii și meșteșugarii. Venea în fine grupul cel mai de jos și cel mai mare, al acelora care nu aveau nici avere, nici statut social important: muncitorii manuali, soldații obișnuiți, săracii și cerșetorii. Această structură piramidală era susținută ferm de sistemul feudal înființat o dată cu cucerirea normandă. Cei mai mulți dintre țărani erau șerbi dependenți în mod legal de stăpânii lor, cei care le asigurau supraviețuirea. Aceștia nu aveau nici o speranță

să își recapete vreodată libertatea. Să vedem acum în ce fel a început să se modifice situația către sfârșitul secolului al XV-lea.

Impactul Marii Ciume și împuținarea rezultată a populației a dus la un relativ declin economic al proprietarilor de pământ. Unii au fost nevoiți să își vândă sau să închirieze o parte a moșiilor, ceea ce a avut ca rezultat apariția unei piețe a pământului, pus la dispoziția unei mai numeroase părți a societății. Aceasta a dus la extinderea elitelor, devenite mai puțin exclusiviste. Ele s-au împărțit în două categorii: nobilii, al căror rang îi așeza imediat după rege, și un grup social nou, denumit „gentry", grupul de elită inferior. Criza economică a avut un efect profund și asupra țăranilor de la baza ierarhiei sociale. Declinul puterii economice a proprietarilor de pământ a constituit prima fisură în sistemul feudal. La începutul secolului al XVI-lea șerbia era aproape inexistentă, iar țăranii erau liberi să se miște dintr-un loc în altul după bunul plac. Unii au profitat de faptul că puteau cumpăra pământ și au devenit fermieri. Acești țărani mai înstăriți erau cunoscuți sub numele de „yeomeni". Alții și-au păstrat micile economii, suplimentându-și veniturile prin lucrul, o parte a timpului, pe la ferme. Iar alții au profitat de salariile crescute ca rezultat al reducerii forței de muncă și s-au angajat. Elementul acesta al posibilității de alegere pus la dispoziția claselor de jos, născut dintr-o mobilitate geografică crescută, a reprezentat schimbarea cea mai însemnată în societatea secolului al XV-lea.

2. Împrejmuirile

În Evul Mediu, terenurile erau cultivate în multe zone pe baza unui sistem de câmp deschis. În jurul fiecărui sat erau trei câmpuri deschise, tăiate în fâșii și împărțite între țărani. Cultivarea se făcea prin rotație, pentru ca solul să nu secе. Exista și o bucată de teren comun, unde sătenii își duceau animalele la pășune. Spre sfârșitul secolului al XV-lea, acest obicei a început să fie înlocuit în multe zone cu împrejmuirea. Aceasta reprezenta închiderea cu un gard a unor bucăți de teren și abolirea tuturor drepturilor comune asupra lor. Terenul

intra astfel în responsabilitatea proprietarului său individual, care îl putea utiliza după bunul plac, în timp ce în cazul câmpului deschis deciziile asupra cultivării pământului se luau colectiv de către toți aceia care îl lucrau.

Avantajele împrejmuirii erau mai evidente în districtele unde terenul se preta pentru creșterea oilor, decât în cazul terenurilor arabile. Împrejmuirile puteau diviza câmpul în porțiuni înconjurate complet de garduri, ceea ce pentru câmpul deschis nu era cu putință. Apoi se putea, de pildă, practica creșterea selectivă a animalelor, iar oamenii puteau experimenta tehnici proprii, fără a fi împiedicați de vecinii mai prudenți. Lucru mai cu seamă valabil în regiunile din centrul țării, unde fermierii mai beneficiau încă de trecerea de la cultivarea terenurilor arabile la păstorit. Dar și problemele apărute ca rezultat al împrejmuirii aveau să fie mai evidente aici.

Împrejmuirea a adus dezavantaje serioase pentru unele secțiuni ale comunității. Putea atrage evacuarea familiilor incapabile să își dovedească dreptul legal asupra unei părți a terenului care urma să fie împrejmuit, sau pierderea dreptului de a folosi pășunea comună sau pădurea pentru lemne de foc. John Hales, un comisar însărcinat cu împrejmuirile în timpul domniei lui Eduard al VI-lea, făcea o distincție clară între împrejmuirile corecte și cele incorecte, în declarația dată în fața judecătorilor care se ocupau de investigarea problemei în 1548:

> Dar mai întâi să vă lămuresc ce se înțelege prin acest cuvânt, „împrejmuire". Ea nu se dărâmă acolo unde omul și-a înconjurat cu gard sau gard viu propriul său pământ, acolo unde nimeni altcineva nu are drepturi. Căci asemenea împrejmuire este avantajoasă pentru comunitate... dar se ia înapoi acolo unde omul a luat și îngrădit pământul altuia, sau a dărâmat case sau acareturi sau a schimbat terenul din arătură în pășune.

Împrejmuirea a constituit o problemă extrem de disputată la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, iar regele și Parlamentul au primit numeroase petiții împotriva ei. S-a scris și

multă literatură de agitație pe tema aceasta. Cel mai cunoscut exemplu în domeniu este în *Utopia* lui Sir Thomas More, publicată în 1516:

> ... Oile pe care le știam atât de blânde și cuminți, și care mâncau atât de puțin, acum... au devenit devoratoare atât de sălbatice, că mănâncă... pe oamenii înșiși. Consumă... câmpuri întregi, case și orașe... Pentru ca un singur uliu lacom și nesătul să-și poată înfăptui gândul, acoperind multe mii de acri și îngrădindu-i cu un singur gard de scândură sau de tufe, gospodarii azvârliți afară din (casele) lor... trebuie să plece, biete suflete năpăstuite, bărbați, femei... copii, văduve... și întreaga lor gospodărie săracă în bunuri dar bogată la număr, căci agricultura cere multe brațe. Și pleacă greu... din casele... lor, fără un loc unde să pună capul... Și toate lucrurile gospodăriei... sunt obligați a le vinde pe nimic. Și, după ce umblă prin țară până au cheltuit tot, ce mai pot face decât să fure, și apoi pe bună dreptate... să atârne în streang sau să cerșească. Dar și atunci vor fi zvârliți în închisoare ca vagabonzi, pentru că umblă de colo-colo și nu muncesc... Și de aceea hrana în multe locuri a devenit așa de scumpă.

S-au compus și poezii populare împotriva împrejmuirilor, ca aceasta, datând din 1496:

> Pământul ce-a fost liber s-a legat
> Și dreptul nostru-al tuturor furat
> Căci țarina ce la recoltă sta întinsă
> E-acum împrejmuită și în garduri prinsă.

Istoricii de astăzi au ajuns însă la concluzia că problema împrejmuirilor nu a fost atât de gravă pe cât s-a crezut. Nici chiar în centrul țării, unde concentrarea a fost cea mai mare, nu s-au împrejmuit mai mult de trei procente din regiune. Mai întâi, ea se practica de secole înaintea lui Henric al VII-lea, deci problema nu era nouă. Apoi, în secolul al XV-lea, când populația era puțin numeroasă și

forța de muncă redusă, mulți dintre proprietarii de pământ trecuseră la creșterea animalelor ca unică modalitate viabilă de folosire a acestuia, dat fiind că nu puteau recruta suficiente brațe de muncă pentru pentru a face agricultură pe el. În al treilea rând, în cea mai mare parte, împrejmuirile s-au făcut cu consimțământul atât al proprietarului, cât și al chiriașului. Astfel încât atât de deplânsa nedreptate a împrejmuirilor trebuie să își păstreze proporțiile. Au fost cazuri în care ea a dus într-adevăr la evacuări, la depopularea satelor și la cazuri ocazionale de vagabondaj, dar dimensiunile lor au fost mult exagerate. Împrejmuirea incorectă era destul de rară și, în cea mai mare parte, cazurile mai grave se petrecuseră înainte de urcarea lui Henric al VII-lea pe tron. Unirea fermelor – prin care două sau mai multe ferme se combinau pentru a obține o unitate mai economică – a devenit practica cel mai des asociată cu împrejmuirea și nu rareori confundată cu ea, chiar și de către contemporani. Acest lucru a avut desigur un efect negativ asupra societății rurale, prin faptul că a avut drept consecință evacuările și familiile rămase pe drumuri.

Desigur, guvernările timpului nu dispuneau de avantajele cercetării istorice și nu au reușit să distingă între problemele născute în urma împrejmuirilor și cele rezultate din unirea fermelor. Parlamentul lui Henric a aprobat prima lege împotriva împrejmuirilor în 1489, chiar dacă termenii săi erau motivați de dorința de a proteja interesele Coroanei mai degrabă decât pe acelea ale oamenilor afectați de schimbări. Legea avea ca obiect special insula Wight, pe motiv că depopularea ei constituia o amenințare la capacitatea de apărare a țării. În același an, a fost aprobată o altă lege cu un caracter mai general, predecesoarea legislației din timpul domniilor următoare. Deși temenul de împrejmuire nu apare în textul ei, în prefață se critică transformarea terenurilor de la agricultură la păstorit, decăderea satelor, bisericilor și apărării, ca și șomajul, acuzat de dispariția legii și a ordinii. Într-o încercare de prevenire a depopulării, legea interzicea distrugerea caselor legate de 20 sau mai mulți acri de pământ. Lucru niciodată aplicat efectiv, pentru că el fusese lăsat în răspunderea proprietarilor de moșii, aceiași oameni care urmau să beneficieze de

pe urma acțiunilor pe care legea dorea să le împiedice. Chiar dacă ea ilustrează deruta în practicarea împrejmuirilor, legea dezvăluie cel puțin faptul că guvernarea lui Henric începea să își asume o oarecare responsabilitate în rezolvarea problemelor sociale, în ciuda faptului că nu îi înțelegea corect cauzele.

3. Industria

Producția de postav din lână devenise industria principală a țării în secolul al XV-lea, compunând aproape 90 la sută din exporturile englezești. Această activitate a acoperit în parte rana deschisă de trecerea de la agricultură la păstorit, pentru care comerțul cu postav era principalul responsabil. Inițial, lâna englezească fusese exportată brută. Era de cea mai bună calitate și de aceea la mare preț pe piețele europene. Regii englezi au înțeles rapid avantajele ce decurgeau de aici și au impus taxe mari pe exportul ei. La începutul domniei lui Henric, exportul de lână brută se înjumătățise, depășit de exportul de postav. Datorită succesului industriei producătoare de postav se pierde adesea din vedere faptul că Anglia era o țară relativ înapoiată din punct de vedere tehnologic, conform standardelor continentale. În producerea de bunuri de consum cum erau pânzeturile, mătasea, pielăria sau sticla, Anglia rămânea în continuare în urma restului Europei. În afara postavurilor din lână, ea nu avea practic nici un alt bun de exportat, iar varietatea celor importate arată cât de dependentă era țara de industria străină. Ca și în cazul multor altor locuri de muncă industriale, acelea din industra engleză a lânii erau în mare parte ocupate numai cu caracter temporar, de către oameni care făceau în același timp și agricultură. Pentru acest motiv, este dificil de identificat un sector al societății exclusiv industrial.

Creșterea dramatică a exporturilor de stofă și scăderea celor de lână au influențat prea puțin agricultura țării, dar au avut un impact semnificativ asupra comerțului și angajării forței de muncă. Expansiunea industriei de prelucrare a lânii a fost facilitată într-o măsură considerabilă de curentul ascendent al populației, creând un număr

mai mare de brațe de muncă disponibile. Multe dintre procesele implicate în această industrie erau perfect adaptate mediului casnic și se petreceau în gospodărie: copiii scărmănau lâna (descâlcind fibrele), femeile o torceau iar bărbații țeseau postavul, încheind procesul. Produsele părăseau gospodăria numai pentru bătut (proces de curățare prin bătaia în piuă și spălare) și vopsit. Lâna era distribuită muncitorilor de către un postăvar care organiza și finanța întreaga operațiune. Aceasta a dat naștere unei ierarhii economice și sociale în cadrul industriei lânii. La un capăt se găsea familia, care torcea și țesea, și care își primea de la postăvar materia primă care îi asigura traiul, iar la celălalt negustorul bogat, care organiza toate etapele de la distribuția materiei prime și până la vânzarea în baloturi la Londra.

Cele trei districte principale unde se fabricau postavuri erau West Riding din Yorkshire, East England și West Country. În unele zone, ca de pildă în Wiltshire, familiile nu aveau altă sursă de venit decât industria postavurilor. Micile târguri, ca Lavenham în Suffolk și Totnes în Devon au prosperat datorită comerțului cu postavuri. În aceste comunități se practica și agricultura, la o scară redusă, astfel încât teama de șomaj era mai redusă decât în zonele în totalitate dependente de agricultură. Dar întotdeauna exista pericolul ca un război pe continent, o serie de recolte slabe sau o epidemie mai gravă de ciumă să afecteze comerțul. Efectele imediate erau scăderea cererii, sume mai mici de bani pentru cheltuială și în consecință pierderea temporară a locurilor de muncă. Dacă unii puteau supraviețui unor asemenea evenimente întorcându-se la cultivarea pământului, pentru orășeni nu exista altă alternativă decât cerșetoria, până când comerțul își mai revenea. Șomajul era un fenomen relativ nou în secolul al XVI-lea, iar faptul că guvernarea lui Henric nu a știut ce să facă pentru a reduce din efectele sale nu trebuie să ne surprindă.

Fabricarea postavurilor a continuat să domine industria textilă engleză până în secolul al XVIII-lea, dar în diferite părți ale țării se puteau observa deja primele semne ale producției de alte tipuri de țesături. În Lancashire se năștea o industrie a pânzeturilor care utiliza culturile locale de cânepă, care suplimenta importurile de fibre din Irlanda pentru a răspunde nevoii de postavuri aspre de lână a

oamenilor. Pânzeturile se produceau și în alte părți ale țării, dar pe o scară mai mică. Tricotatul de mână, în special al ciorapilor, purtați atât de bărbați cât și de femei, aducea un venit suplimentar țăranilor mai săraci din Districtul Lacurilor și din Cotswolds.

În Anglia acestei perioade mai existau alte câteva industrii neagrare. Extracția de aluminiu și plumb satisfăcea piața internă și constituia și un export mulțumitor. Centrele principale pentru extracția de plumb erau în munții Pennines, nordul și centrul Țării Galilor și în Mendips; Devonul și mai ales Cornwallul erau celebre pentru exploatarea aluminiului, iar calitatea produselor lor domina piețele europene în secolul al XVI-lea. Industria de fabricare a alamei abia se năștea, plecând de la centrele miniere din Cumberland, unde se extrăgea cuprul, și Mendips, pentru zinc, pe baza cunoștințelor în domeniul metalurgic importate din Germania. Pe la începutul secolului al XVI-lea asemenea schimburi de experiență tehnologică nu erau tocmai neobișnuite în Europa. Avem dovezi ale introducerii furnalelor cu cox pentru topirea metalelor, care au atras producerea de fontă în Sussex și Kent, zone bogate în minereu de fier. Procesul de fabricare a hârtiei a fost adus din Europa și, deși prima moară de hârtie a constituit un eșec în 1495, industria aceasta a reușit să se dezvolte mai târziu, în secolul care a urmat. Minele de cărbune de suprafață existau din secolul al XIII-lea, iar cărbunele era exportat în mod special din câmpurile carbonifere din Durham și Northumberland. Când a urcat Henric pe tron, avem dovezi că exploatarea cărbunelui începuse să se accelereze, pentru că în părțile unde lemnul era greu de găsit, devenise mai ieftin să aduci cărbune pe apă decât lemn din alte zone. Cărbunele devenea încetul cu încetul o sursă importantă de combustibil pentru săraci, mai ales în Londra.

În ciuda tuturor acestor inovații, Anglia rămânea înapoiată din punct de vedere industrial, prin comparație cu standardele europene. Cu excepția producției de postavuri, restul industriilor se practicau pe o scară foarte mică. În cea mai mare parte ea furniza locuri de muncă aleatorii unei fracțiuni reduse din populația țării – locuri care fluctuau o dată cu creșterea sau scăderea cererii, la mila anotimpurilor și a dezastrelor naturale cum erau inundațiile. În 1500, An-

glia nu ar fi putut fi descrisă ca o țară industrială; în industria ei (cu excepția postavurilor) erau angajați un număr mic de oameni, cu un nucleu încă și mai mic de muncitori calificați – nu tocmai nașterea cea mai propice pentru o societate capitalistă!

4. Comerțul

Acumulând o avere pentru uzul propriu, Henric nu a neglijat prosperitatea supușilor săi. „Mintea lui zgârcită nu răbda să vadă negoțul suferind", scria Bacon, și regele muncea din greu pentru a revitaliza comerțul care căzuse în declin și ajunsese în mâinile străinilor în timpul schimbărilor de guvernare din recentele războaie civile. Henric știa cât de mare era importanța unui comerț înfloritor pentru o economie sănătoasă, care avea la rândul ei să întărească poziția Tudorilor pe tron. Iar dacă activitatea comercială urma să se intensifice, atunci era nevoie de navele care să transporte bunurile. Importanța pe care o acorda acestui aspect reiese evident din faptul că a fost unul dintre primele de care s-a ocupat.

a) Legile navigației

La urcarea pe tron a lui Henric, Anglia dispunea de un comerț naval inferior altor țări europene. Cea mai mare parte a produselor se transportau pe nave străine, în special cele ale Hansei, o confederație de orașe germane care domina comerțul în zona Balticii și își apăra cu strășnicie monopolul asupra acestei zone. Intenția lui Henric era de a elimina controlul hanseatic asupra comerțului englez cu orașele din nordul Europei, ca și pe cel al altor negustori străini. Prin Legea Navigației din 1485-1486, el a încercat să limiteze influența străină asupra comerțului englez. Legea interzicea negustorilor englezi să își încarce mărfurile pe vase străine atunci când erau disponibile unele englezești, și limita comerțul lucrativ cu portul Bordeaux exclusiv pentru englezi. În consecință, începând cu anul 1486, vinurile din Gasconia s-au importat aduse numai pe vase englezești, cu

echipaje compuse în proporție de nu mai puțin de 50 la sută supuși ai regelui. O nouă lege din 1489 stipula că negustorii englezi aveau voie să importe produse și să le aducă pe vase străine numai dacă cele englezești nu erau disponibile. Reacția ligii hanseatice și cea la fel de rapidă din partea Spaniei stau dovadă că aceste măsuri aveau efectul scontat. Acesta este prezentat pe larg în capitolul de față.

Regii Angliei nu întrețineau o flotă, după cum nu întrețineau nici o armată regulată, la fel de costisitoare. Dar, în vreme de război, vasele comerciale puteau fi transformate în vase de luptă, astfel încât între comerț și apărare era o legătură importantă. Henric, care înțelesese foarte bine acest lucru, i-a încurajat pe negustorii bogați să își construiască nave de nu mai puțin de optzeci de tone, care puteau deveni la nevoie nave de război eficiente. Cu toate acestea, domnia lui Henric nu este cunoscută pentru istoria sa navală, spre deosebire de cea a lui Henric al VIII-lea sau a Elisabetei I. Nu i-a lăsat fiului său un număr mare de vase, așa cum făcuseră unii dintre predecesorii săi. Henric al V-lea a lăsat 34 în 1422 și Eduard al IV-lea a lăsat 15 în 1483. Dar Henric a pus bazele unei forțe navale stabile, chiar dacă reduse. Flota lui Henric al VII-lea compensa prin calitate ceea ce îi lipsea în dimensiuni. Vasele sale erau mai mari, mai bine echipate și mai bine administrate decât cele ale domniilor anterioare. Nava Regent, de 600 tone, cu 225 de tunuri din fontă de câte 250 livre fiecare, constituia o forță demnă de luat în seamă, premergătoarea altor vase de război, mai eficiente. Regele a construit însă și prima bază navală fortificată, la Portsmouth. Era acum perfect pregătit să își apere insula dinspre mare și pusese bazele apărării navale pe care o vor dezvolta cu atâta succes fiul și nepoata sa.

b) Comerțul cu postavuri

Spre începutul domniei lui Henric al VII-lea, în 1489, s-a adoptat o lege care interzicea negustorilor străini să achiziționeze lână englezească înainte ca englezii să fi cumpărat atâta cât doreau. Era o mișcare prin care noul rege recunoștea importanța acestei industrii

înfloritoare. Aceeași lege interzicea străinilor să cumpere lâna pentru a o prelucra în afara Angliei, în intenția de a limita exportul de lână brută, care până la sfârșitul domniei lui Henric avea să fie cu 30 la sută mai scăzut decât în 1485. Scăderea se datora în aceeași măsură și taxelor ridicate pentru export și cererii tot mai mari de pe piața autohtonă. Între timp, exportul de postav înflorea, iar în 1509 se exporta cu 60 la sută mai mult decât la începutul domniei lui Henric.

Antwerp-ul era principalul recipient al postavurilor englezești. Activitățile falșilor pretendenți la tron și natura schimbătoare a politicii externe l-au obligat însă uneori pe rege să caute alte piețe de desfacere. Ceea ce nu era prea greu, dat fiind că postavurile englezești erau foarte căutate, iar cumpărătorii erau dispuși să meargă după ele acolo unde apăreau la vânzare. În 1493, pe când Perkin Warbeck se bucura de sprijinul Margaretei de Burgundia, Henric a impus un embargo asupra comerțului cu Țările de Jos și a poruncit Negustătorilor Aventurieri, care efectuau cea mai mare parte a exporturilor cu postav englezesc, să se mute la Calais. Suveranul Țărilor de Jos a răspuns ordonând un embargo asemănător asupra produselor englezești. Situația nu aducea nimănui nici un beneficiu și astfel, după eșecul lui Warbeck și pentru că Filip de Burgundia avea nevoie de sprijinul Angliei împotriva Franței, în 1496 s-a semnat *Magnus Intercursus*. Acest tratat preciza dreptul negustorilor englezi de a-și vinde produsele în vrac oriunde pe domeniile ducelui de Burgundia, mai puțin în Flandra, fără a plăti taxe sau impozite. Aveau de asemenea dreptul de a se bucura de o judecată imparțială din partea tribunalelor locale. Aceasta s-ar fi putut dovedi o bază pe care s-ar fi putut dezvolta relații comerciale sănătoase, căci oferea condiții echitabile ambelor părți, dacă Negustătorii Aventurieri nu ar fi intrat frecvent în conflict cu stăpânirea din Țările de Jos. Disputele au continuat, în timp ce Filip încerca mai întâi să impună negustorilor englezi o nouă taxă pentru importuri, apoi să le limiteze zona de acțiune la Antwerp. Iar Henric nu a făcut nimic pentru a ușura situația încercând să negocieze capitularea contelui de Suffolk.

Apoi, în 1506, soarta a părut să-i surâdă lui Henric atunci când Philip, aflat în drum spre Spania, a fost silit de furtună să se

refugieze într-un port englezesc. Polydore Vergil descrie sosirea sa neașteptată în Anglia:

Aflând de venirea lui Filip, Henric s-a umplut de bucurie, înțelegând că providența divină îi oferise ocazia de a pune mâna pe Edmund de Pole, contele de Suffolk, despre care știa că se afla în puterea lui Filip... Filip a fost urmat la scurtă vreme de soția sa, Ioana, dornică să își vadă sora, pe Catherine, logodită cu Henric, prinț de Wales. Aici la Windsor, după o discuție lungă pe o sumedenie de teme, s-a dezbătut și reînnoirea tratatului. Mai presus de toate, Henric dorea să-i fie predat contele Edmund... Și, când i-a promis lui Filip să cruțe viața lui Edmund, acesta a primit în fine să îndeplinească toate cererile lui Henric.

Iată și un raport al lui Quirini, agent venețian care îl însoțea pe Filip, scris la vremea desfășurării evenimentelor:

M-am străduit din răsputeri să aflu amănunte privitoare la discuția arhiducelui Filip cu regele Angliei și am fost încredințat de mai multe persoane că rezultatul este întărirea păcii și a colaborării, în aceleași condiții pe care împăratul le-a confirmat prin jurământ în urmă cu trei ani, în numele său și al fiului său, la Antwerp, și prin care fiecare din părți se lega să nu găzduiască pe dușmanii celeilalte; și se mai legau ca, în cazul în care puneau mâna pe asemenea dușmani, să-i predea imediat, pomenit fiind numele ducelui de Suffolk, poreclit „Trandafirul Alb", care la vremea aceasta este probabil deja dat pe mâna regelui Angliei, dar cu condiția să fie iertat și repus în drepturi.

Ca oaspete al lui Henric, Filip a fost convins să accepte să semneze un nou tratat comercial, denumit de Bacon *Malus Intercursus* pentru că era atât de unilateral.

Extrase din tratatul comercial încheiat între Henric al VII-lea și Filip de Burgundia, 1506

3. Comerțul între Anglia și Țările de Jos va fi liber.
4. Negustătorilor englezi li se va permite să ancoreze și să rămână la ancoră în porturile lui Filip și de asemenea să își transfere mărfurile de pe un vas pe altul fără a plăti taxe, dacă nu le descarcă și nu le vând.
5. Supușii lui Filip vor plăti însă dările obișnuite englezești, după cum reies din tratatul din 1496.
6. Filip și moștenitorii săi nu vor interzice pătrunderea postavurilor englezești pe teritoriile lor, nu vor interzice folosirea lor și nu vor impune taxe pentru vânzarea lor.

În fapt, tratatul nu a constituit niciodată un punct de plecare realist pentru niște relații comerciale satisfăcătoare. El înclina mult prea mult în favoarea englezilor. Poate printr-un noroc, Filip a murit la scurtă vreme după aceea, astfel încât nu a fost niciodată pus în aplicare. Vergil continuă:

Moartea lui a fost prevestită de semne inconfundabile. Furtuna aceea care l-a azvârlit dintr-o parte în alta atâta vreme și care l-a aruncat în cele din urmă pe țărmul Angliei nu a însemnat altceva. Căci într-adevăr, la Londra, în aceeași noapte în care el era obligat să debarce, aceeași furtună smulgea vulturul de bronz din vârful turlei catedralei St. Paul... Acum, dat fiind că Filip era fiul lui Maximilian, împăratul roman ales și care avea pe blazonul lui un vultur, toți au fost încredințați că vulturul [Maximilian] avea să sufere în scurtă vreme o pierdere uriașă.

În 1507, *Magnus Intercursus* a redevenit baza comerțului între Anglia și Burgundia. Henric se folosise de schimburile comerciale ca de o armă în negocierile menite să îi protejeze coroana: politica sa față de comerțul cu Țările de Jos îi dovedise că securitatea tronului

trebuia să constituie prioritatea sa numărul unu. Încurajase și stimulase comerțul cu postav de ambele părți ale Canalului și negociase baza unor bune relații comerciale pentru viitor, dar era pregătit să renunțe oricând la toate, dacă i se părea că țara evoluează într-o direcție potrivnică intereselor dinastice.

5. Expansiunea comerțului exterior

Henric a înțeles că această expansiune avea să ducă la creșterea economiei și bunăstării în Anglia. A înțeles de asemenea cât de ușor se pot împleti chestiunile care țineau de comerț cu interesul dinastic și cât de puternică era influența deciziilor sale. Este însă greu de detectat o constantă a politicii sale comerciale. Aceasta era oportunistă în primul rând, iar dorința de a-și asigura avantaje în domeniul comerțului venea întotdeauna pe locul al doilea după nevoia de a asigura pacea și securitatea țării.

Regele a dorit mult să extindă negoțul englezesc dincolo de granițe, în special după ce activitatea falșilor pretendenți îi arătase cât de vulnerabil era și cât de dependent de Antwerp. Deci, în 1486, el a început negocierea unui nou tratat comercial care să elimine restricțiile impuse negoțului franco-englez. Dar disputa asupra zonelor bretone a împiedicat negocierile și a avut ca rezultat creșterea taxelor de import impuse produselor englezești care pătrundeau în Franța. Acestea au fost modificate prin tratatul de la Etaples, din 1492, dar abia în 1497 bunele relații s-au restabilit în fine, prin eliminarea impunerilor. Pentru restul domniei sale, negostorii englezi s-au bucurat de un comerț neîngrădit cu Franța.

Henric a dorit în același timp extinderea negoțului englez în Mediterana, în special cu Florența. Aceasta pentru a contracara influența puternică a veneților, care controlau comerțul cu produse de lux aduse din Răsărit și cu care Anglia avea o dispută ce dura de multă vreme în legătură cu taxele pentru vinurile din Levant. Negustorii englezi doreau să poată juca un rol activ în comerțul din Mediterana, dar fuseseră împiedicați în trecut de către veneții.

Vasele acestora transportau aproape toată marfa de lux care ajungea în nordul Europei, iar dominația lor se reflecta și în prețurile ridicate. Henric era hotărât să schimbe această stare de lucruri. După ce el a încurajat navele englezești să ajungă până în Levant, de unde să revină cu încărcături de vin tămâios de Malvoisie (un vin tare și dulce), în 1488, venețienii au impus englezilor taxe uriașe. Henric a replicat punând taxe pe vinul de Malvoisie adus de venețieni, după care a abordat Florența, rivalul dintotdeauna al Veneției. În 1490, un tratat cu Florența oferea posibilitatea înființării unei baze comerciale engleze, unicul punct de desfacere pentru postavurile englezești în Italia, la Pisa, port florentin, restrângând în același timp vânzările de postavuri către Veneția. Venețienii au cedat, temându-se că negoțul cu lână va cădea exclusiv în mâinile florentinilor, și au ridicat toate taxele impuse englezilor pentru comerțul cu Levantul. Strategia agresivă a lui Henric dăduse roade. Este greu de crezut că venețienii ar fi permis englezilor să-și păstreze această poziție lucrativă dar, din fericire pentru rege, atenția Veneției a fost distrasă de războaiele italiene din 1494, iar aceasta nu și-a mai putut permite să își piardă vremea în dispute comerciale mărunte cu Anglia. Astfel, negustorii englezi au profitat de ocazie pentru a-și extinde activitatea în Mediterana.

Lovitura cea mai importantă a lui Henric în domeniul comerțului a fost în relațiile cu Spania. Englezii întreținеau deja legături comerciale strânse cu vecina Spaniei, Portugalia, iar regele reînnoise tratatele în 1489. Proaspăt unita Spanie, cu rolul său dominant în călătoriile de explorare către lumea nouă, oferea șanse extraordinare comerțului. Spaniolii se bucuraseră de o poziție privilegiată în timpul lui Eduard al IV-lea, care îi scutise de taxele plătite de alți străini (mai puțin de hanseatici) la exportul mărfurilor englezești. Henric confirmase aceste privilegii la începutul domniei sale, dar le restrânsese într-o oarecare măsură prin legea navigației. Spaniolii replicaseră interzicând exporturile din Spania pe alte nave decât cele spaniole, atunci când acestea erau disponibile, dar tratatul de la Medina del Campo din 1489 pusese capăt restricțiilor. Deși rămas în istorie mai degrabă pentru că a finalizat căsătoria dintre prințul Arthur și Caterina de Aragon, tratatul conține aspecte importante legate de comerț.

Începând din 1489, ambele părți erau pe picior de egalitate, bucurându-se de aceleași drepturi fiecare în țara celeilalte și cu taxe stabilite la un nivel avantajos. Din punct de vedere diplomatic, tratatul constituia o victorie pentru Henric, dar spaniolii nu i-au permis niciodată să participe în schimburile comerciale cu Lumea Nouă în măsura în care și-ar fi dorit-o.

Henric a avut ceva mai puțin succes în ce privește activitatea comercială în zona Balticii. Negustorii din liga hanseatică vegheau atent asupra privilegiilor lor teoretic exclusive în comerțul cu porturile de la Marea Baltică. În același timp, își apărau dreptul, garantat de Eduard al IV-lea, de a fi scutiți de taxe asupra bunurilor exportate din Anglia, chiar dacă ei înșiși își încălcaseră promisiunea de a permite în schimb negustorilor englezi accesul liber în porturile hanseatice. Henric trebuia să manevreze cu multă grijă în această dispută, pentru că liga era destul de bine plasată pentru a-i susține pe falșii pretendenți la tronul Angliei de pretutindeni. Legea navigației constituise o primă lovitură îndreptată împotriva lor, dar care nu le-a redus decât într-o mică măsură privilegiile. Apoi a încercat să împiedice un răspuns din partea ligii, confirmându-le drepturile obținute în cursul domniei anterioare lui. Dorința lui Henric era de a-i evita pe hanseatici și a-și vinde postavurile pe piețele nordice, unde locuitorii erau perfect dispuși să dea la schimb grâne și spațiu în depozitele din porturi. Tactica folosită a fost aceea de a provoca nemulțumirea crescândă în rândurile negustorilor hanseatici, în nădejdea că vor cere o întâlnire în care să ridice problema. Ceea ce i-ar fi oferit ocazia de a pune capăt tratatului unilateral încheiat în vremea lui Eduard al IV-lea. În consecință, Parlamentul a adoptat o hotărâre prin care se interzicea negustorilor străini, inclusiv hanseaticilor, să exporte postavuri nefinisate. O hotărâre ulterioară interzicea scoaterea din țară a banilor. Ca o provocare în plus, negustorii englezi care capturau vase hanseatice rămâneau nepedepsiți, iar negustorii germani nu mai erau în siguranță pe străzile capitalei. Regele le-a restrâns dreptul de a-și importa mărfurile cu taxe preferențiale, dând o nouă interpretare formulării, în sensul că mărfurile în chestiune erau numai acelea produse în teritoriile lor. Dar la întâlnirea pe care

Henric făcuse tot posibilul să o provoace și care a avut loc la Antwerp, în 1491, nu s-a putut ajunge la o soluție amiabilă. Acordul a fost obținut numai atunci când regele a cedat complet în fața germanilor. Printr-o lege din 1504, liga își recâștiga toate privilegiile deținute în timpul lui Eduard al IV-lea. Această extraordinară modificare a poziției regelui nu se datora unor motive de ordin economic. Unica explicație mulțumitoare este aceea că Henric era profund îngrijorat de manevrele contelui de Suffolk, care câștiga sprijin pe continent și în special în nordul Europei. Probabil că s-a temut că liga avea să încerce să se răzbune, sprijinindu-l pe rebelul yorkist. Și totuși, pierderea avantajelor economice apare astăzi ca disproporționat de mare prin comparație cu pericolul real reprezentat pentru dinastie.

A doua metodă folosită de Henric împotriva Hansei s-a asemănat cu aceea utilizată împotriva Veneției – alierea cu cel mai important rival al țintei, în încercarea de a o depăși prin manevre diplomatice. În 1489, un tratat semnat cu Danemarca îi ajuta pe negustorii englezi să intre în competiția împotriva hanseaticilor pentru comerțul cu țările scandinave, dându-le dreptul de a pescui în apele Islandei. O altă șansă s-a ivit în 1499, când un tratat cu Riga a smuls aparent o bună bucată din monopolul hanseatic în zona Balticii, stare de lucruri care însă nu a durat mult, pentru că Riga a revenit curând în ligă, iar tratatul nu a mai fost reînnoit. Astfel Henric nu a reușit să amenințe influența Hansei decât pentru scurt timp: aceasta era prea puternică pentru a fi eliminată definitiv.

Nu este simplu de tras o concluzie asupra succesului politicii comerciale a lui Henric. A înmulțit, fără discuție, punctele de desfacere pentru produsele englezești și i se cuvin recunoscute meritele pentru tratatul deschizător de drumuri cu Spania, ca și pentru încercările făcute împreună cu Veneția și cu Scandinavia. Dar realizările lui nu i-au adus, după cum sperase, și avantaje financiare. Este drept că veniturile obținute din taxele vamale au crescut la începutul domniei sale, dar aceasta s-a datorat probabil în aceeași măsură folosirii unor modalități mai eficiente de colectare a taxelor ca și extinderii activității comerciale. Însă, sub patronajul lui, activitatea navală s-a

intensificat și în 1509 negustorii englezi transportau mai multe postavuri decât toți străinii luați la un loc. Totuși, schimburile comerciale, exceptându-le pe cele cu Țările de Jos, se menținеau încă la un nivel scăzut prin comparație cu cele ale Veneției sau Spaniei. Ca și în cazul relațiilor cu liga hanseatică sau cu Țările de Jos, considerentele de ordin dinastic au constituit întotdeauna prioritatea sa numărul unu și nu o dată au fost sacrificate șanse valoroase în interesul siguranței regimului. Deși deschisese porți către Mediterana și Marea Baltică, Henric nu a reușit să obțină mai mult. El a pus bazele dezvoltării comerțului englez, dar a lăsat succesorilor săi sarcina de a duce mai departe eforturile lui limitate.

6. Explorările

Una dintre cele mai originale zone de interes pentru Henric au constituit-o descoperirile geografice ale timpului. El le-a oferit sprijin financiar lui John și Sebastian Cabot, ca și multor altor călători mai puțin cunoscuți, care au participat la explorarea Lumii Noi, în curs de descoperire de partea cealaltă a Atlanticului. Dacă cei care au venit după el i-ar fi urmat exemplul, dominația engleză asupra teritoriilor americane s-ar fi impus mult mai devreme decât a făcut-o. Henric al VII-lea a fost criticat pentru refuzul de a patrona călătoriile lui Christofor Columb, chiar la începutul domniei sale. În realitate, el personal era extrem de interesat de ideea lui Columb de a traversa Atlanticul, dar propunerea a fost respinsă de Consiliu, care a considerat că planul pleca de la o evaluare greșită a dimensiunilor oceanului. Istoricii au înțeles că hotărârea de a nu sprijini călătoria aceasta nu a lipsit în realitate Anglia de un rol dominant în cursa transatlantică pentru că în cazul acesta Columb ar fi pornit din această țară, nu din Spania, caz în care vânturile l-ar fi împins înspre țărmurile Noii Scoții și nu spre cele mult mai tentante ale insulelor Caraibe. Regretul evident resimțit de Henric la auzul succesului călătoriei lui Columb către Lumea Nouă, cu posibilitățile unui comerț lucrativ pe care aceasta le oferise Spaniei, care patronase expediția, se poate

deduce din faptul că mai târziu a finanțat fără să stea pe gânduri tentativele lui John Cabot.

Născut la Genova, John Cabot era un marinar încercat pe Marea Mediterană și în răsărit. El a sosit în Anglia în 1495 și a obținut o întrevedere cu regele la începutul anului următor. Era convins că, dacă naviga la o latitudine mai mare decât Columb, putea scurta distanța până în Orientul Îndepărtat, țelul tuturor exploratorilor care porniseră încă de la început spre vest. Atras de perspectiva câștigurilor ce se puteau obține din comerțul oriental cu mărfuri exotice și mirodenii, Henric l-a autorizat pe Cabot și pe fiii săi să „pornească pe mare către toate părțile, regiunile și coastele mărilor din est, din vest și din nord". Firea precaută a regelui nu s-a dezmințit nici de data aceasta: le-a dat cincizeci de lire pentru călătorie, dar nu s-a angajat să-i sprijine pe mai departe, până nu obținea dovada succesului acestei prime încercări! Din nefericire, vremea rea a transformat călătoria într-un dezastru. În 1497, Cabot a pornit pentru a doua oară și, după un drum care a durat cinci săptămâni, a zărit pământul. Încă îndoielnic dacă pe pământ american sau în altă parte, drapelul regelui Henric și al Papei au fost împlântate după obicei. Cel mai probabil este că aceasta se petrecea pe coastele insulei Newfoundland, judecând și după comentariul lui Cabot din jurnal, unde amintește că în apele acelea se găsea mai mult cod decât în Islanda. Cabot nu s-a mai întors din această expediție.

Ceva mai încununată de succes a fost expediția fiului său, Sebastian, din 1509. Cu binecuvântarea lui Henric, Cabot cel tânăr a pornit cu două vase în căutarea unei trecători care să scurteze drumul spre Asia. Ideea că America și Asia erau două continente diferite era de-acum acceptată, chiar dacă încă nu se știa că în Asia nu se poate ajunge ocolind America pe la nord. Cabot a ocolit vârful cel mai sudic al Groenlandei și a traversat strâmtoarea Davis, descoperind o deschizătură la capătul cel mai îndepărtat. De aici s-a găsit în marea deschisă. Era convins că ocolise America și că acum drumul peste ocean avea să-l ducă la Cathay. În momentul acesta a fost forțat să facă drumul înapoi de către echipajul său, speriat de pericolul aisbergurilor care pluteau pe apa oceanului. Cabot a rămas încredințat

însă că descoperise drumul către est călătorind spre nord-vest. În realitate, canalul prin care navigase era strâmtoarea Hudson, iar nou descoperitul său ocean era numai golful Hudson. Din nefericire, atunci când s-a întors în Anglia aducând vestea cea bună, fostul său patron regal murise, iar noul rege avea alte interese decât explorările. Henric al VII-lea a fost descris ca depășit numai de Ferdinand și de Isabela în patronajul acordat descoperirii Lumii Noi. Dacă principala forță motrice a acestor descoperiri fusese Spania, Henric are totuși meritul de a-i fi încurajat pe cei destul de curajoși ca să înfrunte primejdiile Atlanticului de Nord. Numeroase expediții au luat naștere ca urmare a ofertei sale de a-i răsplăti pe cei care stabileau legături economice cu Lumea Nouă sau cu Orientul. Din nefericire, acest avantaj nu a fost exploatat, dat fiind că Henric al VIII-lea nu a sprijinit explorările. Mary a arătat ceva interes dar numai pentru o vreme, iar cea căreia i-a revenit sarcina de a retrezi interesul englezilor față de activitatea maritimă a fost Eisalbeta.

Să luăm notițe despre *„Economie"*

Secțiunea principală a acestui capitol este aceea referitoare la comerț. Trebuie să luați notițe detaliate asupra acestui aspect, pentru că este posibil să aveți de răspuns la întrebări-eseu. Acordați atenție în mod special i) țelurilor lui Henric în domeniul comerțului, ii) gradului în care și-a atins aceste țeluri, și iii) legăturii dintre ele și chestiunea dinastică. Notați atitudinea lui față de împrejmuiri și evaluați seriozitatea problemei la vremea aceea. Secțiunea legată de industrie a fost inclusă pentru a da perspectivă asupra comerțului cu postavuri și a oferi câteva informații generale asupra acestei părți a economiei. Asigurați-vă că o înțelegeți, dar nu este nevoie să luați notițe detaliate. În loc să notați în amănunțime aspectele legate de călătoriile exploratorilor, concentrați-vă asupra realizărilor lor și a câștigurilor la care spera Henric sprijinindu-le. Următoarele titluri, subtitluri și întrebări vă vor ajuta să luați notițe adecvate:

1. Societatea rurală
1.1 De ce a scăzut populația la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de al XV-lea?
1.2 Structura societății. Cum și de ce s-a modificat ea?
2. Împrejmuirile
2.1 Ce era împrejmuirea? Faceți o listă a avantajelor și dezavantajelor ei.
2.2 De ce împrejmuirea nu a reprezentat o problemă atât de gravă pe cât s-a crezut inițial?
3. Industria
3.1 Exporturile englezești. Cât de avansate erau ele pentru vremea respectivă?
3.2 Creșterea exporturilor de postav. Care au fost efectele ei?
3.3 Principalele zone în producția de postav. Care erau problemele cu care se confruntau comunitățile?
3.4 Alte ramuri ale industriei. Care erau și unde erau concentrate? Care era importanța lor prin comparație cu industria postavului?
4. Comerțul
4.1 De ce a încurajat Henric comerțul englezesc?
4.2 Legile navigației, 1485-89. De ce au fost adoptate și cum au ajutat comerțul Angliei?
4.3 Patronajul lui Henric asupra flotei. Evaluați contribuția lui.
4.4 Industria postavului. Relațiile cu Burgundia. Elaborați o schemă temporală care să prezinte fluctuațiile comerțului între Anglia și Burgundia. Cum a încetinit Henric dezvoltarea comerțului pentru a-și proteja tronul? Ce efect a avut asupra comerțului cu postavuri?
5. Expansiunea comerțului exterior
5.1 De ce a încurajat Henric dezvoltarea lui?
5.2 Franța. Cum și-a apărat Henric comerțul?
5.3 Mediterana. Cum a amenințat Henric monopolul Veneției asupra comerțului în această zonă? Care au fost câștigurile lui?
5.4 Spania. Tratatul de la Medina del Campo. Ce avantaje a adus el Angliei?

5.5 Liga Hanseatică. Ce probleme ridica ea în 1485? Cum a abordat Henric monopolul hanseatic asupra comerțului în nord? De ce a cedat pe neașteptate în fața lor?
5.6 Cât de reușită a fost politica lui Henric în domeniul economic?
6. Explorările
6.1 Columb. De ce a refuzat Henric să îi patroneze expedițiile?
6.2 John Cabot. Care era scopul călătoriilor lui Cabot? Care a fost succesul lor?
6.3 Sebastian Cabot. Încotro s-a îndreptat? Ce a obținut?
6.4 Evaluați contribuția lui Henric la dezvoltarea explorărilor.

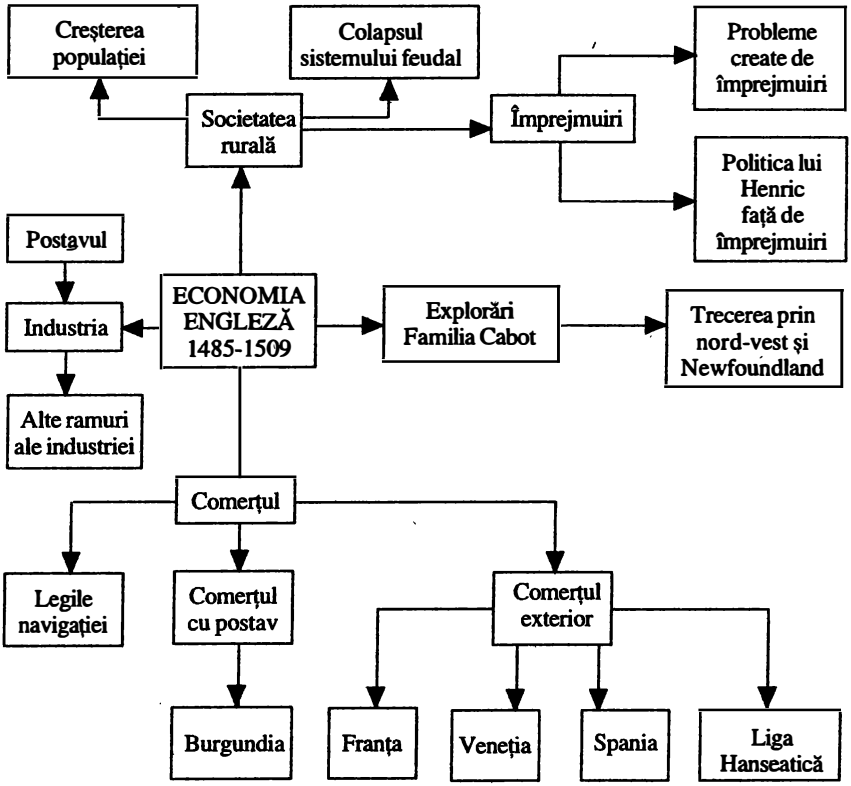

Rezumat – Economia

Să răspundem la întrebări-eseu despre „*Economie*"

Întrebările legate exclusiv de acest capitol sunt rare, dar ideile pe care le conține el sunt utile atunci când încercați să răspundeți altor întrebări, care necesită o perspectivă asupra întregii domnii. Secțiunea referitoare la relațiile cu Burgundia și întrepătrunderea chestiunii dinastice pot fi folosite în întrebări care au ca subiect politica dinastică sau cea externă. Comerțul se leagă de asemenea de finanțe. Dar uneori apar și întrebări care se concentrează exclusiv asupra comerțului:

1. Care era amploarea comerțului exterior în 1485 și ce eforturi s-au făcut în timpul domniei lui Henric al VII-lea pentru a promova interesele comerciale ale Angliei?

Eseul acesta are în mod clar două componente. Prima vă cere să apreciați starea comerțului în momentul urcării pe tron a lui Henric al VII-lea. Aveți grijă să nu insistați prea mult asupra acestei părți, pentru că accentul se pune de fapt pe a cea de a doua componentă. Este foarte important atunci când lucrați în condițiile stresante ale unui examen cu limită de timp să învățați să păstrați echilibrul cerut de întrebare și să acordați un timp adecvat tuturor părților componente. Acum gândiți-vă bine la partea a doua a întrebării. Care sunt cuvintele cheie? Ce capcane trebuie să evitați? Elaborați un plan detaliat, apoi structurați-l în așa fel încât să obțineți o argumentație adecvată și eficientă.

Întrebări bazate pe izvoare despre „*Economie*"

1. Împrejmuirile

Citiți pasajele din instrucțiunile lui John Hales pentru juriați de la pagina 108, fragmentul din *Utopia* lui Sir Thomas More de la pagina

109 și versurile populare de la pagina 109. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Explicați semnificația următorilor termeni:
   i) „agricultură"
   ii) „hrană"
b) Ce înțelege Hales prin împrejmuire incorectă?
c) Versurile populare concură cu această definiție? Argumentați-vă răspunsul.
d) În *Utopia* sa, ce prezintă Sir Thomas More ca efecte ale împrejmuirilor?
e) Cât este de exactă imaginea asupra împrejmuirilor din timpul lui Henric al VII-lea pe care o oferă aceste surse?

2. *Malus Intercursus*, 1506

Citiți pasajele din *Anglica Historia* a lui Polydore Vergil de la pagina 117, raportul lui Quirini, agentul venețian care îl însoțea pe Filip, de la pagina 117, și tratatul comercial încheiat între Henric și Filip, de la pagina 118. Răspundeți la următoarele întrebări:

a) Explicați următorii termeni:
   i) „Catherine"
   ii) „tratatul din 1496"
b) Cine a fost „ducele de Suffolk" și de ce atât Quirini cât și Vergil accentuează importanța negocierilor dintre Henric și Filip?
c) Comparați acuratețea relatărilor lui Quirini și Vergil.
d) Acest tratat comercial a fost denumit *Malus Intercursus*, adică acordul comercial cel rău. Folosind aceste surse și alte informații de care dispuneți, comentați adecvarea denumirii.

CAPITOLUL 6

Diplomația

1. Situația din Europa în 1485

În Evul Mediu oamenii preferau să trăiască în pace, încredințați că aceasta era starea de lucruri pe care Dumnezeu o hărăzise omului. Ca reprezentant temporal al lui Dumnezeu pe pământ, regele era însărcinat cu menținerea existenței hărăzite. Pe de altă parte, dacă era provocat într-o manieră agresivă de către o putere străină, războiul era acceptabil ca formă de apărare. În aceste împrejurări, regelui i se cerea să obțină victorii mărețe în cinstea supușilor săi. Evident, aceasta constituie o perspectivă simplistă asupra relațiilor dintre state, mult mai complexe în realitate, mai ales la sfârșitul secolului al XV-lea. Diplomația acestei perioade este mult mai subtilă și mai extinsă decât oricând înainte. Aceasta datorită comunicațiilor mai rapide și deciziilor luate de conducători tot mai puternici și mai ambițioși, care aveau mai multe cunoștințe decât predecesorii lor despre lumea din afara teritoriilor proprii. Lucru care va deveni mai limpede pe măsură ce examinăm situația Europei în 1485 și factorii care au influențat politica externă a lui Henric al VII-lea.

a) Relațiile dintre Anglia și Franța înainte de 1485

Cele două „superputeri" ale lumii creștine medievale erau Anglia și Franța, între care exista în consecință o rivalitate acerbă. William Cuceritorul fusese primul care legase Anglia de ducatul Normandiei, în 1066. Cel mai recent și mai acut conflict îl reprezentase Războiul de o sută de ani (1337-1453), care avusese ca rezultat pierderea tuturor teritoriilor englezești din Franța cu excepția portului Calais.

Franța reușise să-i izgonească în fine pe englezi datorită forței crescute a monarhiei sale, care pusese capăt conflictelor civile și încorporase, cu o excepție, toate feudele semiindependente (teritorii feudale care teoretic datorau supunere regelui Franței) ca Burgundia și Normandia, într-un singur regat, întins și prosper. Singura rămasă era Bretania, dar nu pentru multă vreme. În consecință, la sfârșitul veacului al XV-lea, posibilitățile Franței în materie de forțe armate și surse de venit erau de aproape trei ori mai mari decât ale vecinei sale de dincolo de Canalul Mânecii. Anglia nu mai putea exploata slăbiciunile Franței, nici concura de la egal la egal cu acest regat de dimensiuni sporite. Ambițiile continentale ale Angliei aveau să fie reafirmate de către Henric al VII-lea.

b) Efectele unificării Spaniei asupra Angliei

Un alt factor care va influența puternic modul în care Henric își va structura eforturile diplomatice l-a reprezentat unirea Castiliei și Aragonului, în 1479, și pătrunderea unei noi puteri, Spania, pe scena europeană. În 1494, când regii Franței și Spaniei au intrat într-un conflict pentru controlul nordului Italiei, punctul principal de confluență a rivalităților europene s-a modificat. Spania a preluat rolul deținut în mod tradițional de Anglia, acela de principal inamic al Franței, iar teatrul evenimentelor s-a mutat din nordul Europei în sud, în timp ce Anglia era retrogradată la statutul de putere secundară. Regii englezi nu aveau nici un intres să obțină teritorii în partea aceasta a continentului, iar pentru participarea directă ar fi fost nevoie de resurse suplimentare. Rolul Angliei în războaiele italiene a fost de aliat ocazional, dând ceva greutate în plus când Franței, când Spaniei. Cel mai adesea însă ea era lăsată deoparte, fără să se poată împărtăși din roadele bogate ale victoriei.

c) Obiectivele lui Henric

Henric s-a găsit într-o poziție mai pronunțat defensivă decât predecesorii săi. Aceasta datorită naturii succesiunii sale, obținută prin

uzurpare. După cum am văzut, au existat câțiva pretendenți la tron, care au cerut și au obținut sprijinul puterilor străine, iar Henric era nevoit să fie permanent în gardă pentru a împiedica posibilele invazii. Granița cea mai vulnerabilă era cea de nord, cu Scoția; după cum observa papa Sixtus V, Anglia era „numai pe jumătate o insulă", iar Scoția reprezenta în mod tradițional ușa dosnică de intrare în Anglia, una pe care francezii o cunoșteau deosebit de bine.

Polydore Vergil scria că „Henric era mai degrabă înclinat către pace decât către război". Situația din Europa și inițial propria poziție vulnerabilă din punct de vedere dinastic și financiar au făcut ca abordarea cea mai inteligentă să fie pentru el non-intervenția pe continent. Politica externă a lui Henric al VII-lea a fost în mod evident subordonată celei interne de îmbogățire a monarhiei și de aducere la ascultare a supușilor săi. Amenințările dinastice i-au dominat relațiile cu șefii de state străini.

În lectura prezentării ce urmează asupra politicii sale externe, este important să îi identificăm obiectivele și să îi apreciem constanța în urmărirea lor. Conform modelului de lucru stabilit de profesorul Chrimes, politica externă a lui Henric este împărțită de obicei în trei faze distincte. Prima dintre ele este aceea dintre 1485 și 1492, care a culminat cu tratatul de la Étaples cu Franța; a doua continuă până în 1503 și marchează sfârșitul amenințării reprezentate de Scoția; iar cea de a treia durează până la moartea regelui, în 1509.

2. 1485-1492: Elaborarea unei diplomații

a) Consolidarea sprijinului

Primele eforturi ale lui Henric în domeniul afacerilor externe au fost în mod deliberat gândite în așa fel încât să-i ofere timp să își consolideze sursele de sprijin. Dacă voia să fie sigur pe tron, acasă, trebuia să aibă certitudinea unui sprijin măcar teoretic în afară. Și, pentru că Franța ajutase la finanțarea expediției care dusese în mod direct la bătălia de la Bosworth, el a profitat de ocazie pentru a-și

asigura bunele relații cu inamicul tradițional al Angliei. A negociat imediat un armistițiu de un an cu Franța, care a fost după aceea prelungit până în ianuarie 1489. Deși la Bosworth scoțienii adoptaseră o atitudine mai degrabă favorabilă lui decât lui Richard, era pe deplin conștient că vechea rivalitate se putea trezi oricând, o dată ce era încoronat rege. Henric dorea pacea cu vecinul de la nord și, în iulie 1486, a reușit în fine să îl convingă pe Iacob al III-lea să semneze un armistițiu pe o perioadă de trei ani. Asasinarea acestuia în 1488 și urcarea pe tron a adolescentului de 15 ani Iacob al IV-lea însemna că, cel puțin o vreme, Henric nu avea de ce să se teamă dincolo de granița nordică. Totuși, regele englez a avut prevederea să își păstreze relațiile la curtea Scoției, pentru eventualitatea vreunei agresiuni viitoare.

În ciuda armistițiului încheiat cu Franța, în iulie 1486 Henric a negociat un tratat comercial cu Bretania, cea de a doua țară care îi oferise ospitalitatea în timpul anilor lungi ai exilului. În fine, în ianuarie 1487 el a reînnoit tratatul lui Eduard al IV-lea cu Maximilian, regele romanilor, moștenitorul Sfântului împărat roman, pentru o perioadă de un an. În felul acesta, Henric făcuse tot ce îi stătea în puteri ca să se asigure că nu va deveni ținta unei invazii din partea principalilor săi rivali din străinătate în timp ce se îngrijea să își întărească poziția pe tron. Pentru moment cel puțin putea fi relativ sigur că ei nu își vor oferi sprijinul vreunui pretendent la putere. Și, poate cel mai important pentru el, aceste tratate dovedeau că fusese acceptat ca rege al Angliei de către ceilalți regi din Europa și că aceștia doreau ca el să rămână pe tron.

b) Probleme cauzate de rebeliunea lui Simnel

Falsul pretendent Lambert Simnel a fost acela care l-a obligat pe Henric să joace un rol mai activ în afacerile străine decât intenționase la început. Simnel a dat naștere la diverse probleme de natură diplomatică, datorită sprijinului primit din Irlanda și Burgundia. Irlandezii se opuneau în mod tradițional oricărui rege englez și erau oricând gata să sprijine pe oricine îi contesta dreptul la tron. Dar, dacă

atitudinea Irlandei nu era deloc neobișnuită, cea a Burgundiei era. Pe toată perioada Războiului de o sută de ani împotriva Franței, Burgundia fusese principalul aliat al Angliei. Ea era de asemenea principala piață de desfacere pentru postavurile englezești. Și totuși, Margareta, ducesa moștenitoare a Burgundiei și sora lui Eduard al IV-lea, îi sprijinise pe yorkiști în recentul război civil și a trimis imediat 2 000 de mercenari în ajutorul cauzei lui Simnel. Din fericire, restul ajutoarelor oferite lui Simnel au fost în cantități limitate, iar Henric a reușit să îi învingă pe rebeli în bătălia de la Stoke, în 1487. Dar episodul constituia un avertisment pentru rege, demonstrându-i cât de vulnerabilă era poziția sa pe tron, în special atunci când pretendenții dispuneau de sprijin din afara țării. Cel puțin el nu pusese sub amenințare nici unul dintre tratatele recente, dar accentuase nevoia de a urmări cu mare atenție activitățile vecinilor săi.

c) Bretania

Prima problemă gravă în domeniul afacerilor externe s-a concentrat, poate nu surprinzător, asupra Franței. Regele francez, Carol al VIII-lea, era minor, iar regentă era sora sa, Anne de Beaujeu. Până în 1487, relațiile dintre Franța și Anglia au rămas armonioase, dar Henric abia apucase să își revină după revolta lui Simnel, când a fost obligat să adopte o atitudine agresivă față de Franța. Situația a fost provocată de disputa asupra viitorului Bretaniei. Anne de Beaujeu intenționa să îl însoare pe fratele ei, Carol al VIII-lea, cu Anne, fiica și moștenitoarea bătrânului duce Francisc de Bretania. Regenta franceză era hotărâtă să își impună voința, pentru că aceasta era faza finală a politicii expansioniste pe care țara ei o ducea de multă vreme. Bretania reprezenta singura parte a regatului istoric al Franței care își mai păstra starea de independență. Cu ducele Francisc în viață, bretonii puteau încerca să evite această căsătorie. În fapt, în 1486, ducele a aranjat căsătoria fiicei sale cu Maximilian, rămas văduv de curând după moartea soției sale, Maria de Burgundia. Apoi a conspirat cu dușmanii din Franța ai regentei, obligând-o să trimită o armată în Bretania în 1488. Maximilian a trimis o forță de 1 500 de oameni în apărarea viitorului socru, iar

Ferdinand de Aragon a contribuit, chiar dacă aproape împotriva voinței lui, cu alți 1 000. Ducele a cerut de asemenea ajutorul lui Henric, ceea ce l-a pus pe rege într-o situație foarte delicată.

El i-a explicat toate acestea trimisului papal. Ducele îi oferise ospitalitate în decursul lungilor ani de exil, astfel încât la rândul lui nu putea lăsa ca Bretania să fie preluată de Franța fără să se opună. Dar chiar dacă această obligație morală nu ar fi existat, tot ar fi fost o greșeală să îngăduie Franței să domine complet țărmul sudic al Canalului și să devină astfel o amenințare tot mai mare la adresa securității Angliei. Pe de altă parte, Franța îi oferise la rândul ei ajutor în 1485, iar el nu dorea să pună în primejdie armistițiul și așa fragil. Astfel încât a ales o soluție de compromis. A trimis câteva sute de voluntari, conduși de unchiul soției sale, lordul Scales, în ajutorul Franței, în timp ce el însuși încerca să medieze conflictul între cele două curți. Dar, pentru că bretonii au refuzat să îl asculte, a reînnoit armistițiul cu Franța și l-a dezmoștenit pe Scales. În iulie 1488 bretonii au suferit o înfrângere răsunătoare în fața francezilor, la St. Aubin du Cormier. Ducele a capitulat în fine și a semnat tratatul de la Sablé, în care se angaja să nu-și dea fiica în căsătorie fără permisiunea regelui Franței, recunoscându-se prin aceasta implicit drept vasal al regelui francez. Trei săptămâni mai târziu, ducele Francisc murea (de moarte bună), iar Anna, în vârstă de 12 ani, devenea ducesă de Bretania. Francezii au cerut imediat custodia asupra ei, iar anexarea Bretaniei de către Franța a devenit iminentă.

Francis Bacon descrie impasul regelui în *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea*, publicată în 1621:

> Cât despre afacerea bretonă, regele a răspuns în puține cuvinte. Cum că regele francez și ducele breton erau, dintre toți, aceia cărora le era cel mai mult dator; și că avea să se considere foarte nefericit dacă lucrurile aveau să meargă în felul acesta între ei, împiedicându-l să își arate recunoștința față de amândoi; și că nu avea alte mijloace, ca rege creștin și ca prieten al amândurora... decât să se ofere ca mediator al unui acord de pace între ei; prin care nu se îndoia că atât domeniile cât și

onoarea regelui vor fi apărate și în mai mare siguranță și cu mai puțină dușmănie decât printr-un război... nevrând câtuși de puțin... să intre într-un război cu Franța. Faima războiului îi era pe plac, dar nu și înfăptuirea lui; căci una îl îmbogățea, în timp ce cealaltă îl făcea mai sărac; și nutrea multe temeri tainice legate de oamenii săi, și de aceea nu dorea să le pună armele în mâini. Cu toate acestea (ca un prinț grijuliu și curajos ce se afla), nu se temea până într-atâta încât să nu fie gata să intre mai degrabă în război decât să vadă Bretania răpită de Franța; un ducat atât de mare și de bogat și așezat atât de bine pentru a amenința fie coastele, fie negoțul Angliei.

Henric se afla din nou într-o poziție delicată. Alipirea Bretaniei la Franța avea să facă din aceasta un inamic și mai puternic pentru Anglia, deschizând importante baze de plecare pentru invadarea Angliei sau pentru francezii care ar fi încercat să atace navele englezești și să-i pună în pericol comerțul. Dar războiul ar fi slăbit considerabil finanțele lui Henric, care făcea atâtea eforturi să le consolideze, oferind în schimb Franței o scuză pentru a-i sprijini pe pretendenții la tronul englez. Din nou, Henric a încercat să se folosească de diplomație pentru a salva situația, căutând suficienți aliați ca să descurajeze intențiile războinice ale Franței. A reînnoit tratatul cu Maximilian și, mai important, a încheiat o nouă alianță cu Spania, prin tratatul de la Medina del Campo (vezi pagina 140). Un tratat a fost negociat și cu Bretania la Redon, în februarie 1489, prin care bretonii se angajau să achite cheltuielile pentru cei șase mii de oameni pe care urma să îi trimită în ajutor Henric. Cu toate acestea, politica regelui era una de cumpătare, ilustrată și de numărul mic de oameni pe care intenționa să îi trimită în Bretania. De altfel, el a continuat să afirme că tot ceea ce făcea era în apărarea intereselor vitale ale Angliei și că nu intenționa să participe la un război de cucerire.

Pasajul care urmează este un fragment dintr-o misivă a trimisului papal către papa Inocențiu VIII din ianuarie 1489, în care descrie politica lui Henric cu privire la Bretania:

1 Majestatea sa însuși mi-a vorbit de multe ori cu dragoste despre Sanctitatea voastră, afirmând că nimic nu are mai mult la inimă decât, atunci când lumea creștină va fi cu adevărat pregătită, să pornească împotriva necredincioșilor; a adăugat că nu
5 plănuia nimic împotriva regelui Franței, dar că acum este nevoit să apere interesele bretonilor, atât pentru ajutorul uriaș pe care i l-a acordat răposatul duce la vreme de nevoie, cât și pentru a-și apăra propriul regat; afacerile Bretaniei fiind atât de strâns legate de cele ale Angliei, aceasta din urmă este neapărat pusă
10 în primejdie de o catastrofă bretonă; și că a trimis regelui Franței ambasadori de pace care, obținută, va face ca totul să fie bine; iar dacă nu, el este hotărât să apere Bretania și pe ducesa orfană din toate puterile sale.

Henric a trimis cei 6 000 de oameni în apărarea Bretaniei în aprilie dar, în ciuda unei prime victorii obținute la Dixmunde în iunie, unde forțele sale au eliberat garnizoana lui Maximilian, a descoperit că aliații îl părăsesc. Sprijinul acordat de Maximilian era destul de nesigur, dependent de celelalte îndatoriri ale împăratului în restul vastului imperiu habsburgic și, deși acesta s-a căsătorit cu Anne în decembrie 1490, mariajul s-a încheiat numai prin reprezentanți, ceea ce însemna că nu este definitiv în fața legii. Spaniolii au trimis o forță de 2 000 de oameni în 1490, rechemați însă înainte de împlinirea unui an pentru a lupta împotriva maurilor din Granada. În cele din urmă, în decembrie 1491 bretonii s-au împăcat cu ideea înfrângerii, iar ducesa Anne s-a căsătorit cu regele Carol, pecetluind sfârșitul independenței Bretaniei.

Henric se confrunta acum cu una dintre cele mai dificile decizii ale domniei sale. Promisese să participe la război pentru a apăra Bretania de francezi, dar Bretania făcea acum parte oficial din Franța. Se părea că regele avea de ales între a încerca să elibereze Bretania cucerind Franța, așa cum făcuse Henric al V-lea, sau a lăsa provincia să își înfrunte soarta, încercând să obțină cele mai bune condiții pentru sine. Indiferent de hotărârea luată, exista pericolul ca Franța să se folosească de capacitatea sa crescută de control asupra Canalului Mânecii pentru a

încerca o invazie în Anglia. Henric însă era destul de inteligent pentru a descoperi o alternativă mai convenabilă. Conștient că Anglia nu era suficient de puternică pentru a înfrunta Franța fără ajutor și că aliații lui dovediseră că nu poate avea încredere în ei, știa însă și că, dacă se retrăgea fără nici o demonstrație de forță, avea să pară slab și să își piardă credibilitatea atât în propria lui țară, cât și dincolo de granițele ei. Concluzia era că o mutare agresivă avea să îi aducă beneficii din ambele părți. Îi va îmbunătăți reputația și poate va reprezenta o amenințare suficientă pentru ca francezii să fie dispuși să își cumpere liniștea, la fel cum îi oferiseră condiții generoase lui Eduard al IV-lea ca să își retragă armata de pe pământ francez, în 1475.

d) Tratatul de la Étaples

Henric și-a anunțat intenția de a-și susține pretențiile la coroana franceză și a trimis comisarii care să ridice un împrumut forțat, când înfrângerea Bretaniei a devenit iminentă, în vara lui 1491. În octombrie a convocat Parlamentul, care a acordat un împrumut oficial, compus din două subsidii. După un an petrecut cu pregătirile pentru invadarea Franței, armata engleză, o forță impresionantă de 26 000 de oameni, a traversat Canalul în octombrie 1492, asediind portul Boulogne. Dat fiind că își amânase plecarea până târziu, spre sfârșitul sezonului campaniilor, însemna că, dacă va trebui să lupte, nu va fi pentru multă vreme. Din fericire, Carol era dornic să scape cât mai repede de agresorul englez, căci o glorie mai mare îl aștepta în Italia; în consecință, la numai nouă zile după ce pusese piciorul pe pământ francez, Henric a primit o ofertă de pace și pe 3 noiembrie s-a încheiat tratatul de la Étaples. Singura grijă a lui Carol era să păstreze Bretania și să scape de Henric. De aceea s-a angajat să nu-i mai susțină pe rebelii englezi și în special pe Warbeck, de asemenea să plătească datoriile restante de după tratatul de la Picquigny ca și cea mai mare parte a cheltuielilor suportate de Henric în Bretania. Toate acestea se ridicau la suma de 745 000 coroane de aur, achitate în rate de câte 50 000 pe an. Echivalentul în moneda engleză contemporană ar fi de aproximativ 5 000 lire sterline, cam 5 procente din venitul anual al regelui.

Fragmentul de mai jos este extras din *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea* a lui Francis Bacon:

Între timp, comisarii au obținut o pace care să dureze atâta cât vor trăi amândoi regii. În care nu exista nici un articol de mare importanță; ea fiind mai degrabă un târg decât un tratat. Căci toate lucrurile rămâneau așa cum fuseseră, mai puțin că regelui aveau să i se plătească șapte sute patruzeci și cinci de mii de ducați pe loc, care să acopere cheltuielile drumului; și douăzeci și cinci de mii de coroane în fiecare an, pentru cheltuielile făcute în ajutorul britonilor [bretonilor]... De asemenea, regele francez a acordat tuturor consilierilor principali ai regelui pensii consistente, aceasta pe lângă darurile bogate împărțite pe loc... Dar adevărul este că pacea aceasta a fost binevenită pentru amândoi regii. Pentru Carol pentru că îi confirma posesia asupra Bretaniei și îi lăsa mâinile libere pentru campania din Neapole. Pentru Henric pentru că îi umplea sipetele; și pentru că prevedea că va veni o vreme când necazurile de acasă, pe care acum le stăvilise, aveau să reînceapă.

Henric nu obținuse o victorie încărcată de glorie, căci independența Bretaniei era pierdută pentru totdeauna și toată partea de sud a Canalului, mai puțin orașul Calais, era acum în mâinile francezilor. Totuși, rezultatele nu fuseseră în întregime negative. Îl împiedicase pe Carol al VIII-lea să îi acorde sprijin lui Perkin Warbeck și își asigurase o pensie anuală considerabilă din partea Franței. În timp ce se războia cu Franța, încheiase o alianță valoroasă cu Spania și dovedise că Anglia sub conducerea unui rege Tudor nu putea fi complet ignorată în afacerile Europei. Poate că nici nu i se putea cere mai mult, dată fiind situația în care se găsea.

e) Tratatul de la Medina del Campo, 1489

Reușita cea mai însemnată a politicii externe a lui Henric al VII-lea a constituit-o alianța negociată cu Spania în tratatul de la Medina del Campo, semnat în martie 1489. Spania a devenit o mare putere la sfârșitul secolului al XV-lea, după unificarea țării în 1479. Inițial, Anglia și Spania au fost rivali pe tărâm comercial, dar amândouă erau dispuse să renunțe la diferendele lor de dragul animozității comune față de Franța.

La începutul lui 1488, Henric a propus mariajul dintre fiul său cel mare, prințul Arthur, și fiica mai mică a lui Ferdinanad și a Isabelei, Caterina de Aragon, atunci când vor fi atins vârsta potrivită. Caterina, care în momentul acela avea trei ani, era cu șase luni mai mare decât viitorul ei soț! Negocierile au fost laborioase, căci ambii tați doreau să obțină condițiile cele mai favorabile. În cele din urmă, Ferdinand a acceptat condițiile lui Henric în ce privea zestrea Caterinei și s-a angajat să nu sprijine niciodată pe rebelii anglezi.

Mai greu a fost de obținut un acord asupra relațiilor cu Franța. În final, s-a convenit că, dacă vreuna dintre țări intra într-un război cu Franța, cealaltă avea să intervină fără întârziere. Războiul intra evident în vederile lor imediate, mai ales ale Spaniei. Obiectivul său era recucerirea teritoriilor Cerdagne și Rousillon din Pirinei, aflate acum în mâinile Franței, pentru atingerea căruia se angaja față de Henric să îl ajute în recâștigarea Normandiei și Aquitaniei. Un obiectiv nerealist fiindcă, dacă francezii ar fi putut fi convinși să renunțe la teritoriile din Pirinei, aflate în afara „granițelor lor naturale", era foarte puțin probabil că ei aveau să ia în considerare măcar pierderea Normandiei sau a Aquitaniei, privite ca părți integrale ale țării. Aparent Henric avea cel mai puțin de câștigat din acordul acesta. Până în 1493, regii catolici aveau să își atingă obiectivele în Pirinei, făcând prea puțin pentru a-l ajuta pe Henric să ajungă la ale sale. Henric însuși nu pare să fi fost afectat, sau poate a preferat să se prefacă a nu vedea, continuându-și politica prospaniolă pe tot parcursul domniei. Poate pentru că, pentru Henric, adevărata victorie consta în faptul că dinastia lui fusese recunoscută ca partener egal de către

una din cele mai importante familii regale ale Europei, fapt de o importanță capitală pentru un uzurpator care dorea cu disperare să obțină recunoașterea internațională a legitimității poziției sale pe tron. Și-a sărbătorit victoria bătând o nouă monedă pe fața căreia este reprezentat purtând nu coroana tradițională, deschisă, a regilor englezi, ci pe cea mai prestigioasă, imperială, cu arcurile închise.

Iată câteva pasaje extrase din tratat:

2. Nici o parte nu va ajuta în nici un fel pe rebelii celeilalte părți, și nu le va permite să stea sau să primească ajutor pe teritoriul său.
3. Se va acorda ajutor mutual împotriva tuturor agresorilor, la cel mult trei luni de la solicitarea lui, iar partea ajutată va acoperi cheltuielile, fixate de patru cavaleri, câte doi de fiecare parte.
4. Lui Henric nu i se îngăduie să îl ajute pe Carol, regele Franței, sau pe orice alt prinț aflat în război cu Spania. Ferdinand și Isabela se angajează să facă la fel pentru Henric.
5. Henric nu va încheia pace, alianțe sau tratate cu Franța, fără aprobarea lui Ferdinand și a Isabelei, care, la rândul lor, se leagă să facă la fel pentru Henric.

3. 1493-1502: succesul diplomației

a) Rolul Angliei în Europa anului 1493

Aceasta a fost perioada cea mai propice în afacerile diplomatice. Inițial, a fost rezultatul victoriilor lui Carol al VIII-lea în Italia. Restul conducătorilor europeni se temeau că Franța devenea mult prea puternică și în 1495 papa, Ferdinand, Maximilian, Veneția și Milanul au format Liga de la Veneția, cu scopul de a-l izgoni pe Carol din Italia. Anglia nu a fost inclusă pentru că teatrul conflictului se găsea

în afara sferei ei de interes obișnuite, dar în 1496 Ferdinand începuse să înțeleagă că excluderea Angliei ar fi putut deveni periculoasă. Poate îl bănuia pe Henric că dorește să păstreze relații amiabile cu Franța și că se teme să nu piardă atitudinea favorabilă a francezilor. Carol părea în orice caz că dorește să se pună bine cu Henric, oferindu-i sprijinul activ împotriva lui Warbeck. Indiferent care ar fi fost motivul, în octombrie 1496 Ferdinand și Henric au încheiat un nou acord privitor la căsătoria Caterinei cu Arthur. În același an, Ferdinand a obținut intrarea Angliei în reînviata Ligă de la Veneția, intitulată acum Liga Sfântă. Henric a dovedit însă că nu va putea fi manevrat de nimeni, alăturându-se Ligii numai cu condiția ca Anglia să nu fie obligată să intre în război cu Franța. Condiție cu care Ferdinand a fost de acord, pentru că neutralitatea Angliei era de preferat unei alianțe a ei cu Franța. Spre lauda lui Henric, el a obținut în același timp și un tratat comercial cu Franța, păstrându-și bunele relații cu aliații din Ligă. 1496 a fost deci un an bun pentru rege, în special pentru că tot acum a încheiat și *Magnus Intercursus*, pe baza căruia aveau să se reia bunele relații comerciale dintre Anglia și Burgundia (pentru detalii vezi pagina 116).

b) Revolta lui Warbeck: cum a afectat ea relațiile cu celelalte puteri

Anul următor, 1497, a fost anul capturării lui Warbeck și al încheierii păcii cu Scoția. Istoria completă a lui Perkin Warbeck a fost relatată în capitolul 2. Importanța lui pentru politica externă a lui Henric al VII-lea a fost aceea că i-a implicat pe ceilalți regi europeni în problemele dinastice ale Angliei. În momente diferite, Warbeck a primit sprijin din partea Irlandei, a Franței, Burgundiei și Scoției. Lucrul acesta a complicat în mare măsură politica externă a lui Henric, punând uneori în primejdie aspecte cheie ale ei, în mod special vizibile în negocierea tratatului cu Spania, căci regii catolici nu doreau ca fiica lor să intre prin căsătorie într-o dinastie nesigură. Un alt exemplu s-a văzut în 1493, când Henric a mers până acolo încât a primejduit comerțul cu postavuri englezești hotărând un embargo temporar asupra relațiilor comerciale cu Țările de Jos pentru că Filip și Marga-

reta îi ofereau ajutor lui Warbeck. Se punea în lumină astfel și problema pe termen lung a unei posibile invazii care să folosească veșnica ușă din dos către Anglia, Scoția.

c) Armistițiul de la Ayton, 1497

Relațiile dintre Scoția și Anglia erau tensionate, iar scoțienii profitau de orice ocazie pentru a trece granița și a-i face zile negre stăpânului lor feudal, regele Angliei. În mod tradițional regii Scoției datorau supunere regelui englez, deși această stare de lucruri le displăcea, iar ei făceau tot ce le stătea în puteri pentru a găsi căi de eludare a acestei obligații. Iacob al IV-lea al Scoției nu a făcut nici el excepție de la regulă și, în ciuda armistițiului încheiat cu Henric atunci când se urcase pe tron în 1488, l-a luat pe Perkin Warbeck sub aripa lui ocrotitoare atunci când acesta a sosit în Scoția, în 1495. A mers până acolo încât i-a oferit mâna verișoarei sale, ceea ce lui Henric trebuie să-i fi apărut ca un gest foarte amenințător. Dar atacul lui Warbeck asupra Angliei cu trupe scoțiene nu a dat rezultate; nu a primit nici un sprijin din regiunile de la graniță și, când au auzit că Henric trimitea trupe pentru a-i înfrunta, scoțienii și-au luat tălpășița.

Pentru Henric, situația a fost înrăutățită și de izbucnirea simultană a rebeliunii din Cornwall. Supușii erau nemulțumiți că trebuie să plătească pentru o invazie care nu avea să îi afecteze. Din fericire, Iacob al IV-lea începuse să își piardă încrederea în Warbeck și nu a mai profitat de ocazie pentru a lansa un nou atac. Henric putea acum să impună termenii pentru un tratat cu Scoția. În 1497 s-a încheiat armistițiul de la Ayton, dar el nu a devenit un adevărat tratat de pace decât după execuția lui Warbeck. A fost o victorie importantă a lui Henric, căci era primul asemenea acord între cele două țări din 1328 încoace. Totuși, Scoția nu a renunțat la vechiul său pact cu Franța, ceea ce însemna că pacea depindea de continuarea bunelor relații dintre Anglia și Franța, dar în timpul vieții lui Henric aceasta nu a fost o problemă.

d) Căsătoria prințului Arthur cu Caterina de Aragon, 1501

Tot în această perioadă a fost încheiată o altă alianță diplomatică, prin căsătorie. În octombrie 1501, Caterina de Aragon sosea în Anglia, aducând 100 000 coroane din zestrea sa. Pe 14 noiembrie ea și prințul Arthur se căsătoreau în catedrala St. Paul. Această alianță avea acum o importanță mai mare decât atunci când fusese concepută. Nu numai pentru că Henric nădăjduia să joace un rol mai important în dezvoltarea imperiului spaniol din Lumea Nouă, dar căsătoria surorii Caterinei, Ioana, cu Filip de Burgundia strângea și mai puternic legăturile dintre cele două țări, oferindu-i regelui un alt posibil aliat, dacă vreodată avea să aibă nevoie de unul. Cele două alianțe prin căsătorie s-au dovedit a fi punctele culminante ale politicii externe a lui Henric al VII-lea.

4. 1503-1509: Diplomația în schimbare

a) Efectul morții prințului Arthur, a reginei Elisabeta și a reginei Isabela a Spaniei asupra politicii externe

Această a treia și ultimă perioadă a politicii externe a lui Henric a fost marcată de probleme dinastice și schimbări în Europa, contrare intereselor Angliei. Lovitura cea mai puternică a constituit-o moartea neașteptată a prințului Arthur, la Ludlow, în aprilie 1502, la numai cinci luni de la nuntă. Visurile dinastice ale lui Henric păreau să se spulbere dar, în mai puțin de cinci săptămâni de la moartea lui Arthur, Ferdinand și Isabela porunceau ambasadorului lor să încheie căsătoria cu prințul Henric, noul moștenitor al tronului, și să decidă condițiile dotei. Tratatul oficial a fost confirmat în septembrie 1502, dar în el se recunoștea necesitatea unei dispense din partea papei, dat fiind că acum Caterina era considerată rudă de gradul întâi cu Henric, datorită căsătoriei sale cu Arthur. Documentul cerut a sosit în 1504, dar între timp situația diplomatică se modificase.

În februarie 1503, Henric a suferit o nouă pierdere de ordin personal o dată cu moartea reginei Elisabeta, la scurtă vreme după

ce dăduse naștere unei fiice. Faptul acesta constituia un nou motiv de îngrijorare. Doi dintre cei trei fii ai regelui erau deja morți și, după moartea soției sale, acesta nu mai putea spera să i se nască și alți copii. Ca pentru a sublinia poziția sa vulnerabilă, Edmund de la Pole și-a ales tocmai acest moment pentru a fugi peste graniță (vezi paginile 34-35). Henric a început să se gândească la o a doua soție, care să-i poată aduce alți moștenitori; se pare că a încercat pe rând să obțină mâna Ioanei de Neapole, a Margaretei de Savoia și a Ioanei de Castilia și Burgundia. Ideea odată răspândită că ar fi încercat să se căsătorească și cu nora sa, Caterina de Aragon, poate fi respinsă ca nefiind susținută de dovezi concrete. Prima vizată pare să fi fost în 1504 tânăra văduvă, regina Ioana a Neapolelui, nepoata lui Ferdinand de Aragon. Legătura era încurajată din Spania, unde Ferdinand era dornic să își întărească relațiile cu Anglia, dat fiind că cele cu Franța erau tot mai proaste. Dar și această șansă a rămas nefructificată datorită unui alt deces important, cel al Isabelei de Castilia, în 1504.

Moartea reginei Isabela nu însemna numai că Henric și Ferdinand erau acum rivali pe piața matrimonială, dar ea punea în discuție și unitatea Spaniei, afectată de poziția Castiliei. Ioana era moștenitoarea mamei sale în regat, astfel încât unitatea Spaniei nu putea fi conservată decât dacă îi permitea tatălui său să acționeze ca regent. Dar soțul Ioanei, Filip de Burgundia, amețit de perspectiva adăugării încă unei coroane la restul titlurilor sale, a obligat-o să își preia imediat moștenirea. În consecință, pentru Henric se părea că aliatul cel mai important avea să își vadă statutul redus de la acela de rege al întregii Spanii la cel de rege al Aragonului. În plus, cei doi aliați ai săi, Spania și Burgundia, pe care conta în cazul unui război cu Franța, erau acum rivali. Henric al VII-lea era nevoit să depună eforturi considerabile pentru a nu pierde sprijinul nici unuia dintre ei. De aceea, în ultimii ani de viață, politica sa externă a fost supusă unor schimbări bruște de direcție pe care nu le cunoscuse până atunci.

b) Relațiile cu Burgundia

În 1505, Henric a încercat să strângă relațiile cu Filip, în eventualitatea unei rupturi cu Franța. De asemenea, dorea să își asigure legături comerciale mai bune cu Antwerp-ul și să îl convingă pe Filip să i-l predea pe contele de Suffolk. Amiciția cu Filip în momentul acesta făcea în mod automat ca relațiile cu Ferdinand să devină dificile, în special după ce Henric i-a împrumutat lui Filip bani pentru a-și finanța expediția prin care intenționa să reclame tronul Castiliei. Henric s-a gândit și să se însoare cu Margareta de Savoia, fiica lui Maximilian și sora lui Filip, ceea ce ar fi împiedicat căsătoria prințului Henric cu Caterina de Aragon. În plus, și l-a îndepărtat și mai mult pe Ferdinand păstrând dota prințesei, în ciuda cererii tatălui ei de a perfecta căsătoria sau de a înapoia Spaniei mireasa, cu tot cu zestre. Chiar și tânărul prinț Henric a fost convins să semneze un protest în care declara că mariajul cu văduva fratelui lui ar fi constituit un act împotriva conștiinței sale. Henric a început să caute o soție franțuzoaică sau burgundă pentru fiul său. În 1506, Filip a fost obligat de situația tulbure să își caute adăpost la curtea engleză, iar Henric a profitat de ocazie pentru a încheia un tratat cu el. Acesta preciza că Sufflok va fi predat englezilor și că Henric al VII-lea se va căsători cu sora lui Filip. Izolat, Ferdinand a încercat să obțină un acord cu Franța, unde Ludovic al XII-lea ar fi fost bucuros să vadă distrusă legătura dintre Spania și Țările de Jos. Acesta s-a încheiat în octombrie 1505, când Ferdinand s-a căsătorit cu Germaine de Foix, nepoata lui Ludovic.

c) Restabilirea legăturilor cu Spania

Dar scena diplomatică s-a schimbat complet în septembrie 1506, la moartea lui Filip de Burgundia. Soția lui, Ioana, a înnebunit, se spune, de durere, oferindu-i lui Ferdinand o scuză pentru a pune mâna pe Castilia. În Țările de Jos, Margareta de Savoia era regentă și conducea în numele nepotului ei, arhiducele Carol, în vârstă de șase ani (fiul Ioanei și al lui Filip), deși controlul absolut îl avea tot

tatăl ei, Maximilian. Diplomația lui Henric trebuia să efectueze schimbări bruște de direcție pentru a ține pasul cu toate aceste modificări. Temându-se că Franța avea să profite de slăbiciunea Țărilor de Jos pentru a obține teritorii aici, el a încercat să își refacă relațile cu Ferdinand și să și le întărească pe cele cu Maximilian. Margareta de Savoia îi respinsese cererea în căsătorie fiindcă voia să își păstreze statutul de văduvă, astfel încât acum Henric a încercat să obțină mâna Ioanei de Castilia, convins că zvonurile referitoare la nebunia ei fuseseră provocate de tatăl ei, ca pretext pentru a obține controlul asupra Castiliei. Era o încercare disperată de a păstra alianța triunghiulară între Anglia, Castilia și Burgundia, împotriva Franței. Acum însă, Ferdinand era într-o poziție avantajată; stăpân în Castilia și aliat cu Franța, el a refuzat să fie de acord cu căsătoria Ioanei sau să trimită restul zestrei Caterinei, acum că Henric era dornic să vadă acest mariaj împlinit.

d) Liga de la Cambrai, 1508

Henric a decis că planul lui de a obține o triplă alianță între Anglia, Castilia și Burgundia era fără speranță în contextul diplomatic dat. De aceea a încercat să obțină un acord trilateral între Anglia, Țările de Jos și Franța. Și-a dovedit intențiile serioase revocând *Malus Intercursus* și reinstaurând *Magnus Intercursus* (vezi pagina 116), cu intenția de a calma atmosfera în Țările de Jos, deși venea în contradicție evidentă cu interesele Angliei în domeniul comerțului. Apoi, în decembrie 1507, Maximilian a fost convins să își dea consimțământul asupra căsătoriei dintre tânărul arhiduce Carol și fiica mai mică a lui Henric, Mary. Henric a mai făcut o încercare de a cuceri mâna Margaretei de Savoia, și de data aceasta fără succes. Într-o tentativă de a încurca și mai tare planurile lui Ferdinand, el l-a oferit pe prințul Henric ca soț pentru nepoata lui Ludovic al XII-lea, Margareta de Angoulême. În 1508, se părea că visul lui Henric de a-și reuni aliații francezi și habsburgi împotriva lui Ferdinand ar fi putut deveni realitate. Factorul unificator ar fi urmat să fie Liga de la Cambrai, teoretic formată pentru a organiza o cruciadă împotriva turcilor,

practic însă destinată să fie o alianță antispaniolă. În al doisprezecelea ceas însă, Ludovic al XII-lea a hotărât că nu își poate primejdui înțelegerea cu Ferdinand asupra Italiei și l-a mituit pe regele spaniol să i se alăture. Astfel încât atunci când a fost semnată Liga de la Cambrai, în decembrie 1508, ea s-a dovedit a fi o alianță împotriva Veneției, între papă, Ludovic al XII-lea, Maximilian, arhiducele Carol și Ferdinand. În cele din urmă Henric și nu vicleanul său rival Ferdinand rămăsese în afara acestei alianțe! Totuși, cum toți participanții continuau să își exprime sprijinul față de el, Liga nu a amenințat nici unul dintre interesele vitale ale Angliei. Ba chiar ea a avut avantajul de a distrage atenția Europei de la Anglia într-un moment când Henric se apropia de sfârșitul vieții.

5. Concluzii: cât de mare a fost succesul politicii externe a lui Henric?

Polydore Vergil scrie că Henric „a avut mult noroc în războaie, deși firea lui era mai înclinată către pace decât către război". Prima parte a acestei afirmații nu pare să concure cu ceea ce știm despre criza bretonă și dspre „războiul" care a urmat cu Franța, unicul pe care l-a purtat. A doua parte însă pare adevărată. Regele a susținut într-adevăr o politică a păcii, chiar dacă nu a putut-o face constant datorită naturii inconstante a diplomației renascentiste. Prudent din fire, Henric a fost obligat și de împrejurări să urmeze o politică pacifistă pentru că era mai puțin costisitoare, iar el nu dispunea de resursele necesare pentru a-și învinge inamicii continentali pe propriul lor teren. De aceea a fost dispus să semneze tratatul de la Étaples cu regele Franței după ce abia pusese piciorul în țară. Nu era o politică spectaculoasă, dar era probabil politica cu cele mai multe șanse de reușită.

Cel de al doilea factor care a influențat permanent direcția politicii externe a lui Henric a fost nevoia de a-și proteja proaspăt înființata dinastie de rebeliunile cu sprijin din afară. Multe dintre negocierile cu puterile străine, și mai ales cele cu Burgundia, aveau drept scop reducerea asistenței oferite pretendenților la tron, iar regele

a obținut de cele mai multe ori ceea ce a vrut. Alianța prin căsătorie cu Scoția a blocat cel puțin temporar o sursă potențială de sprijin acordat acelora care intenționau să-i conteste dreptul de a domni.

Dar abia în tratatul cu Spania, de la Medina del Campo, s-a văzut realizarea majoră a lui Henric în domeniul afacerilor externe, chiar dacă avantajele obținute au fost puse pentru o vreme sub amenințare către sfârșitul domniei lui. Tratatul acesta nu numai că aducea recunoșterea dinastiei Tudorilor de către unul dintre cele mai puternice state europene, eliminând astfel o altă potențială sursă de încurajare pentru pretendenții la tron, dar deschidea posibilitatea unui parteneriat antifrancez eficient. Faptul că vicleșugurile și instabilitatea lui Ferdinand ca aliat au făcut ca „axa" anglo-spaniolă să nu funcționeze niciodată bine nu trebuie să umbrească meritele lui Henric în descoperirea potențialului său și în felul în care și-a jucat rolul în stabilirea ei.

Este limpede că principiile cele mai importante care au condus politica externă a lui Henric al VII-lea au fost pacea, ori de câte ori a fost cu putință, din dorința sa de a nu cheltui în mod inutil banii, și protejarea regimului său de amenințările finanțate din afară. Nu trebuie însă să ne închipuim că ele au constituit țeluri bine precizate încă de la început. S-au conturat pe parcursul domniei și pe măsură ce devenea tot mai clar că ele erau cea mai bună cale de urmat. Nu trebuie nici să credem că erau singurele lui preocupări, chiar dacă dorința regelui de a promova cauza comerțului englez și de a continua rivalitatea tradițională cu Franța au servit întotdeauna scopurilor sale majore. Ar fi însă la fel de greșit să punem prea mult accent pe coerența sau constanța diplomației sale. De pildă, morțile unor personaje cheie din familia sa și din alte familii regale în primii ani ai secolului al XVI-lea l-au împiedicat să urmeze neclintit aceeași politică, punându-i din plin la încercare flexibilitatea și resursele. În 1509, Henric putea fi mulțumit de rezultatele diplomației lui. Anglia era în termeni buni cu mai toată Europa, dinastia era asigurată și recunoscută de ceilalți regi și, mai important, toate acestea fuseseră obținute fără a secătui tezaurul de rezervele atât de greu acumulate.

Să luăm notițe despre *„Politica externă"*

Atunci când luați notițe referitor la acest capitol, nu pierdeți din vedere două întrebări:

i) Care erau obiectivele lui Henric al VII-lea în relațiile cu celelalte puteri?

ii) În ce măsură și-a atins el obiectivele?

Aveți grijă să nu intrați în atâtea detalii încât să nu mai puteți urmări firul logic al argumentației și evitați o relatare narativă condensată. Notițele voastre trebuie să se concentreze asupra aspectelor generale. Cea mai bună modalitate de a ține minte „faptele" este aceea de a elabora o schemă temporală a evenimentelor celor mai importante. Următoarele titluri, subtitluri și întrebări vă vor fi de ajutor:

1. Situația europeană în 1485
1.1 Așteptări și realități în diplomația renascentistă
1.2 Relațiile dintre Anglia și Franța înainte de 1485
1.3 Efectul avut de Anglia asupra unificării Spaniei
1.4 Obiectivele lui Henric
2. 1485-1492: diplomația în evoluție
2.1 Primele acțiuni: consolidarea sprijinului
2.2 Probleme ridicate de revolta lui Simnel
2.3 Problema Bretaniei: înregistrați poziția inițială a lui Henric și felul în care s-a schimbat ea.
2.4 1492, tratatul de la Étaples cu Franța: cât de reușit?
2.5 1489, tratatul de la Medina del Campo: de ce a fost încheiat și care este importanța lui?
3. 1492-1502: diplomația de succes
3.1 Liga de la Veneția: înregistrați rolul Angliei printre vecinii europeni.
3.2 1496, *Magnus Intercursus*
3.3 Revolta lui Warbeck: înregistrați felul în care ea a afectat relațiile cu celelalte puteri.

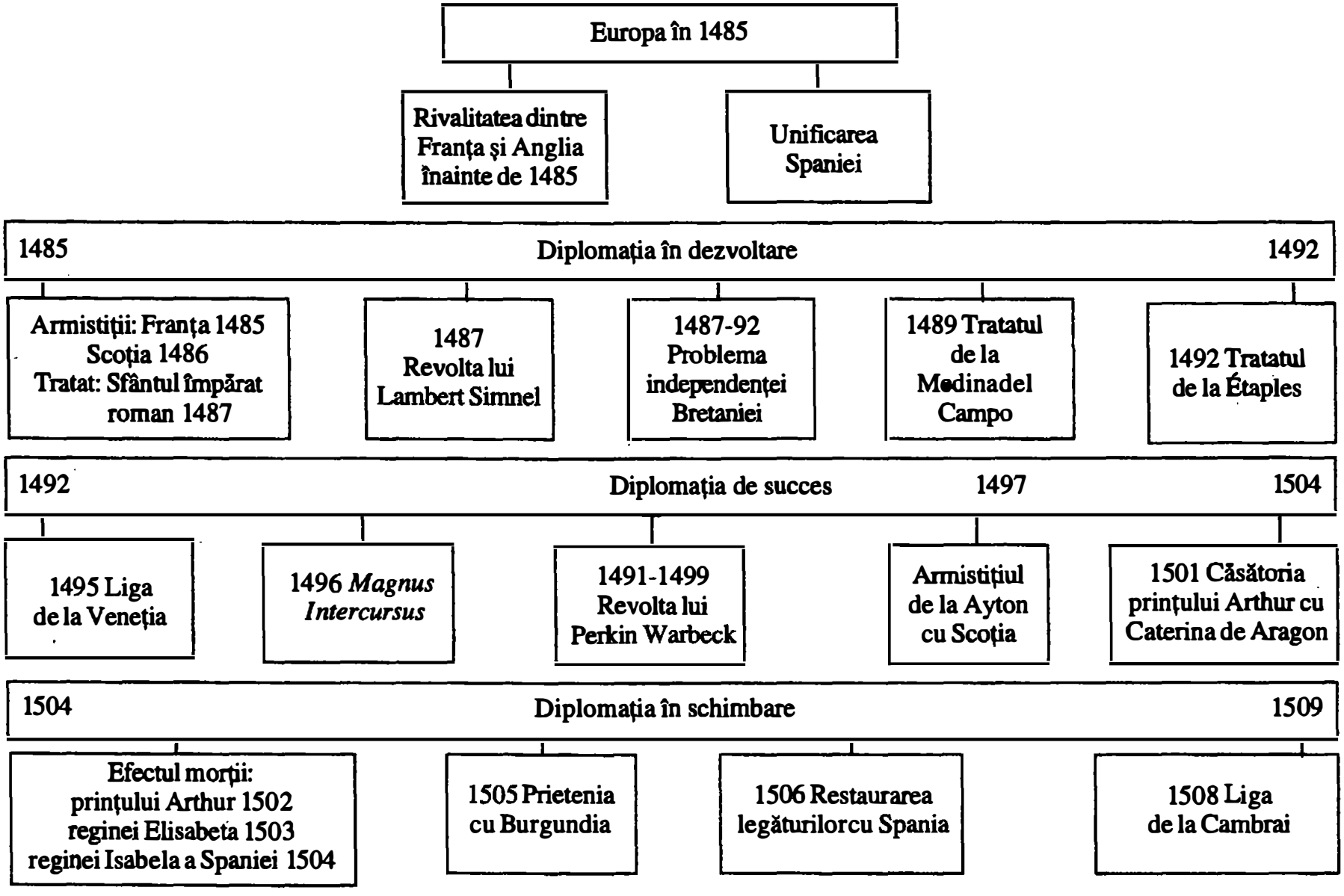

Rezumat – Diplomația

3.4 1497, armistițiul de la Ayton cu Scoția
3.5 Căsătoria prințului Arthur cu Caterina de Aragon
4. 1502-1509: diplomația în schimbare
4.1 Efectul morții prințului Arthur, a reginei Elisabeta și a Isabelei, regina Spaniei asupra politicii externe
4.2 Relațiile cu Burgundia
4.3 Restaurarea legăturilor cu Spania
4.4 1508, Liga de la Cambrai
5. Concluzii: care a fost succesul politicii externe a lui Henric al VII-lea?

Să răspundem la întrebări-eseu despre *„Diplomație"*

Întrebările referitoare la politica externă a lui Henric tind să aibă o natură generală, acoperind întreaga lui domnie. O întrebare tipică în acest domeniu ar putea fi:

1. Care au fost obiectivele lui Henric în domeniul politicii externe și în ce măsură și-a îndeplinit aceste obiective?

În cazul întrebărilor de tipul acesta este foarte important să faceți în așa fel încât să vă limitați la răspunsuri concrete. Nu vă lăsați tentați să compuneți o narațiune pe tema politicii externe a lui Henric al VII-lea. O modalitate de a evita această capcană ar fi să vă trasați un tabel după cum urmează:

Politica	Obiectiv?	Probleme?	Grad de reușită
Bretania			

Franța			
Spania			
Burgundia			
Scoția			

Compuneți un paragraf referitor la fiecare dintre evenimentele pe care le evaluați, fără să uitați să trageți o concluzie la final.

Un alt tip de întrebare cu care este posibil să vă întâlniți la subiectul acesta este:

2. Comentați opinia conform căreia „politica externă a lui Henric al VII-lea a fost destinată în primul rând să îi protejeze tronul și să ducă la creșterea avuției țării".

Cuvântul cheie este aici „comentați". Asemenea afirmații interogative cer un răspuns de tipul „da sau nu", în care trebuie să argumentați și în favoarea și împotriva opiniei exprimate. De aceea, chiar dacă aveți o părere bine formată asupra unei chestiuni sau a alteia, trebuie să prezentați ambele tipuri de argumente. Categoria aceasta de eseu nu este greu de structurat atâta vreme cât luați pe rând în considerare amândouă pozițiile: acțiunile destinate să îi protejeze tronul și/sau să crească avuția țării, apoi acelea care nu au avut acest rol. Un astfel de răspuns ar putea fi alcătuit dintr-o introducere, două argumentări (una care să sprijine afirmația făcută, cealaltă care să o contrazică) și o concluzie. O schemă temporală asemănătoare aceleia elaborate pentru întrebarea anterioară v-ar

putea fi de folos. După ce v-ați pus în ordine argumentele, va trebui să hotărâți odinea în care să le prezentați. Ce poziție veți susține mai întâi și de ce?

Dacă aveți încredere în forțele proprii, puteți susține o abordare mai riscantă, dar care atrage după sine note mai mari, dacă este bine susținută. Aceasta presupune organizarea răspunsului într-o serie de paragrafe, fiecare conținând atât argumentele în favoarea, cât și pe cele împotriva afirmației exprimate în întrebare, cu privire la câte un aspect al politicii externe a lui Henric. Ce aspecte ați alege dacă ați încerca o astfel de abordare? Perioadele în ordine cronologică și diferitele țări sunt două posibilități.

Întrebări bazate pe izvoare despre *„Diplomație"*

1. Apărarea Bretaniei, 1487-1492

Citiți fragmentele referitoare la dilema în care s-a aflat Henric cu privire la Bretania din *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea* de Francis Bacon (paginile 135-136) și din raportul trimisului papal către Inocențiu VIII (pagina 137). Răspundeți la următoarele întrebări:

a) După părerea lui Bacon, cu ce problemă diplomatică se confrunta Henric ca urmare a amenințării Franței de a invada Bretania?
b) După părerea lui Bacon, cum a dorit Henric să abordeze această problemă? Era aceasta modalitatea obișnuită pentru sfârșitul secolului al XV-lea?
c) Comparați motivele lui Henric așa cum le-a descris Bacon, cu felul în care le descrie trimisul papal.
d) Ce argumente sunt folosite în ambele fragmente pentru a apăra hotărârea lui Henric de a declara război Franței în cazul unui eșec al medierilor?
e) Cât de exacte sunt sursele în prezentarea intențiilor lui Henric față de Franța?

2. Tratatul de la Medina del Campo, 1489, şi tratatul de la Étaples, 1492

Citiţi fragmentul din *Istoria domniei regelui Henric al VII-lea* de Francis Bacon referitor la tratatul de la Étaples (pagina 139) şi extrasele din tratatul de la Medina del Campo (pagina 141). Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Ce semnificaţie are propoziţia „Căci toate lucrurile rămâneau aşa cum fuseseră"?
b) Citiţi termenii ambelor tratate. Care avea mai multe şanse de a fi pus în aplicare şi care era mai avantajos pentru Anglia? Argumentaţi-vă răspunsul.
c) Cât este de adevărată aprecierea că acordul cu Franţa a fost „mai degrabă un târg decât un tratat"?
d) În ce măsură sunteţi de acord cu opinia că „punctul culminant al politicii lui Henric al VII-lea l-a constituit tratatul de la Étaples"?

CAPITOLUL 7

Concluzie

Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până nu demult s-a considerat că 1485 a fost anul care a marcat începutul perioadei din istoria Angliei denumite „noua monarhie". Istoricii au luat domnia lui Henric al VII-lea ca punctul de pornire al acestei perioade, pentru că au identificat-o cu sfârșitul tulburărilor provocate de Războiul celor două roze și cu stabilirea unei monarhii puternice și eficiente. S-a argumentat că guvernarea finalului de Ev Mediu se dezvolta foarte bine și s-a construit în jurul ei un tipar în centrul căruia se găsea monarhul, care conducea prin consultarea cu supușii de rang înalt, cu un sistem juridic evoluat și respectat și libertatea individuală recunoscută oficial de Parlament. S-a crezut că războaiele civile de la mijlocul secolului al XV-lea au întrerupt acest progres și că guvernarea și-a pierdut busola până la urcarea pe tron a lui Henric al VII-lea. Stabilirea unei dinastii noi și puternice trebuie să fi apărut ca punctul logic de pornire, în special în contextul mai larg european și cu toate schimbările dramatice aduse de Renaștere. Istoricii de astăzi însă contestă această interpretare. Ei afirmă că domnia lui Henric nu a fost atât una a noutăților și inovațiilor, cât una cu un caracter esențialmente medieval. Acum, că s-au efectuat cercetări mai amănunțite asupra guvernării regilor yorkiști, asemănările cu guvernarea primilor Tudori au devenit mai ușor de depistat. Să trecem în revistă principalele caracteristici ale domniei lui Henric, în contextul accentului pus anterior pe ideea de schimbare și mai recent pe cea de continuitate.

Istoricii susținători ai teoriei „noii monarhii" au subliniat faptul că Henric a restabilit solvabilitatea coroanei engleze, scoțând-o din

sărăcia războiului civil, trăgând concluzia că el a făcut aceasta folosind metode „moderne", spre deosebire de cele „medievale". Astăzi nu se mai poate susține că politica sa financiară a fost în vreun fel revoluționară. Este limpede că a folosit la maximum toate sursele de venit, astfel încât nu numai că a devenit solvabil, dar a și pus suficient deoparte pentru a asigura succesiunea fiului său. Este însă greu de ocolit concluzia că sursele de venit ale lui Henric nu aveau nimic nou, ci reprezentau metodele tradiționale de a face bani, familiare tuturor regilor din perioada târzie a Evului Mediu. Diferența a fost, desigur, în modul în care a exploatat Henric aceste surse. Acordând atenție detaliilor și procedând cu o meticulozitate ieșită din comun, el le-a folosit din plin. De pildă, faptul că verifica el însuși registrele de cheltuieli este un lucru unic pentru regii englezi, care a dat o eficiență sporită sistemului.

Alta dintre metodele lui Henric considerate „noi" de către toată lumea a fost îndepărtarea nobililor din rolul lor tradițional de sfetnici și înlocuirea lor cu oameni de rang mai mic. Nu este adevărat. Din Consiliul lui Henric au făcut parte un mare număr de nobili, deloc ignorați atunci când regele avea nevoie de un sfat. Ba chiar unii, cum ar fi contele de Oxford și ducele de Bedford, s-au numărat printre supușii și prietenii lui cei mai apropiați. Diferența față de tradiție este că Henric nu a contat exclusiv pe o mână de magnați. Mai mult decât orice, el cerea de la sfetnicii săi abilitate și loialitate și îi promova exclusiv conform acestor criterii, refuzând să acorde prioritate acelora cu un statut social însemnat. Oxford, Bray, Morton, Empson și Dudley proveneau din medii diferite; ceea ce aveau în comun era însă faptul că își obținuseră și păstraseră pozițiile slujindu-și bine stăpânul și țara.

O altă acuzație care i se aduce lui Henric și politicii sale așa-zis „noi" față de nobilime se leagă de felul în care a exploatat-o financiar, mai ales în ultimii ani de domnie. Desigur, nobilii, mai mult decât oricare altă parte a societății, au fost obligați să îi plătească regelui sume uriașe, dar este important să vedem și de ce. Nu a fost, așa cum au susținut istoricii „noii monarhii", o altă încercare de a distruge puterea nobilimii. Este adevărat că Henric a înțeles din pro-

pria lui experiență în Războiul celor două roze cât de important devenise rolul ei într-o perioadă de război civil, în care forța monarhului scăzuse considerabil. Dar a priceput și că existența ei în continuare ca forță era esențială pentru păstrarea ordinii sociale așa cum o cunoștea el. Așadar, intenția sa era aceea de a obliga nobilimea să își ocupe locul „care i se cuvenea", în fruntea societății, dar sub ordinele coroanei. Ca și Eduard al IV-lea, el a înțeles că una dintre modalitățile de a obține acest lucru era prin abordarea problemelor ridicate de practica serviciului comandat; dar, spre deosebire de predecesorul său, a refuzat să permită cuiva să ignore legile și în consecință a reușit să rezolve problemele cu mai mult succes. În același timp, știa că dacă vrea să se folosească de supușii săi cei mai puternici pentru a impune legea și ordinea în întreaga țară, trebuia să se poată baza pe loialitatea lor. Sistemul obligațiilor și al zălogurilor, utilizat pe larg, era destinat atingerii acestui obiectiv. Regele nu avea câtuși de puțin intenția să schilodească financiar pe nici unul dintre lorzii loiali regimului.

Istoricii de până acum au pus accentul pe reușita lui Henric în restabilirea legii și ordinii într-o societate a cărei structură fusese distrusă de insurecțiile de la mijlocul veacului al XV-lea. Reușita lui în acest domeniu era desigur impresionantă pentru vremea aceea, dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că modalitățile folosite au fost foarte asemănătoare acelora ale lui Eduard al IV-lea – limitarea practicii de *livery and maintenance*, extinderea rolului judecătorilor de pace la nivel local și înființarea consiliilor provinciale. Cu o diferență majoră. Deși metodele utilizate de Henric nu erau noi, ele au fost aplicate cu mai multă vigoare decât oricând înainte. Legea împotriva serviciului comandat a zdrobit bazele puterii locale stabilite în trecut de nobilii ambițioși. Aceasta, împreună cu politica lui generală de afirmare a drepturilor regale înaintea celor ale înaltei nobilimi, i-a încurajat pe nobilii mai mici și familiile importante dar nu de esență nobiliară să apeleze la el ori de câte ori erau amenințate de către cineva superior pe scara socială. Astfel, pentru prima dată Coroana devenea arbitru în majoritatea disputelor dintre membrii grupurilor de elită.

O altă trăsătură identificată în mod tradițional ca parte a noii monarhii Tudor a fost începerea unei guvernări cu ajutorul membrilor casei regale, mai degrabă decât cu cel al instituțiilor de multă vreme stabilite. Una dintre dovezile aduse în sprijinul acestei teorii a fost hotărârea lui Henric, luată încă de la începutul domniei, de a face din Cameră principalul departament financiar al statului, în locul Tezaurului. Din nou însă, cercetările au arătat că nu era nimic nou în aceasta. Eduard al IV-lea s-a folosit de Cameră pentru a își atinge scopurile, iar Henric nu a făcut decât să îi urmeze exemplul. Istoricii de mai demult s-au lăsat păcăliți de faptul că, la începutul domniei și datorită lipsei de experiență în ale domniei, Henric a utilizat metodele tradiționale. De aceea, el a folosit inițial Tezaurul pentru a-și controla veniturile și a adoptat un stil de guvernare consultativ. I-a împăcat pe nobili sfătuindu-se cu ei în Parlament și conducându-i în război împotriva Franței. Dar problemele ridicate de falșii pretendenți, combinate cu contactul tot mai frecvent cu neajunsurile sistemului tradițional, au pus capăt acestei perioade de grație. Supraviețuind atacului lui Perkin Warbeck și trădării lui Sir William Stanley din 1495, Henric s-a simțit probabil înșelat și a recurs la guvernarea doar cu ajutorul câtorva slujitori de încredere. De aici înainte, regele s-a închis în Camera Privată, unde aveau acces numai sfetnicii cei mai apropiați, iar guvernarea sa a devenit din necesitate una condusă de casa regală, dat fiind că numai reprezentanții ei aveau acces în mod regulat la rege. Nu a fost începutul unui nou tip de guvernare, după cum s-a crezut până acum; studiile asupra perioadei yorkiste au arătat că Henric al VII-lea recurgea pur și simplu la practicile mai recente, stil care, după cum se știe, nu a fost adoptat și în timpul domniei lui Henric al VIII-lea.

Și astfel, vechea teorie care afirma că domnia lui Henric al VII-lea a însemnat începutul unei ere „noi" în istoria Angliei a fost discreditată de probele care dovedesc că atât de multe dintre metodele utilizate de primul Tudor erau asemănătoare acelora ale predecesorilor săi yorkiști. Ea a fost înlocuită cu o altă poziție conform căreia, chiar dacă Henric a fost esențialmente un monarh de tip medieval, domnia lui a fost una de mare valoare. Nici un alt rege nu s-a implicat

personal într-o măsură atât de mare în afacerile statului, nu a acordat atât de multă atenție detaliilor înscrise pe hârtie și nu s-a arătat atât de pretențios în ce-i privește pe aceia care îl slujeau.

Dar nu trebuie să ne imaginăm că Henric nu a avut nimic modern. Domnia lui a coincis cu extinderea Renașterii către nord și faptele ne dovedesc că aceasta a avut oarece efecte asupra lui. A fost gata să exploreze ideile noi și posibilitățile de schimbare pe care le-a încurajat gândirea renascentistă, în loc să se mulțumească să facă lucrurile așa cum se făcuseră ele dintodeauna. A fost destul de deschis pentru a-și întări relațiile cu proaspăt unitul regat al Spaniei, înțelegând cât de mare era potențialul oferit de această prietenie într-o eventuală ciocnire cu Franța cea puternică. Patronajul său acordat familiei Cabot arată că a recunoscut avantajele pe care călătoriile de explorare în afara Europei le aduceau deja Spaniei și Portugaliei. A fost conștient de beneficiile financiare pe care le putea obține din orice act de expansiune comercială în exterior și a încercat să profite de ele atât cât i-au permis grijile dinastiei.

Capela dedicată lui Henric al VII-lea din Westminster Abbey

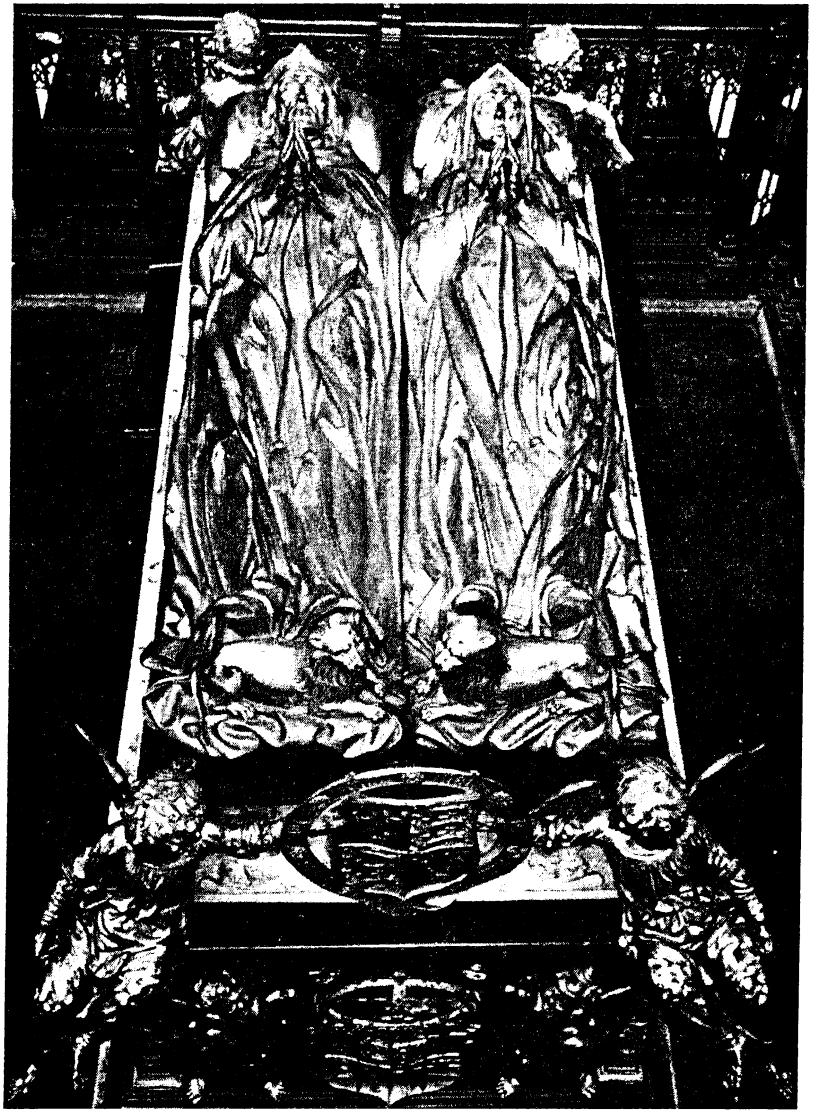

Mormântul lui Henric al VII-lea și al Elisabetei (Elizabeth de York)

Cuceririle Renașterii în domeniul artei și al arhitecturii au ajuns mai încet în Anglia, dar aceasta nu l-a împiedicat pe rege să comande ridicarea unor construcții noi: capela Henric al VII-lea din Westminster Abbey, nava capelei St. George, de la Windsor, poarta Christchurch de la Canterbury și un nou palat la Richmond. Clădite în stilul gotic, toate acestea și multe altele au fost (și multe încă mai sunt) memento-uri vizibile ale puterii Tudorilor, împodobite cu emblema familiei, trandafirul casei Tudor. Henric s-a folosit de ele pentru a își demonstra importanța și a arăta supușilor săi cine le era stăpân. Este probabil simbolic faptul că mormântul său din capela memorială de la Westminster Abbey, unde stă împreună cu regina sa, Elisabeta de York, întrupează cele două stiluri, gotic și renascentist. Efigiile de pe capacul sarcofagului au fost sculptate de italianul Pietro Torrigiano în manieră florentină, în timp ce paravanul de bronz care le înconjoară este o mostră a stilului perpendicular, unic în Anglia la vremea aceea. Ca și domnia sa însăși, mormântul este esențialmente medieval, dar cu detalii aparținând unui spirit mai înflorit care avea să fie promovat după moartea sa.

În aprilie 1509, Henric a murit pe neașteptate în urma unei congestii cerebrale. Munca susținută și hotărârea de a reuși îi aduseseră mai multe succese decât ale predecsesorilor lui imediați. Pusese capăt certurilor dinastice care făcuseră atâta vreme ca monarhia să fie doar un pion în mâna nobilimii. Își învinsese toți potențialii rivali la tron, îi încovoiase pe marii magnați și restabilise prosperitatea financiară a coroanei. Din nefericire, toate acestea îi aduseseră respect, dar nu și popularitate în rândul supușilor. Prea puțini au plâns la moartea sa. În schimb, atenția tuturor era concentrată asupra tânărului său fiu, noul rege. Sir Thomas More se făcea purtătorul de cuvânt al multora când spunea: „Ziua aceasta înseamnă sfârșitul sclaviei noastre, fântâna libertății; sfârșitul tristeții, începutul bucuriei". Din perspectiva noastră contemporană știm însă că realizările memorabile ale Tudorilor de mai târziu nu ar fi fost posibile fără temeliile solide așezate de către Henric al VII-lea.

Să luăm notițe despre *„Concluzie"*

Scopul acestui capitol este de a vă încuraja să cântăriți în termeni critici întrebarea: „Domnia lui Henric al VII-lea a marcat începutul unei noi ere în istoria Angliei?" El cumulează teme abordate separat în capitole distincte. Nu trebuie însă să considerați analiza prezentată aici ca întrupând adevărul absolut. Ea este doar un punct de vedere. Este posibil ca voi să puteți formula unul diferit. Chiar dacă nu vă considerați în stare să o faceți acum, poate veți reuși după ce vă încheiați studiul asupra întregii perioade 1485-1509, sau când faceți recapitularea finală pentru examen. Nu uitați că cercetarea istoriei la acest nivel înseamnă mai mult decât învățarea unor „cunoștințe digerate", prezentate în cărți. Mai este loc încă pentru ca să vă formați și prezentați o părere proprie.

Totuși, înainte de a începe să le combateți eficient, trebuie să înțelegeți interpretările „experților". De aceea, v-ar putea fi de folos să luați câteva notițe sumare asupra acestui capitol, paragraf cu paragraf, elaborând o schemă a analizei incluse în el.

Să răspundem la întrebări-eseu despre *„Henric al VII-lea"*

Adesea se pun întrebări generale referitoare la domnia lui Henric. Studiați exemplele următoare:

1. A fost Henric al VII-lea un inovator?
2. „Mult prețuita lui eficiență mai presus de toate." Comentați activitățile lui Henric al VII-lea ca rege în lumina aceste afirmații.
3. În ce măsură sunteți de acord cu opinia că „singura inovație a lui Henric a fost că a pus bazele unei dinastii"?
4. „Realizările lui Henric al VII-lea, deși considerabile, au avut un caracter temporar." Ce argumente vin în favoarea acestei afirmații?

5. „Henric al VII-lea a fost respectat de istorici pentru realizările sale dar, la moartea sa, nu era câtuși de puțin un monarh popular." Motivați respectul și evaluați lipsa de popularitate menționate în această frază.

Întâi încercați să decideți la care dintre întrebări se poate răspunde printr-un eseu de tipul „într-un fel da, în altele nu". S-ar putea să fie mai bine să folosiți cele două interpretări generale prezentate aici pentru a obține un cadru pentru răspuns. Puteți apoi conchide printr-un paragraf în care să vă susțineți propriul punct de vedere.

Aveți de-a face cu patru afirmații interogative provocatoare. În fiecare dintre cazuri s-ar putea să vă folosească dacă reformulați întrebarea cu cuvintele voastre, pentru a identifica ideile principale sau cuvintele cheie. Afirmația din întrebarea a doua cuprinde două idei cheie – că Henric al VII-lea punea preț pe eficiență și că aceasta era ceea ce prețuia cel mai mult. O dată ce le-ați depistat, planul eseului este foarte ușor de făcut. Trebuie să arătați că pentru Henric eficiența era importantă, apoi să identificați celelalte lucruri importante pentru el, așăzându-le într-o ordine a priorităților pe care credeți că le-ar fi dat-o Henric însuși. Este posibil să ajungeți la concluzia că siguranța dinastiei și restabilirea finanțelor monarhiei au fost activitățile la care a ținut cel mai mult.

Fiecare dintre afirmațiile din întrebările 3, 4 și 5 conțin câte două idei cheie. Identificați-le, apoi cântăriți formularea exactă a restului fiecărei întrebări pentru a decide ce vi se cere să faceți. În întrebarea 5, cuvintele cheie care vă definesc obiectivul sunt „motivați" și „evaluați". Ce trebuie să faceți pentru a răspunde la întrebare?

Lecturi suplimentare

Numărul cărților care se ocupă de perioada din dinastia Tudorilor referitoare la domnia lui Henric al VII-lea este imens. Dat fiind însă că timpul pe care îl aveți la dispoziție pentru studierea acestui subiect va fi probabil foarte limitat, este important să vă dovediți selectivi în alegerea lecturilor suplimentare. Încercați să nu vă rezumați la istoriile generale, care nu vă pot oferi o perspectivă în profunzime, disponibilă în lucrările specializate bine documentate și bine scrise.
Dintre istoriile generale, cea mai folositoare este:

J.Guy, *Tudor England* (OUP, 1988)

Aceasta este cea mai modernă dintre istoriile generale și adoptă o perspectivă bazată pe cercetările și interpretările cele mai recente, neomițând fundalul social din prima jumătate a secolului al XVI-lea.

J.A.F. Thomson, *The Transformation of Medieval England, 1370-1529* (Longman, 1983)

În această carte sunt câteva capitole relevante despre Henric al VII-lea. Domina sa este analizată în contextul istoriei Evului Mediu englez târziu, ceea ce oferă o perspectivă utilă de lucru.

R. Lockyer, *Henry VII* (Longman, 1983)

Un text clar, cu documente utile în final.

A. Grant, *Henry VII* (Methuen, 1985)

Analiza se concentrează pe principalele aspecte ale domniei. Lucrarea prezintă avantajul că este în egală măsură concisă și analitică.

S.B. Chrimes, *Henry VII* (Methuen, 1972)

Este încă lucrarea academică de cea mai mare autoritate despre Henric al VII-lea. Cuprinde o foarte detaliată analiză a domniei lui Henric

și a influenței acesteia asupra istoriei Angliei. A fi utilă lectura a cel puțin unu sau două capitole pentru a „simți" cum funcționează metoda de lucru a unui reputat cercetător.

R.L. Storey, *The Reign of Henry VII* (Blandford Press, 1968)

Această lucrare este într-o anume măsură datată, dar beneficiază de o solidă analiză a evenimentelor care au condus la instaurarea dinastiei Tudor și a principalelor realizări ale lui Henric.
Alte câteva titluri sunt utile pentru cunoașterea unor aspecte particulare ale domniei lui Henric:

P. Williams, *The Tudor Regime* (Clarendon, 1979)

Lucrarea conține o prezentare clară și detaliată a diferitelor aspecte ale guvernării Tudorilor și plasează domnia lui Henric al VII-lea în context istoric.
Politica externă și comercială a lui Henric este de asemenea discutată în câteva cărți care acoperă o perioadă mai extinsă. Ele sunt utile pentru o plasare de perspectivă a realizărilor lui Henric.

S. Doran, *England and Europe, 1485-1603* (Longman, 1986)

Scrisă în special pentru studenți, cartea oferă o privire de ansamblu concisă asupra politicii externe a lui Henric și include o serie de documente semnificative.

R.B. Wernham, *Before the Armada: The Growth of English Foreign Policy, 1485-1588* (Cape, 1966)

Este cel mai detaliat studiu despre diplomația și activitățile comerciale ale dinastiei Tudor. Textul este relativ ușor de citit.

Izvoare despre Henric al VII-lea

Nu există lucrări care să conțină exclusiv izvoare documentare primare despre domnia lui Henric al VII-lea.

G.R. Elton, *The Tudor Constitution* (CUP, 1962)

Folositoare îndeosebi pentru referințe documentare în materie de ordine constituțională.

R. Lockyer, *Henry VII* (Longman, 1983)

Conține o gamă largă de documente despre diferite aspecte ale domniei lui Henric.

S. Newman, *Yorkists and Tudors, 1485-1603* (Blackwell, 1989)

Cuprinde mai multe documente extrem de interesante.

D. Cook, *Documents and Debates, Sixteenth Century England, 1450-1600*

Primul capitol conține o selecție de documente despre Henric. Considerații despre dificultatea de a include domnia lui Henric în conceptul de „nouă monarhie".

C. Lloyd, S. Thurley, *Henry VIII: Images of a Tudor King* (Phaidon, 1990)

Deoarece există puține portrete ale lui Henric al VII-lea, cele existente au fost inclusă în lucrarea dedicată fiului său. Cartea este deopotrivă utilă și plăcută la lectură.

Index

Arthur, prinț de Wales 23, 26, 32, 52, 87, 94, 98, 120, 140, 142, 144, 157-159, 166
Biserica 9, 13, 26, 94
Bosworth, bătălia de la 1, 2, 14, 18, 19, 24-26, 29, 32, 37, 42, 50, 52, 53, 63, 96, 132, 133
Bray, Sir Reginald 67, 86, 87, 89, 159
Bretania 16-18, 131, 133-138, 152, 154
Burgundia 27, 28, 30, 31, 34, 35, 116, 118, 126, 128, 131, 133, 134, 142, 144-148, 152, 153
Cabot, John și Sebastian 123, 124, 127, 160
Cambrai, Liga de la 147, 148, 152
Camera privată 74, 83, 159
Caterina de Aragon 120, 140, 144-146, 152
Cereri, Curtea de 68
Consiliul Regal 66
Cornwall, rebeliunea din 33, 36, 37, 39, 42, 46, 47, 60, 90, 91, 143
Dorset, Marchizul de 28, 55, 62
Dudley, Edmund 53, 55, 67, 69, 70, 77, 97-99, 105, 157
Empson, Sir Richard 55, 69, 77, 97, 157
Franța 16, 17, 30, 31, 34, 55, 58, 66, 91, 92, 94, 119, 126, 130-143, 145-150, 153-155, 160
Henric al VII-lea 1, 2, 5, 9-15, 20, 21, 22, 24, 27, 34, 42-45, 50, 51, 58, 68, 70, 73, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 87, 99, 100, 103, 109, 110, 115, 118, 123, 125, 128-132, 135, 139, 140, 142, 144-146, 149, 150, 152-156, 159, 162-166
Irlanda 5, 7, 27, 28, 30-33, 70-72, 77, 112, 133
Jasper Tudor 15, 16, 18, 50, 53, 62, 63, 67, 70, 87
Judecători de pace 64
Kildare, contele de 27, 33, 71, 72
Lancaster, ducatul de 69, 84, 87
Liga de la Veneția 141, 150
Liga Hanseatică 121, 123, 127
Lincoln, John de la Pole, conte de 25, 26, 28, 29, 34, 40, 63, 67
Lovel, lord Francis 26-29
Lovell, Sir Thomas 84
Magnus Intercursus 116, 118, 129, 142, 147, 150
Northumberland, conții de 37, 51, 52, 58, 60, 62, 90, 97
Oxford, John de Vere, conte de 67
Parlament 29, 35, 86, 91, 95, 156, 159
Poynings, Sir Edward 18, 67, 71
Scoția 7, 31, 33, 132, 142, 143, 149, 152, 153

Shakespeare 1, 11, 47, 81
Simnel, Lambert 27-29, 40, 42, 53, 55, 67, 71, 133, 134, 150
Spania 32, 34, 75, 116, 120, 122, 123, 125, 126, 131, 136, 139-142, 145, 146, 149, 152, 153
Stanley, familia 15, 19, 32, 40, 50, 62, 67, 90, 159
Stoke, bătălia de la 28, 29, 34, 91, 134
Suffolk, Edmund de la 25, 34-36, 40, 112, 116, 117, 122, 129, 146
Tratate
– Ayton 33, 143, 152
– Étaples 31, 95, 132, 138, 148, 150, 155
– Medina del Campo 120, 126, 136, 140, 149, 150, 155
Țara Galilor 5, 18, 19, 62, 63, 71, 77
Warbeck, Perkin 27, 30, 31-34, 36, 37, 39, 40, 42, 45, 71, 91, 92, 116, 138, 139, 142, 143, 150, 159

acces la istorie

Editorul colecției: Keith Randell

Colecția *Acces la istorie* oferă o introducere concisă și foarte accesibilă în studiul perioadelor importante ale istoriei europene. Fiecare titlu este o lectură plăcută adresată elevilor, studenților, dar și publicului larg. Toate capitolele includ planuri de studiu pentru elevi și studenți.

***Henric al VII-lea* oferă informații despre domnia și înfăptuirile primului rege din dinastia Tudor. După ce prezintă modul în care Henric reușește să acceadă la tronul Angliei, autorul analizează politica internă și externă a acestuia în lumina hotărârii de a proteja nou instaurata dinastie. Una dintre temele majore ale cărții o reprezintă permanentele amenințări la adresa domniei lui Henric și eforturile de contracarare a acestora. În lucrare se fac adesea trimiteri la izvoarele contemporane și la cercetările istoriografice recente, menite să evidențieze esența dezbaterilor despre epoca lui Henric al VII-lea.**

ISBN 973-684-391-2

9 789736 843914